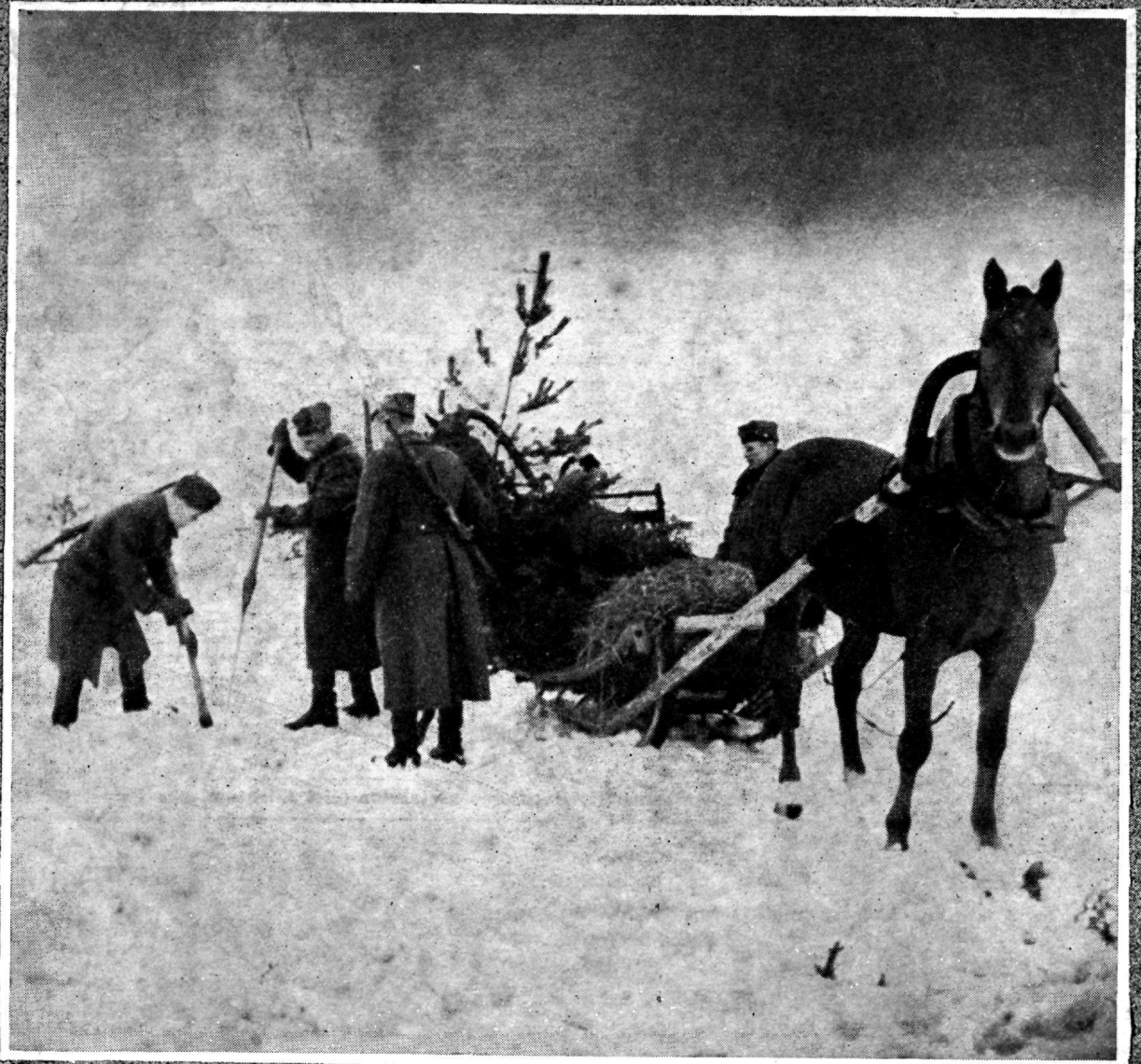

SODUR

XXI AASTAKÄIK • 21.12.39. Nr. 50-52

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 50 - 52 - 1939.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner'i kõne raadios 16. 12. 39	1111	Discours du général J. Laidoner, Commandant en chef de l'armée, le 16 déc. 1939	1111
Major N. Rüiberk: Kindlustatud vöönd Saksa läänepiiril („Westwall“) Saksa ajakirjanduse andmeil	1114	Commandant N. Rüiberk: La région fortifiée à la frontière occidentale d'Allemagne (Westwall) d'après des données de la presse allemande	1114
Kapten E. Saidra: Jalaväe pealetungijõu suurendamisest	1118	Capitaine E. Saidra: Augmentation de la force offensive de l'infanterie	1118
Leitnant M. Uudla: Sõja finantseerimine ja finantsettevalmistused sõjaks	1121	Lieutenant M. Uudla: Les finances de la guerre et la préparation financière de la guerre	1121
J. Niinemets: Haavatud, haiged ja surnud sõjas rahvusvahelise õiguse järgi	1129	J. Niinemets: Les blessés, malades et morts de guerre d'après le droit international	1129
Admin.-leitnant A. Kõrgesaar: Kannatanute evakuaatsioon sõjaolukorras	1132	Lieut.-med.: A. Kõrgesaar: L'évacuation des infirmes dans la guerre	1132
Kapten V. Sibul: Ratsastamise anatoomilisest alusest	1138	Capitaine V. Sibul: De la base anatomique du dressage des chevaux	1138
Kapten Ev. Nõmm: Sõjaväehobuste haigustumus ja suremus viimaseil aastail	1142	Capitaine E. Nõmm: Les maladies et la mortalité des chevaux militaires les ans derniers	1142
TAKTIKA ALALT.		TACTIQUE.	
— Kapten E. Vakkur: Viivituslahing	1144	— Capitaine E. Vakkur: Le combat de retardement	1144
J. Pert: Lahingukirjeldusi „Kalevipojas“	1149	J. Pert: Descriptions de combats dans le „Kalevipoeg“	1149
M. Preast: Keelelisi küsimusi	1151	M. Preast: Questions linguistiques	1151
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE.	
— J. P.: Teadmiseks noorsõduri kasvatajale	1153	— J. P.: A la connaissance des précepteurs des jeunes soldats	1153
— J. T.: Õpiseid punaväe sõjakäigust Poolasse	1157	— J. T.: Enseignements de la campagne de l'armée rouge en Pologne	1157
— —ms—: Poola sõjaväe lüüasaamise põhjustest	1158	— —ms—: Des causes de la défaite de l'armée polonaise	1158
— —m.: Side salajuse tagamine	1160	— —m.: Assurance du secret des transmissions	1160
— —r.: Rk-kompani kohtamislahingus	1161	— —r.: La compagnie de mitrailleuses lourdes dans le combat de rencontre	1161
— —m.: Valmistada suure initsiatiiviga luurajaid-vaatlejaid	1163	— —m.: Préparation des observateurs à grande initiative	1163
— Sõjaväelisi teateid välisriigest	1164	— Informations militaires de l'étranger	1164
SÕJAVÄE ELU.		VIE MILITAIRE.	
— —r.: Pidagem mõõtu õnnesoovide saatmisel!	1165	— —r.: Pas d'excès de congratulations!	1165
— —i.: Kaadri lasketegevusest Tartus	1165	— —i.: Le tir du cadre à Tartu	1165
Sport sõjaväes	1166	Les sports dans l'armée	1166
VABADUSSÕJAST.		LA GUERRE D'INDÉPENDANCE.	
— Võitlejaid Vabadussõjas	1167	— Des combattants de la Guerre d'Indépendance	1167
Juriidilisi küsimusi	1169	Questions juridiques	1169
Reservohvitseride elu	1170	Vie des officiers de réserve	1170
Uuemat kirjandust	1171	Publications récentes	1171
Male	1172	Echecs	1172

Kaanepilt: Kuuskede asetamine piiri tähistamiseks Peipsi järvele.

Vastutavtoimetaja kolonelleitnant **Johannes Reinola.**

Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**

Telefon nr. 477-20/163.

Kodune tel. nr. 477-20/3-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

Sõjavägede Ülemjuhataja

kindral J. Laidoneri kõne raadios

16. 12. 39.

Kaaskodanikud! Üheks suuremaks viimaseaja sündmuseks meie riigi ja rahva elus oli vastastikuse abistamispakti sõlmimine N. Liiduga. Juba selle pakti sõlmimise ajal ja eriti pärast seda, kui tuli lepingu ellu viia, tekkisid sisemaal ja veel rohkem väljaspool riigi piire kõiksugused kuulujutud seoses selle lepingu sõlmimise ja elluviimisega. Suurem osa neist kuulujuttudest ja sõnumitest ei vastanud tõe ja nende sisu oli pahatahtlik meile ja eriti pahatahtlik meie vahekordade korraldamiseks N. Liiduga. Nüüd, minu külaskäigu puhul Moskvasse, on jällegi levinud samasuguseid ebaõiged, isegi täiesti valekuuldusi nii sisemaal kui ka välismaal. Viimaseid levitatakse välismaal ajalehtede ja veel rohkem raadio kaudu. Niisuguse kõmu tegemise puhul mina tahaksin teile, kaaskodanikud, jutustada ja selgitada, kui ebaõiged ja meie riigile pahatahtlikud on niisugused kuulujutud ja valeteaded.

Mina sain juba oktoobrikuus kutse külastada Moskvat ja siis võtsin ka selle kutse vastu. Sellest teatati omal ajal ka ajalehtedes. Ma ei saanud aga siis sinna sõita, sest kodus oli väga palju tööd just vastastikuse abistamislepingu elluviimisega. Juba varem leppisime kokku, et mina sõidan Moskvasse 7. detsembriks, ja nii see ka toimus. Minu vastuvõtt N. Liidu pealinnas sündis kõigi rahvusvaheliste viisakuse- ja lahkusekommete kohaselt. Aga juba esimesest päevast alates, kokku puutudes N. Liidu juhtivate

tegelastega, eesotsas N. Liidu rahvaste juhi Staliniga, N. Liidu rahvakomissaride nõukogu esimehe ja välisasjade-rahvakomissari Molotoviga, kaitse-rahvakomissari marssal Vorosiloviga ja paljude teiste N. Liidu tegelastega, muutus minu ja minu kaaslaste vahekord nendega otseselt sõbralikuks. See avameelne, otsekohene sõbralik vahekord kestis kõikidel meie kokkupuutumistel kuni minu ärasõiduni.

Enne minu lahkumist Moskvast võttis mind veel kord vastu lahkumisvisiidiga härra Stalin. Selle kokkusaamise juures, nagu juba teada vastavatest telegrammidest, viibis meie poolt meie Moskva saadik härra Rei ja N. Liidu juhtivatest tegelastest rahvakomissaride nõukogu esimees ja välisasjade-rahvakomissar härra Molotov ja kaitse-rahvakomissar marssal Vorosilov. Jutuajamine kestis kaunis kaua (tund aega) ja selle kokkusaamise kohta liiguvad nüüd mitte ainult meil Eestis, vaid veel rohkem välismaal kõige pöörasemad kuulujutud.

Arusaadavalt, kui kahe riigi juhtivad tegelased vestlevad üksteisega pikemat aega, siis nad muidugi ei räägi ainult ilusast ilmast, vaid niisugusel jutuajamisel loomulikult puudutatakse mõlemale riigile mitmeid tähtsaid küsimusi. Ühte võin kindlasti ja otsekoheselt tõendada, et ei minule, ei ka minu kaudu Eesti Vabariigile, ei ole N. Liidu tegelaste poolt esitatud mingeid nõudmisi. Ei avaldatud isegi vähematki soovi, mida oleks võinud kaudselt tõlgitseda nõud-

misena. Mina omalt poolt sellel jutuajamisel tõstsin küll üles mõned küsimused, mis puudutasid vastastikuse abistamislepingu elluviimist, täitmist ja rakendamist, ja ma võin täie rahuldusega kinnitada, et kõikide minu poolt ülestõstetud küsimuste peale oli vastus otseselt jaatav. Sellest, kaaskodanikud, näete, et kõik kuulujutud igasugustest nõudmistest meie vastu, väljaspool vastastikuse abistamislepingu piire, on alusetud, lihtsalt väljamõeldud, ja ma ütleksin rohkem — otseselt valed.

Üleile olevat üks välismaa raadiojaam üle andnud teateid, mida mina küll isiklikult ei kuulnud, sest et ma sel päeval üldse raadiot ei kuulanud — Moskvas olevat minu kaudu Eestile esitatud nõudmine, et Eesti peaks koos N. Liiduga sõita astuma Soome vastu ja et vastasel korral sunnitakse meid oma kaitsejõude vähendama või likvideerima. Need on jällegi täiesti valeteated. Meie poolt N. Liiduga sõlmitud vastastikuses abistamislepingus artikkel 1 on ette nähtud meie sõjaline väljaastumine koos N. Liiduga ainult otsese kallaletungi või kallaletungi ähvarduse tekkimise korral mingi Euroopa suurriigi poolt. See on lepingu selge mõte ja N. Liidu juhtivad tegelased on kogu aeg alla kriipsutanud kindlat tahet täpselt kinui pidada lepingust, ja sama tahet kriipsutati alla ka samade vastutavate isikute poolt mitmel korral minu viibimise ajal Moskvas. Võin veel kord kindlalt ütelda: ei mingit nõudmist ega isegi soovi ei ole Soome suhtes minu kaudu Eestile esitatud Moskvas.

Sama absurdne ja meile pahatahtlik on teade sellest, nagu oleks N. Liidu vastutavad juhid nõudnud meie kaitsejõudude — sõjapäe või kaitseliidu — vähendamist. Just ümberpöörduvalt, jutuajamistel selgus, et N. Liidu juhtivad tegelased näevad heameelel, et meie oma kaitsejõude jõudu mööda püüame kõvendada. Viimastel jutuajamistel saime otsese ja kindla lubaduse, et N. Liit annab meile selles suhtes materjalset kaasaabi, nagu see on ette nähtud vastastikuses abistamislepingus.

Meie saame aru, et on välismaal ringkondi, kes heameelega ei näe meie vahekordade korraldamist N. Liiduga, ja veel rohkem — kes ehk näeksid heameelel, et kogu Baltimere idakaldad muutuksid veristeks sõjataltermaadeks. Sellega võime ka seletada kõiki neid valeteateid, mida on levitatud ja mida levitatakse võib-olla ka tulevikus.

Võimud ja isikud, kes seda teevad, ei jää peatuma ka kõige absurdsemate ebatõdede ees. Ma toon ainult ühe näite. Kui

mitmel korral on juba meie raadiokuulajad, kes kuulavad välismaa saateid, kuulnud teateid selle üle, et N. Liidu ristleja „Kirov“ pärast üht sõjalist kokkupõrget Soome rannas olevat toodud Tallinna parandusele ja paigutatud meie sadamas dokki. Viimane teade oli, et ta siin on juba parandatud ja uuesti välja sõitnud. Kogu Tallinna elanikkond on aga tunnistajaks selles, et ristleja „Kirov“ ühes N. Liidu teiste sõjalaevadega tuli siia 15. oktoobril meile külaskäiguks ja lahkus siit mõni päev hiljem. Sel ajal veel mingisugust sõda N. Liidu ja Soome vahel ei olnud ja pärast seda ei ole keegi Tallinna elanikkudest ristlejat „Kirovit“ näinud. Kõige absurdsem selle juures on veel see, et ristleja „Kirov“ on nii suur laev, mis ei mahugi meie dokki.

Sõja aeg on juba selleks, et sõdivad pooled ära kasutavad kõiksuguseid valimata abinõusid oma vastase kahjustamiseks ja oma kasuks. Selle läbi loomulikult saavad kannatada ka mittesõdivad riigid ja rahvad ja meie, Eesti Vabariik, võime saatuse sunnil sattuda suurte poliitiliste sündmuste keerisesse, ja ei ole ime, et ka meie vastu lastakse lendu kõiksuguseid ebaõigeid teateid. Aga, lugupeetud kaaskodanikud, kõiki neid teateid, mida kuulete nii sõnas, kirjas kui ka raadio kaudu, võtke eestlasele omase külmaverelise kriitikaga ja jääge selle juures täiesti rahulikuks.

Ma võin tõendada, et minu külaskäik Moskvasse andis minule veel kord kindla tõenduse selles, et meie oleme targalt toimunud, kui sõlmisime vastastikuse abistamispakti N. Liiduga. Sellega hoidsime ära sõjalise kokkupõrke võimaluse N. Liiduga, ja mis veel tähtsam — meil on rohkem kindlustatud võimalus jääda välja praeguse suure Euroopa-sõja keerisest ja tulevikus elada rahu oma suure idanaabriga. Suur Euroopa-sõda Saksamaa ja Lääne suurriikide vahel ei ole strateegilises mõttes veel alanud. Käimas on ränk majanduslik sõda, käimas on närvide- ja propaganda-sõda. Selle kõige all kannatame juba ka meie. Aga keegi ei või ette ütelda, kuidas tegelikult algavad kokkupõrked miljoniliste jõudude vahel. Veel vähem võib ette näha, kuidas ja kui kaua sõda kestab ja kuidas või kelle kahjuks ta lõpeb.

Ma lõpetan oma lühikese raadiovestluse mõtteavaldusega, mida juba paaril korral olen väljendanud. Meie elame üle väga ja väga tõsiseid aegu. Meie tunneme juba suure sõja raskusi. Kindlasti tulevikus need raskused kasvavad. Aga meil ei ole mingi-

**Kindral J. Laidoner Moskvast saabumisel Balti jaamas vestlemas Peaminister J. Uluotsaga.
Keskell N. Liidu saadik Eestis K. Nikitin.**

sugust põhjust kaotada oma sisemist rahu ja külma verd. Vaatame julgelt vastu tulevikule. Vaatame julgelt vastu ka sõja riskustele, teades, et mittedõdiva riigi ja rahva seisukord on siiski võrratu parem kui nende riikide seisukord, kelle maa on muutunud otseseks sõjatallerraaks. Aga ühte tahan teile, kaaskodanikud, veel meelde tulelada: korraldame ja kõvendame oma sisemist korda, oma kaitsevõimet ja kaitsejõudusid. Kogu Euroopa riikide ja rahvaste tulevik on küllalt tume ja keegi ei oska ette

ütelda, mida saatus meilt nõuab. Peame olema alati valmis oma riigi ja rahva kaitseks.

Kordan veel — ajad on küllalt tõsised. Aga meil ei ole mingisugust põhjust iseäraliseks kartuseks, veel vähem hädaldamiseks. Rahulikult ja külmavereliselt teeme igaüks oma tööd, täidame igaüks oma kohustusi ja see on parimaks pandiks, et meie rasked ajad üle elame rahu.

Soovin kõigile külma verd, rahulikku meeolelu omas töös ja tegevuses.

Kaastöölisele, lugejaskonnale ja ärisõpradele

Rõõmsaid Jõulupühi
ja
Õnnelikku Uut Aastat

soovib

„Sõdur“

Kindlustatud vöönd

Saksa läänepiiril („Westwall“)

Saksa ajakirjanduse andmeil.

Major N. Riiberk.

1. Vööndi tekkimine ja vaated kaasaegsetele kindlustistele.

Versailles' rahulepingu kohaselt kohustusid sakslased hävitama ida pool Reini kõik kindlustused maaribal sügavusega kuni 50 km. Uute kindlustiste püstitamine selles ribas oli keelatud. Ainult Ulm ja Ingolstadt võisid endiselt „kindluse“ nime kanda. Kuid ka neis kindlustes puudusid suurtükid ja soomustatud värgid.

Selles demilitariseeritud ribas elutses ca 5 100 000 sakslast ja asetsesid suurlinnad Karlsruhe, Mannheim, Saarbrücken ja Aachen. Sillad Reinil alates Baselist kuni Mannheimini ja teed selles rajoonis asetsesid suuremal või vähemal määral prantslaste suurtükitele piirkonnas. Tule piirkonnas olid ka Saarimaa sõerajoonid, kus on umbes 8% saksa kivisöest, ja Aacheni sõerajoon, kus on umbes 3% saksa kivisöest. Kaitsmata oli ka Saksa suurtööstuse rajoon Ruhriemaal, kus on üle 50% saksa kivisöest ja suurim rauatööstus.

Läänepiiri kindlustamise mõte pole Saksa uus. Juba kuulus Saksa kindralstaabi ülem von Gneisenau soovis luua Prantsusmaa vastu tugevat kaitsevalli, olles 1814. a. nõus vahetama selleks Belgia ja Elsassi vastu. Läänepiiri kindlustamise mõtet kandis pärast 1871. a. ka v. Moltke, kes aga ei suutnud seda läbi viia. Alles nüüd, natsionaalsotsialistide võimule tulekuga, omandas vana mõte konkreetsema kuju ja leidis olude sunnil peagi tegelikku läbiviimist. On selge, et „Westwall“ ei ole põhjustatud niivõrra läänes asetsevate tööstusrajoonide kaitse nõudmistest kui huvi suundumisest itta resp. kagusse, mis nõudis julgeolekut minimaalsete jõududega läänes.

7. märtsil 1936. aastal andis Hitler sõjajõududele käsu Reinimaa endi alla võtta ja neli nädalat pärast seda, s. o. aprillis, järgneva käsu — alustada ettevalmistustöid Reinimaa kindlustamiseks. Vaatamata lääneriikide protestile ja kategoorilisele nõudmisele, et kindlustusi ei tohi püstitada, valmis juba 1936. aastal 118 betoonvõitluskohta (Kampfanlage) ja rida tõkkeid. 1936. a. lõ-

pul järgnes käsk katkematu kindlustusteriba ehitamiseks Moseli ja Reini vahel ja Reini ülemjooksul. 1937. a. ehitatigi valmis üle 500 betoneeritud võitluskohta. Samal ajal valmis ka Kindluste Ehitusvalitsuse poolt koostatud ja Hitleri poolt heakskiidetud ehitusprogramm 1938. a. peale, mis nägi ette ehitiste arvu mitmekordistamist ja kindlustatud vööndi arendamist kaasaja nõuetele vastavalt. Programmikohane tegevus oli algamas ja tehnilised eeltööd, luure, üksikute värkide konstruktsioon-joonised jne. olid juba valmis või valmimas, kui juht 28. mail 1938. aastal andis käsu, et lääne-kindlustused kõige kiiremas korras ja lühema aja jooksul valmis ehitataks, nii et läänes oleks tagatud absoluutne kaitse. Siit peale algas läänepiiril ajaloos oma ulatuselt seni nägematu kindlustamistöö, mis on kestnud üle aasta. 1938. a. septembriks olnud valmis juba 17 000 ehitist ja 1939. a. suveks üle 22 000 ehitise. Veel praegugi, olgugi vähe- mas ulatuses, kestavad ehitus- ja täiendustööd läänepiiril ühtesoodu edasi. Terve rida värke on veel valmimisel.

Sõjakogemustega riikides püsis algul arvamus, et kaasaja sõjas pole maakindlustel enam mingit tähtsust. See arvamus tugines peamiselt kindluste nagu Liège, Namur, Antwerpen, Kowno, Nowo-Georgiewsk ja mõnede teiste ootamatult kiirel langemisel. Seejuures aga ei arvestatud tööka, et need kindlused olid varustatud ja relvastatud puudulikult. Liège'i juures, näiteks, polnud kaitsjal aega fortide vahelise maa-ala korrapäraseks sissevõtmiseks. Ka polnud kindlustesse jäetud sõjaväeosad küllalt head, et kanda üliraske suurtükiväe närvevapistavat tuld. Võib-olla puudus nii juhtidel kui ka vägedel tahegi võidelda viimseni.

Seda üllatavam oli igale sõjaasjanduse uurijale, kui möödunud aastakümnel Prantsusmaa ja tema järele rida teisi riike alustas uuesti kindlustiste ehitamist. Veel suurem üllatus on tabanud aga kõiki viimasteil aastail, millal on selgunud, kui suurt sõjapoliitilist osa võivad etendada kaasaegsed kindlustised. Kindlustiste strateegiline

väärtus kaasajal pidi loomulikult esimesena õiget hinnangut leidma prantslastelt. Kindlused nagu Belfort, Epinal, Toul ja Verdun sundisid sakslasi Maailmasõjas oma strateegilist lööki suunama põhja poolt. Rasked võitlused Verduni all näitasid, et osavasti paigutatud tugevad kindlustised võivad raskusteta vastu panna ka kõige raskema suurtüki tulele. Automaatrelvade tõttu niigi suurenenud kaitsja vastupanujõud sai märgatavalt tugevdatud, kui kindlustiste elulise tähtsusega osad olid kaitstud tugeva betoonkattega või soomusega. Seega pidi prantslastele esimesena selguma, et kindlustiste probleem ei seisne mitte selles, kas neid üldse ehitada, vaid selles, missugused muudatused Maailmasõja kogemustel ja sellele järgnenud perioodi õpistel on vajalikud maakindlustiste süsteemi sisse viia. Need muudatused, nagu seda ütleb Saksa pionerivägede inspektor kindral Jacob, on kolmesugused:

1. „Ringkindlustised“, s. o. fortidevööndiga piiratud linn või punkt on iganud. Nende aset täidavad nüüd „katkematud kindlustatud tsoonid“, mis ehitatakse harilikult piiri lähedusse.

2. Kindluste kuju ehk vorm on nüüd märksa lihtsem kui varem. Üksikud kindlustatud kohad (Anlagen) on väiksemad ja jaotatud suuremale maa-alale kui endised fordid.

3. Kindlustiste kaitsmiseks on vaja hea meeskond (Elitetruppen), et kaasaja raskeima suurtükiväe tule moraalsele vapustusele vastu panna.

Prantslased alustasid Maginot'-liini ehitamist 1930. a. Juba 1922. a. määras sõjaminister Maginot erilise kindlusekomisjoni, kes valmistas ette ehitustööid kaheksa aasta kestel. Viie ehitusaasta kestel maeti kindlustistesse miljardeid frankke. Ehitati suuri betoon-värke, tõkkeid ialaväe ja tankide vastu ning kaeveti pikki ühendustunneleid. 1936. aastaks oli Maginot'-liin peagu valmis ja evis kogu maailmas teatavat kindlat mõistet. Olgu tähendatud, et ka Maginot'-liini lähemas tagalas asetsevad prantslaste suurtööstused ja suuremad söekaevandused.

Prantslastele järgnesid peagi belglased, kes matsid samuti miljardeid oma idapiiri kindlustistesse. Siis alustasid ka chehid oma sõjaliselt täiesti ebasoodse piiri kindlustamist, kasutades selleks peamiselt prantslaste kogemusi ja juhatust. Ka poolakad asusid oma piiride kindlustamisele, püstitades

Olukord Saksa läänepiiril Versailles' rahulepingu järgi.

punkteid Ülem-Sileesia tööstusrajooni kaitseks ja täiendades omaaegseid saksa, vene ja austria kindlusi Wislali, Narewil ja Lõuna-Poolas.

Seega võib Prantsusmaad vastuvaidlemata pidada kaasaegse kindlustatud vööndi loojaks ja isaks. Saksa ajakirjanduses avaldatud Maginot'-liini ja Westwalli võrdluskriitika toetub peamiselt järgmistel väidetest:

1. Prantsuse Maginot'-liin kujutavat endast enam-vähem lineaarset süsteemi „ligne principale“, mis on moodustatud üksikeist flankeerivate värkidega. Eelväli ja sügavam olevat loodud vaid väheste pisemate võitluskohtadega. Saksa „Westwall“ aga koosneb mitmest suures sügavuses järjestatud peavõitlusväljast.

2. Prantslased olevat arvamusel, et püstitades väga suuri värke, kuni 3,5 m pakuste seintega, nemad on ülekaalus. Sakslaste kindlustiste süsteem ületavat aga nii suurelt kui ka tugevusel prantslaste oma ja 40 prantsuse „ouvrages“ vastu olevat neil kindlustisi mitu korda rohkem.

3. Sakslased kahtlevad, kas on otstarbekas püstitada suuri üle 1000 mehe garnisoniga värke, nagu neid prantslased on püstitanud mõnes rajoonis. Ka olevat prantslased ise ehitustegevuse kestel loobunud säärase värkide edaspidisest püstitamisest. Niisuguste suurte värkide meeskonna ja relativtise suhteline võrdlus nende kaitsetugevusega ei viivat kuigi jaatava otsuseni. Kaitsetugevuse mõttes olevat aga palju tugevam Westwall oma arvukate kindlustistigruppidega, mis on moodustatud võitluskohtade koondamisega.

4. Kindlustiste tähtsamaks osaks on tüked, eriti tangitüked. Prantslased olevat oma kindlustiste ette ehitanud tüked raudteerööpmetest, mis aga on osutunud puudulikeks. Neid olevat täiendatud uute tüketega ja kohati olevat kaevamise teel loodud tangikraavid. Sakslaste poolt loodud betoon-tangitüked olevat eeskujulikud ja katvat kogu rinde.

Kokkuvõttes võib ütelda, et tähtsamaks erinevuseks mõlema süsteemi vahel on kindlustiste asetuse probleem. Prantslased on nähtavasti pidanud kinni põhimõttest koondada teatav arv ehitisi ühiseks suureks kindlustatud keskuseks, jättes vabaks pikema vahemaa üksikute keskuste vahel. See-ga on saavutatud muidugi nende keskuste väga suur tugevus ja vastupanuvõime, kuid on vähenenud arvatavasti tsooni sügavus. Vahemaad peaksid jätma siis võimaluse vabamaks opereerimiseks välivägedele. Sakslased on nähtavasti loobunud suurte keskuste loomisest ja on püüdnud teatava maa-ala üle külvata vähemate värkidega, saavutades sellega suurema sügavuse ja ühtlasema kaitsetugevuse kogu kindlustatud tsoonis.

Saksa kindlussõja eriteadlane kindral Ludwig oma raamatus „Neuzeitliche Festungen“ avaldab mõningaid vaateid kaasaegsete kindlustiste kohta. Ta arvab, et kindluste väärtus kaasajal pole sugugi langenud, küll on aga kindlus kui eraldi seisev ning omaette organisatsioon oma ilme kaotanud ning asunud üheväärsena teiste sõjaabinõude ritta.

Tema ütleb, et sõjakogemused võimaldavad teha järgmisi järeldusi:

1. Ringkindlus on vananenud kindluse kuju.

2. Kindlused, mis asetsevad rinde piirides, osutavad väga suurt vastupanujõudu.

3. Kaitse toetub esmajoones automaatselt relvade flankeerivale tulele. Üksikvärgid, kus on koondatud võitlusabinõud nii lähimaa kui ka kaugmaa-võitluseks, pole otstarbekad. Üksikud kindlustatud kohad on kasulik-um asetada nii, et ühele suunatud tuli teist ei tabaks. Ühtlasi tuleb kindlustatud kohtade kompleks ehitada ja moondata nii, et poleks võimalik otsemaid kindlaks teha, kus asetseb vastupanu raskuspunkt.

4. Maa-alused ruumid ja soomus peavad leidma kasutamist sääli, kus on kavatsatud avaldada otsustavat vastupanu ja kaitsta võitlejaid raskeima suurtükkiväe tule maa- ja materjaalse mõju vastu.

5. Moondamisel on peagu samasuure tähtsus kui ehitiste tugevusel. Ehitised, mida on võimata moondata, tuleb jätta üldse ehitamata.

6. Kindlustatud võõnd ehk tsoon peab olema julgestatud loomulike või kunstlike tangivastaste tüketega.

7. Vaatlus peab ka kõige raskema tule all olema tagatud kindlate VP-de ja sideühenduste kaudu. Kõik juhid peavad kindlalt töötava sidevõrgu kaudu alaliselt olema informeeritud, mis nende juhtimisel olevas rajoonis toimub.

8. Õhukaitse peab tõrjuma vastase õhustvaatluse.

9. Kindlustatud tsooni sisemus peab takistama vastase õhustluuret ja varjama oma vägede valmisseedmist ja liikumist.

Kaasaegsed kindlused põhimõtteliselt erine välikindlustistest. Välikindlustiste kõrval on neil aga paremuseks, et nad pakuvad meeskonnale peagu täielikku julgeolekut vastase tule eest. Seetõttu osutub võimalikuks sääste nende mehitamisel. Tuleb põhimõtteliselt hoiduda ehitamast niisuguseid värke, mis küll on odavad, kuid ei paku meeskonnale küllaldast julgeolekut. Üldiselt tuleb silmas pidada, et halbu ja nõrku kindlustisi ka nõrgalt kaitstakse. Seepärast on kasulikum sääste värkide arvus kui nende headuses. Iga kindlus täidab oma ülesannet ainult siis, kui meeskond kindluse vastupanuvõimesse suhtub täie usaldusega. Alaliseks kaalumise- ja otsustamispunktiks on probleem, milles tahetakse säästu — kas inimeludes või rahas. See probleem kohustab väga põhjalikult kaaluma kas alalised kindlustised on tarvilikud. Ja kui neid siis ehitatakse, peavad nad olema eeskujulikud. Nõrgemad kindlustised on lubatavad ainult neis kohtades, kus on otsustatud ajutiselt vastu panna.

Praegusaegsed kallaletungiabinõud: raskeim järsktuli ja läbimurdetangid on seevõrra painduvad ja liikuvad, et kindlustiste püstitamisel neid piinlikult peab arvestama.

Kogu kindlustatud tsooni ühtlaselt välja ehitada ei luba kunagi riigi majanduslik olukord. Seetõttu on kindlustiste grupeerimine tsoonis teatavate keskustena endastmõistetav ja dikteeritud olukorrast endast.

Soomuskindlus on kaasaegsetes kindlustistes läbi löönud, sest laekate on siin kõige õhem ja seega ka võrdlemisi hästi moondatud. Flankeerimiseks pole soomusehitisi ilmingimata vaja, olgu siis, kui maastik on täiesti lame. Piludega varustatud soomuskuplid on võrdlemisi tugevad, kuid neid on kerge avastada. Seepärast peavad nad asetsema võimalikult tagumisel veerel. Juhtumil, kui nad on näha, peavad nad olema väga tugevad. Keerlev torn on küll hea, kuid väga tundlik, samuti ka tõusev torn. Nende kasutamiselevõtmine on väga küsitav.

Kindlustatud tsooni sisemus peab vastase õhustvaatlusele olema võimalikult kaetud otstarbekalt läbiviidud metsa ja võsastiku istutamisega. Istutustööd tuleb põhjalikult kaaluda, sest need ei tohi takistada tulistamist ja peavad võimaldama vägede kaetud liikumist.

2. Vööndi ulatus, maastik ja ehitamine.

„Westwall“ katab praegu kogu Saksa läänepiiri alates Hollandi piirilt Weseli juurest kuni Šveitsi piirini Baseli juures sügavusega üle 40 km. Kui vaadelda vööndi all olevat maastikku, siis selgub, et kindlustised, alates Weseli piirkonnast, jooksevad piki Hollandi piiri mööda Alam-Reini madalmaid, mis on osaliselt kaetud metsaga ja läbistatud hulga ojakestega. Aegamööda maastik tõuseb, minnes üle vooreliseks, olles kaetud lamedate küngastega. Alates Aacheni juurest tõusevad esiplaanile ikka rohkem üksikud kõrgendikud ja kõrgendike seljad. Maastik on vahelduva iseloomuga, mets vaheldub lahtiste väljadega. Kõrgendikud lähevad üle mägedeks. Järjest selgemaks kujunevad üksikud lõuna poole suunduvad kaitsejooned. Kindlustiste vöönd kasutab seejärel metsarikkaid Schnee-Eifel'i mägesid. Edasi lõuna poole suundudes, alates Luxemburgi piirilt, jooksevad kindlustised piki järsult langevate kallastega Our ja Sauer'i jõgede orge. Säält peale läbib vöönd Moseli laia madalikku ja haarab maa-ala mõlemal pool järsult langevaid Saar'i kõrgendikke ja Asburger ning Schwarzwald' Hochwald'i mägist maad.

Kindlustatud vöönd Saksa läänepiiril.

Edasi pakuvad kõrgendikud mõlemal pool Saar'i väga head võimalust kaitseehitiste püstitamiseks.

Saarbrücken'ist ida pool on maastik üle külvatud vahelduvate kõrgendikega, mis suures sügavuses on peagu kõik kindlustatud. Sügavad jõejoosud pakuvad siin soodset kaitsevõimalust. Arvukad metsatukad ja üksteisega ühenduses olevad metsaribad raskendavad pealetungi ja soodustavad kaitset.

Siit alates jooksevad kindlustised läbi Pflzer Wald'i mäestiku, mis on Prantsuse Põhja-Voges'ide loomulikuks jätkuks Saksamaal. See mägismaa kujutab endast loomulikkude ja raskesti ületatavat kaitsevööndit, kus kindlustiste ehitaja võib valmistada vastasele väga palju üllatusi. Järsakud mäevõerud ja peagu ürgmetsa ilmet eviv metsapadrik on selle mägismaa iseloomustavamaid külgi. Pflzer Wald'i ida poole suunduvad seljandikud sulavad aegamööda Reini madalmaaks. Siin näeme kerkivat juba

1870/71. a. sõjast tuntud Bienwald'i. Sellega oleme jõudnud Ülem-Reini kindlustatud vööndi piirkonda, mis ulatub kuni Šveitsi piirini. Seda kindlustatud vööndi osa ise-loomustab selle ees asetsev 250—300 m lai Reini jõgi. Jõgi lahutab teineteise vastas asetsevaid prantsuse ja saksa kindlustisi ja oma laia jooksuga on üheks tõsisemaks ning väga raskesti ületatavaks tõkkeks. Üks prantsuse pionerikindral olevat kord ütelnud, et „Rein on suurima ulatusega strateegiline tõke“. Sellega tuleb täiel määral nõustuda. Reini madalmaa oma arvukate jõgede ja jõekestega ning vesiste aladega, kui ka metsatukkadega ja metsadega ning tihedasti ülekülvatud asulatega pakub kaitsjale häid võimalusi kindluste ehitamiseks kui ka kaitse läbiviimiseks. Reini madaliku lõunapoolses osas tõuseb kindlusetavaliselt valitsevaks kõrgendikuks Kaiserstuhl.

Ülem-Reini vööndi sügavuse loob Schwarzwald, mis oma tiheda metsaga kaetud ja ida poole kõrgenevate mäeseljandi-

kega annab vööndile loomulikku tugevust. Schwarzwald täidab saksa-poolisel Reini kaldal samu ülesandeid, mida Voges'id prantsuse-poolisel kaldal.

Nagu näha, soodustab maastik kogu Saksa läänepiiril enamal või vähemal määral kindlustatud vööndi loomist. Pole teada, kui võrra on kindlustatud vöönd ehitatud välja Šveitsi piiri vastu. Belgia vastas on vöönd ehitatud välja oma normaalses ulatuses, kusjuures selle ehitustöö aluseks tuleks küll võtta sakslaste tõekspidamist, mida väljendas 1861. a. novembris oma märgukirjas Preisi kindlustiste kohta vana Moltke: „Überdies kann Frankreich niemals die Eroberung der Rheinprovinz behaupten, ohne zugleich Belgien zu besitzten.“ Ainult Hollandi vastu Ems'i ja Reini vahel ca 100 km ulatuses on piir lahti ja suuremad sõjalisel tegevused on siin võimalikud. Põhja pool kaitseb piiri soistunud ala.

Vööndi strateegilist paremat tiiba kaitsvad merekindlused ja laevastik.

(Järgneb.)

Jalaväe pealetungijõu suurendamisest.

Kapten E. Saidra.

Jalavägi on alati olnud mitte ainult tähtis, vaid tihti otsustav sõjaväe osa. Möödunud aegade õhtumaade sõjakunsti-ajalugu on olnud suuremalt osalt jalaväe-ajalugu.

Ilma jalaväeta ei ole võitu. Võidu saavutamise vahendiks on jalaväe pealetung. Et jalaväge hoida vastavas kõrguses pealetungijõu mõttes, on tarvis pidevalt teostada tema organisatsiooni, relvastuse ja väljaõppe alal uurimisi, katseid ja täiendusi ning parandusi.

I.

Maailmasõjas muutus jalaväe ilme vist rohkem kui kunagi varem. Varustatud püssi ja täägiga ja evides ainult üksikuid kuulipildujaid abirelvadena, arenes jalaväes, Maailmasõja kestel väga mitmekülgsest varustatud relvaliid.

Vanad käsirelvad — püss ja püstol, tääk ja käsigranaat — kuuluvad tänapäevalgi jalaväelase põhirelvastisse, kuid nad pole jäänud pearelvadeks. Selle koha on pärinud kuulipilduja, mis väga lühikese aja jooksul on suuteline tulistama vastase pihta tunduvalt suurt kuulide hulka. Nii on praegu peagu kõigis (eeskätt aga Saksa, Prant-

suse ja N. Vene) armeedes, kes on kaasa teinud ka jalaväe arengu pärast Maailmasõda, kergekuulipilduja viidud laskurikompanites, s. o. tegelikes jalaväekompanites, — jakku (on loodud ühtlusjaod). Ainult üksikuis armeedes kuulub kergekuulipilduja veel jalaväerühma, s. o. osa jagusid on kergekuulipildujajaod, kuna osa jagusid on laskurijaod puhtal kujul. Raskekuulipilduja on olnud ja on ka tänapäeval jäänud jalaväe üheks tähtsamaks abirelvaks.

Kuulipilduja omadused seisnevad õigupoolest selles, et ta evib väga lamedat lendjoont ja suurt tulekiirust, kusjuures ta ise pakub väga väikest märki. Nende omaduste tõttu kuulipilduja on soomustamata liikuva elavjõu tugevam vaenlane, sunnib teda katete taha ja hoiab teda säält taga maas, kuid ei ole suuteline vastast katete taga või sees hävitama. Tal on rohkem tõrje- kui pealetungimõju. See asjaolu teebki tarviliseks jalaväge varustada kumertule-relvadega, mis on suutelised vastast haa-

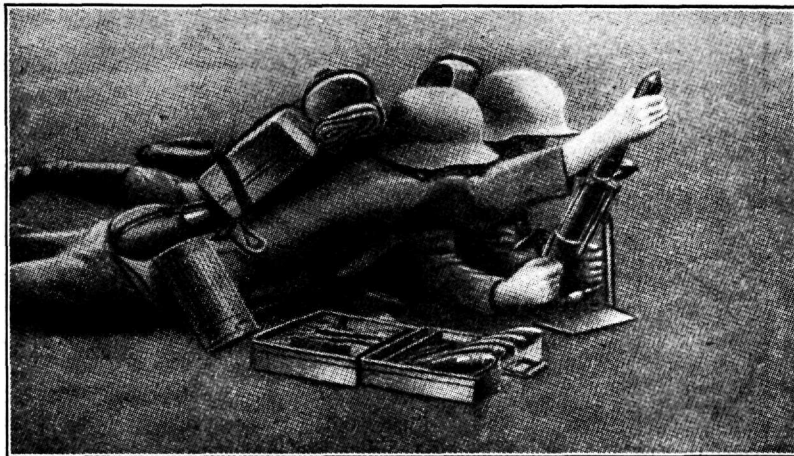
rama ka katete taga ja sees, ja mis eriti tähtis on just pealetungil.

Agalähtume ka teisest seisukohast. Pealetungil on tähtis jalaväge viia oma suurtükiväetule toetusel vastasele nii lähedale ja nii kaetult kui võimalik, see tähendab vältida kaotusi nii kaua, kuni on võimalik, et säästa jalaväe võitlusjõudu pealetungi kõrgpunktiks, kus jalaväe tegevusse rakendamine on tarvilik. See tegevusse rakendamise moment on tulnud, kui vastase vastupanujõudu abirelvade, eeskätt suurtükiväe poolt enam ei suudeta maha suruda. Siis peavad astuma tegevusse jalaväe rasked abirelvad, raskekuulipildujad ja jalaväesuurtükid, et oma lame- ja kumertulega vaenlast nii kaua maas hoida, kuni jalaväe löögijõud maksuvusele pääseb, kuni esijoone jalaväelane — üksiklaskur ja käsigranaadiviskaja — vastase positsiooni sisse tungib, et seda vallutada. On selge, et mida kauem laskurikompanid oma tuld on kokku hoidnud, seda paremini on abirelvad oma ülesannet täitnud. Mida lähemale vastasele aga jalavägi ennast töötab, seda raskemaks muutub kindel toetus suurtükiväe ja tagapool töötavate jalaväe raskete abirelvade poolt. Viimased 200—300 m vastase positsiooni ees osutuvad raskeimaks. Siin peab jalavägi ise suutma ennast aidata. Tal peab olema vastavaid relvi. Sellega on veel kord alla kriipsutatud vajadus anda jalaväele kumertule-relvi. Kuid vähe sellest. Jalaväele on tarvis anda ka kergeid kumertule-relvi, mis on suuteliselt teotsema jalaväe esiosade joonel, et õigesti tunda jalaväe liikumist takistavaid märke ja need maha suruda või hävitada väikestel kaugustel ja nii, et oma jalavägi seejuures ei oleks ohustatud.

Toodust lähtudes on osutunud vajalikuks varustada jalaväge miinipildujatega ja jalaväesuurtükidega.

Kergekuulipildujatega koostöök on võetud relvastisse kergemiinipildujad (kaliiber ca 50—60 mm, laskekaugus ca 500 m) või püssigranaadipildujad. Kui nad peavad koos töötama kergekuulipildujatega, s. o. eeskätt maha suruma või hävitama neid märke, millede vastu kergekuulipilduja oma lameda tule tõttu ise on võimetu, siis nad peavad kuuluma laskurirühma või -jao koosseisu. Nii kuulub saksa jalaväerühma koosseisu üks kergemiinipilduja toimekond (1 kerge 50-mm miinipilduja ja 3 meest); vene jalaväejalku kuulub seevastu teatav arv püssigranaadipildujaid.

Raskekuulipildujatega koostöök on raskemiinipildujad (kaliiber ca 80 mm) väik-

Saksa kergemiinipilduja.

semal kaugustel ja jalaväesuurtükid suuremail kaugustel. On võrdlemisi palju vaieldud küsimuse üle, kas raskemiinipildujad peavad kuuluma laskurikompanite või pataljoni koosseisu; eriti armeedes, kus laskurikompanite koosseisu on viidud ka üks raskekuulipildujate poolrühm (2 rk-d). Kuna ka juhtumil, kui rasked miinipildujad kuuluvadki pataljoni koosseisu, nad lahingus tavaliselt antakse ikkagi esijärgukompanite käsutusse, siis on avaldatud arvamist, et iga laskurikompani koosseisu peaks otsekohe kuuluma teatav arv raskemiinipildujaid (näit. 1 jagu — 2 miinipildujat). Relv olevat väga lihtne ja väljaõppe küsimused ei tegevad selleks raskusi. Tegelikult näib aga raskemiinipildujate koondamine pataljoniülema käsutusse siiski olevat õigem lahendus, sest viimase käes on raskemiinipildujad ja osa raskekuulipildujaid selleks, et nende abil luua raskuspunkti lahingus; vastasel korral nad oleksid aga jaotatud ühtlaselt laskurikompanite vahel.

Kuna raskemiinipildujate laskekaugus tavaliselt on võrdlemisi väike (tingitud väikesest kaalust suure kaliibri juures) — tõhus laskekaugus ca 1500 m — siis suuremail laskekaugustel raskekuulipildujatega koostöök on jalaväesuurtükk (laskekaugus ca 4—5 km ja kaliiber 75—150 mm). Jalaväesuurtükid on mõnedes armeedes antud pataljoni koosseisu, teistes armeedes rügemendi koosseisu, kust nad lahinguks tavaliselt antakse pataljoni käsutusse. Õigem lahendus näib olevat jalaväesuurtükide koondamine rügemendiülema käsutusse erilise jalaväesuurtükide kompani näol, mis kujutaks rügemendiülema käes tugevat tulejõudu lahingu raskuspunkti loomiseks.

Saksa kerge jalaväesuurtükk.

kaugusele ei lasta püssiga aga kunagi. Pealetungil avatakse tuli püssidest üsna väikestelt kaugustelt, kuna kaitsel ei tulistata ka kunagi üle 1000 m kaugusele. Püssi mõjuulatuse vähendamine võimaldab teha toru lühemaks ja püssi üldse kergemaks ning käsitsetavamaks. Püssitule juures püütakse täpsele sihtimisele, sest kuulivihke anda on kuulipildujate asi. Täpsuse tõstmiseks on tähtis püssi varustada optilise sihikuga;

eeskätt ka seetõttu, et tänapäeva lahinguväljade tühjuse juures on märke palja silmaga üldse raske tunda.

Jalavägi vajab pealetungijõu suurendamist. See on ja jääb hädavajalikuks nõudeks. Kõiki tehnikasaavutusi selleks kasutada jääb üheks tähtsaimaks ülesandeks. Kes sellel alal arengu lõppenuks loeb, ei tunne tehnika rakendamise võimalusi ega mõista hinnata jalaväe väärtust.

Sõja finantseerimine ja finantsettevalmistused sõjaks.

Leitnant M. Uudla.

Sissejuhatus.

Praegusajal, kus majandussõda on muutunud riikidevahelistes heitlustes tähtsaks teguriks, osutub tarvilikuks üha põhjalikumalt uurida majandusküsimusi riigikaitse seisukohalt, kusjuures tuleb pühendada tä-

helepanu ka finantsalale kui majandustegurile.

Suurearvuliste armeede ülalpidamine ja ajakohane varustamine kutsus esile juba Maailmasõjas kõigis sõdivais riiges ettearvamatu sõjapidamiskulude tõusu. Lühidalt kõneldes olid sõjapidamiskulud Maailma-

sõjas ümmarguselt 10 korda suuremad kui kõigis sõdades kokku 1793—1906. a.¹⁾

Sõjakulude säärase kõrguse juures ei jäänud sõdivail riigel üle muud kui riskida Inglise kaubandusministri Runciman'i sõnade kohaselt riigi pankrotiga, et sõda võidukale lõpule viia.²⁾

Ei ole kahtlust, et finantsettevalmistused sõjaks, eriti aga sõja finantseerimine, sõltudes majandusliku ja sotsiaalse arengu kujunemisest, muutub üha keerukamaks. Seda enam, et sel alal esineb problemaatilisi, mõnes osas aga moraalsetest ning psühholoogilistest teguritest sõltuvaid küsimusi, millele lahenduste leidmiseks ei saa anda kindlaid reegleid. Aga sellele vaatamata jõutakse ka nendel aladel eesmärgile lähemale seda enam, mida rohkem küsimusi sõelutakse.

Käesolevas on puudutatud vaid küsimuse põhiprobleeme, kuna ala- ja kõrvalküsimuste käsitlemist ei luba ruumipuudus ja osaliselt ka nende salajane iseloom.

Sõja finantseerimine.

Sõja finantseerimiseks kasutatakse mitmesuguseid allikaid. Neist on tähtsamad maksud, laenud ja paberraha väljalaskmine ehk emissioon. Peale selle kasutatakse veel riigi varasid, sõjafondi ja riigipanga tagavarasid, annetusi ja rekvisitsiooni, kontributsiooni ning võorandamise teel saadud vara.

Maailmasõjast osa võtnud riigid pöördusid mobilisatsiooni-ajajärgul ja sõjapidamise esimesil nädalail keskpanga poole; edaspidi nende finantseerimismeetodid läksid lahku.

Rikas Inglismaa kattis oma sõjapidamiskulud sise- ja välismaa lühi- ja pikaterminilistest laenudest ning laialtulatult suurendatud maksudest.

Saksamaa pööras peamise tähelepanu siselaenule. Seejuures ta ei mahutanud võlakohustusi mitte ainult vabale turule, vaid ka keskpanga (sisuliselt emissioon). Pärastpoole kujunes keskpanga mahutamine peamiseks mooduseks ja kutsus esile rahastusteemis katastroofi. Kuna Saksamaa oli isoleeritud väliskrediidi turgudest, siis puudusid tal nimetamisväärased võimalused väliskrediidi kasutamiseks.

Prantsusmaa ja Venemaa kasutasid sõja finantseerimiseks suurt määral laenu. Tarvitades võrdlemisi palju väliskrediiti, need riigid olid sunnitud kasutama ka laialdaselt emissiooni, eriti madala rahvamajandusliku sissetulekuga ja nõrga finantskorraldusega Venemaa.

Üldiselt seega Maailmasõjas osutusid sõja finantseerimisel tähtsamaiks allikaiks maksud ja laenud, mida täiendas paberraha emissioon. Viimane mängis domineerivat osa nõrga majanduse ja finantsala korraldusega riiges. Nähtub ka, et sõja finantseerimise allikate kasustamiskombinatsioonid sõltusid riigi majandusbaasi tugevusest ja finantsala korraldusest.

Kuna meie kuulume madala rahvamajandusliku sissetulekuga maade hulka, siis võib arvata, et meil sõja korral rahaga varustamise alal kujunevad domineerivateks laenud ja emissioon, mis selgus ka juba Vabadussõjas.

Sellele vaatamata peame aga kasutama oma võimaluste piirides kõiki sõja finantseerimise vahendeid ja seejuures võimalikult tagasihoidlikult emissiooni, nagu see on reeglilik üldiselt.

Alljärgnevalt siirdume tähtsamate sõja finantseerimise allikate lähemale vaatlusele.

Maksud on sõjakulude katmisel ajaloo kestel mänginud tähtsat osa. Sõjakulude suurenemisel on maksude osatähtsus vähenenud. Näiteks kaeti Napoleoni-sõdades (1793—1815. a.) 47% sõjapidamiskuludest maksude abil, kuna Maailmasõjas kõige suurem maksude kasutaja, s. o. Inglismaa, suutis maksude abil katta ainult 17,1% kuludest.³⁾

Siiski pühendatakse praeguses Euroopasõjas maksudele väärikat tähelepanu. Seda ka Saksamaal, vaatamata sellele, et sääl Maailmasõjas pöörati peamine tähelepanu siselaenule.

Nimelt väidetakse, et siselaenu abil finantseerimise eeltingimuseks osutub asjaolu, et tarvituse piiramine sünniks vabatahtliku säästetegevuse kaudu. Maailmasõja kogemused on aga näidanud, et säästsummadest selleks ei jätku. Tarvituse piiramist loodetakse teostada palju edukamalt tarvituse normeerimise ja maksude abil.

Sõja finantseerimise seisukohalt eelistatakse kaudsetele otsemakse, sest need, olles paindavamad, on kohasemad tulude hankimiseks erasissetulekutelt, kuna teised, s. o. maksud peamiselt tarbimise pealt, ei ole sõja ajal küllaldaselt suurendatavad.

Seepärast oleks soovitatav, et meil juba

¹⁾ P. Markov. Problema finansovoi bojevoi gotovnosti i finansirovaniye voinõ. Odessa, 1928, lk. 44 (edaspidi lüh. Markov) ja P. Sarov. Vlijaniya ekonomiki na ishod mirovoi voinõ 1914—1918. 1928, lk. 14 (edaspidi lüh. Sarov).

²⁾ Dr. H. Pantlen. Krieg und Finanzen. Hamburg, 1935, lk. 58 (edaspidi lüh. Pantlen).

³⁾ Markov.

Kolonelleitnant

Karl Arengu

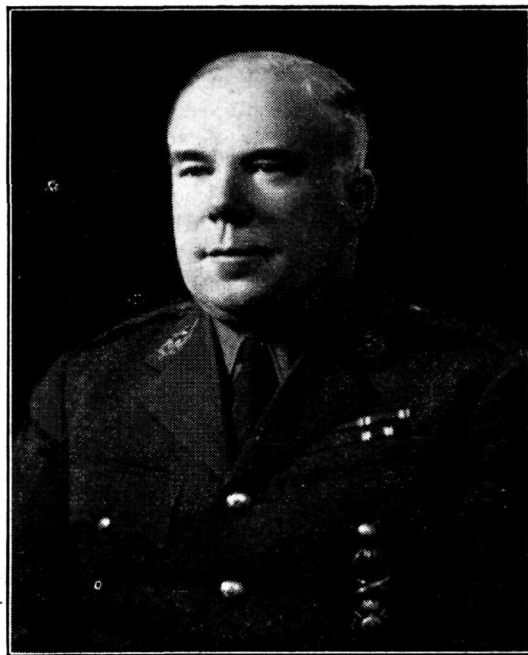
25 aastat ohvitserikutses.

15. detsembril s. a. möödus 25 aastat kolonelleitnant Karl Arengu ülendamisest ohvitseriks.

Juubilar on sündinud 20. juunil 1892. Lõpetanud Pihkvas põllutöökeskkooli ja Ton-dil Alalisväeohvitseride kursused. Maailmasõjas võitlustes sakslaste vastu ülesnäidatud vahvuse eest ülendati lipnikuks 15. detsembril 1914.

Eesti sõjaväkke astus juulis 1920. On siin teeninud peamiselt rivi- ja õppealal. Suurtükiväegrupi ülemaks, missugusel kohal teenib ka praegu, määrati 30. 11. 36.

Kolonelleitnandiks kõrgendati 24. 02. 31. Evib Kotkaristi IV klassi teenetemärki ning endise Vene Georgi ordu 4. järgu risti, Anna ordu 2., 3. ja 4. järgu, Stanislaoose ordu 2. ja 3. järgu ja Vladimiri ordu 4. järgu aumärke.

Kolonelleitnant K. Arengu.

Soovime juubilarile parimat tervist, õnne ja edu!

rahu ajal otsemaksude osatähtsus tõuseks ja kaudsete maksude osatähtsus vastavalt lan-geks. Niisugust tendentsi ongi viimasel ajal märgata. Näiteks moodustasid 1936/37. a. otsemaksud riigi tuludest 10,9%, 1937/38. a. aga 11,9%.⁴⁾ Vastav % oli 1935. a. eelarve kohaselt Poolas 32,4, Leedus 13,3 ja Soomes 15,5.⁵⁾ Selleks, et tõusta niisuguselegi tase-mele kui oli Soome 1935. a., tuleb meil teha veel hulk muudatusi maksusüsteemis (näi-teks, seniste otsemaksude suurendamine, uute otsemaksude sisseseadmine jms.). Ar-vestades meie kodaniku väikest sissetulekut, peab seda kõike tegema järkjärgult. Sest inimlik loomus on juba kord niisugune, et ta maksab kaudseid makse kergema südame-ga kui otsemakse. Majandusminister ütles 23. 01. 39 Riigivolikogus: „Loodan aga, et lugupeetud riigivolikogu liikmed siiski heaks kiidavad, kui uues eelarves makskorral-dus just sellele inimlikule loomusele vastu-pidises suunas on kavatsatud.“ Seda seis-u kohta tuleb riigikaitse majanduse huvides lugeda tervitatavaks.

Laenud võimaldavad sõja finantseerimi-seks kasutada osaliselt rahva kapitale ja veeretada sõjakulude katmist tulevastele põlvetele.

Maailmasõjas osutusid laenud, eriti si-selaen, kõige tõhusamaks sõja finantseeri-mise vahendiks. Seda peab arvestama ka tu-leviku kohta.

Siselaenu alal mängivad tähtsat osa:

- rahva jõukus ja isamaa-armastus,
- laenuprotsendi kõrgus,
- olukorra loomine, kus kodanikel oleks hõlpus ning paistaks kõige otstarbe-kam riigilaenupiletite omandamine; kus oleks raskendatud kapitalide mu-jale paigutamine ja välismaale pai-gutamine poleks võimalik.

Saksamaal, kus Maailmasõjas kõige laialdasemalt siselaenu kasutati, soodustas siselaenu kordaminekut rahva suur isamaa-armastus; selle kõrval aga ka Saksa oludes küllalt kõrge protsendimäär (5%) ja laenu otstarbekas korraldus. Nimelt kõik pangad, hoiukassad ja hiljem ka postiasutised esi-nesid vahetalitajatena riigilaenu väljaand-misel. Allakirjutus oli vabatahtlik, ent siiski arendati ka värbamistegevust.⁶⁾ See kõik

⁴⁾ Eesti Vabariigi tulude ja kulude eelarve-ette-paneik 1939/40. a. lk. XIII.

⁵⁾ Finances Publiques 1928—1935. Geneve, 1936.

⁶⁾ Pantlen, lk. 46 ja 47.

hõlbustas ja tagaski teataval määral seda, et vaba raha mahutati ulatuslikult laenuesse.

Meil Vabadussõja ajal ei andnud siselaenu nimetamisväärsed tulemusi. Nüüd aga on rahva veene meie riigi iseseisvuse hüvedesse ja püsivusse tunduvalt suurem kui Vabadussõja ajal, kus see koos riikliku iseseisvuse saavutamisega oli alles süvenemas. See veene aga võimaldab rahvalt nõuda majanduslikke pingutusi ja soodustab seega ka siselaenu kordaminekut. Kui sellele lisandada veel asjaolud, et meie majandus on pärast Vabadussõda tunduvalt arenenud, et võime juba rahu ajal teha tarvilikke eeltoide siselaenu korraldamiseks, milleks enne Vabadussõda puudusid võimalused, siis kõike kokku võttes peaksime küll lootma, et tulevases sõjas siselaenu alal saavutame paremaid tulemusi kui Vabadussõjas.

Siselaenu kordaminekuks peame uurima ka selle tehnilist läbiviimist, kusjuures võime võtta eeskujuks Saksa siselaenu korraldust. S. o. tuleb määrata küllalt kõrge protsendimäär, meie oludes igatahes mitte alla 5. Tuleks määrata kindlaks need pangad ja pankade grupid, kes peavad võtma osa sõjalaenust. Laenu realiseerimisel peaksid esinema vahetalitajatena pangad ja postiasutised. Propaganda ja värbamistegevuse arendamisel tuleks kasutada Allveelaevastiku Sihtkapitali ja Vabadusmonumendi korjandustel väljakujunenud ja kujunevat organisatsiooni. Ses mõttes oleks hea, kui need organisatsioonid rahu ajal ikka ja jälle saaksid uusi ülesandeid, sellaselt, et nad üha areneksid.

Vabadussõjas tugesime suurel määral välislaenule. Ka tulevikus peame otsima välislaenu võimalusi. Välislaenu saamine sõltub poliitilisest ja majanduslikust olukorrast ning teistest mitmesugustest tingimustest. Kuid tuleb silmas pidada, et laenu saamiseks loob eeldusi ka väljaveo osatähtsuse ja suunamine. Seepärast peaksime tulevases sõjas võtma tarvitusele kõik abinõud, et säilitada ekspordi võimalusi ka mereühenduste osalise või täielise katkemise juhtumisel. Ekspord on kindlam tagatis, mis deviiside kõrval võimaldab meil sisseveetavate võitlusvahendite eest tasu maksmist (vähemalt osaliselt) ja nende saamist üldse.

Emissioon, kuigi lähedane siselaenule, kuulub oma iseärasuse tõttu vaatlemisele eraldi. Ta annab kiiresti tagajärgi ja on kasutatav teatava piirini ka siis, kui teiste allikate kasutamine on kapitalide vähesuse tõttu raskendatud.

Kuna emissioon annab tagajärgi kiiremini kui teised sõja finantseerimise meetodid, siis on lubatav teda piiratult kasutada sõja alguses, mida õigustab teataval määral ka sõja algusega kaasnev majanduslik elavnemine.

Edaspidise kohta tuleb aga võtta põhimõtteks: ühtki ohvrit ei tule lugeda liiga suureks, et vältida emissiooni laiendamist, sest emissiooniga kaasnev raha väärtuse langus võiks kutsuda esile katastroofi riigi rahanduses. Näiteks tõusis Maailmasõja kestel keskriikides emissioon kuni 13-kordseks, kusjuures olukord ei muutunud kriitiliseks. Kui aga Saksamaal 1920. a. emissioon tõusis 30-kordseks, oli rahaline katastroof välditamatu.⁷⁾

Kui kaugemale emissiooni alal võib minna, see on küsimus, miltele on raske vastust anda. Raha käibingu korraldamine on juba rahu ajal raske ülesanne. Sõja ajal aga seda enam, et käibingu kiirus võib olla hoopis teissugune kui rahu ajal. Hoolas rahaturu jälgimine vastavate asjatundjate poolt võib aga siiski võimaldada õigeaegset abinõude tarvituselevõtmist. Tuleb aga täheldada sedagi, et raha väärtuse säilitamiseks ei piisa ainult rahaliikluse otsesest mõjustamisest, vaid tuleb mõjustada ka tingimusi, millel põhineb nõudmine ja pakkumine üldse. Vabadussõja aegne emissiooni-korraldus ja hilisemad inflatsiooninähtused peaksid sel alal andma väärikaid õpiseid meie finantsjuhtidele.

Emissiooni pidurdamiseks tuleks meil kasutada vastavate õigusnormidega võimaldatud rekvireeritud varanduste eest tasu maksmise edasilükkamist. Sellega oleks võimalik, eriti sõja alguses, vähendada maksevahendite tarvidust. Seepärast tuleks maksmise edasilükkamist võimaldavad sätted ette näha ka uutest väljatöötamisel olevais rekvisitsiooniala õigusnormides. Samuti tuleb küsimuse alla maksmise moodus osaliselt rahas ja osaliselt riigilaenupiletitest, nagu umbes analoogiline maksmiskord oli ette nähtud Saksa rahanduskavas juba rahu aja kohta.

Reservide (s. o. riigipanga tagavarad, sõjafond jts.) alal tekib küsimus, kas koguda likviidseid reserve või on otstarbekam neid kohe kasutada majandusaparaadi kõvendamiseks, eeldades, et kindel majandus on ka kriisikindel, olgu see kriis majanduslikku või sõjalist laadi.

Nagu käitismajanduses on tarvilik koguda reserve kriisi-juhtumiteks, niisama osu-

⁷⁾ Sarov, lk. 165.

Kolonelleitnant

Konstantin Reitel VR II/3 25 aastat ohvitserikutses.

14. detsembril s. a. täitis kolonelleitnant Konstantin Reitelil 25 aastat ohvitserikutses omandamisest.

Juubilar on sündinud Rakveres 31. 01. 1895, lõpetanud Narva gümnaasiumi, Elisavetgradi ratsaväekooli ja Tondi Alalisväeohvitseride kursused. Ohvitseriks lipniku auastmes ülendati 14. detsembril 1914. Võttis osa Maailmasõjast 20. Soome dragunipolgu koosseisus. Teenis rahvuslikus 1. Eesti Ratsapolgus. Vabadussõjas võitles 1. Ratsapolgus eskadroniülemana ja veebruarist 1919 alates sama polgu ülima abina, kusjuures sai lahingus haavata. Rahu ajal on teeninud mitmesugustel rivi- ja administratiivala ametikohtadel. Praegusele ametikohale (Sõjaväeringkonna Staabi II jaoskonna ülem) — määrati 01. 02. 36. Kolonelleitnandiks kõrgeandati veebruaris 1936.

Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest on koltn. Reitelile annetatud II klassi 3. järgu Vabaduse Rist ja tasuta maa normaaltalu suuruses. Peale selle evib ta Kotkaristi IV klassi teenetemärki ja endise Vene Anna ordu 4. järgu ning Stanislaoose ordu 3. järgu aumärke.

tuvad tarvilikuks reservid ka riigimajanduses. Sõja alguses tekib paratamatult tarvidus reservide osaliseks kasutamiseks, nagu seda nägime Maailmasõjaski, kus riigid pöördusid sõja alguses keskpanga poole. Seepärast on riigikaitse-majanduse seisukohalt soovitatav reservide suurenemine. Seda rõhutas 11. 03. 39 Riiginõukogus Sõjavägede Ülemjuhataja kindral Laidoner, üteldes muuseas: „... meie üheks ülesandeks on luua rahalisi reserve ja korraldada seda nii, et need oleksid likviidsed, sest kui summad on kusagile investeeritud, siis neid ei saa kätte tarvilikkudel juhtudel.“ Eriti niisuguste võitlusvahendite soetamise alal, kus tehnika järjekindla arengu tõttu on kiire vananemine paratamatu ja tagavarade hoidmine osutub ebaotstarbekaks, kerkivad kulla- ja deviisireservid esile. Näiteks võib sõja algul soodsas olukorras moodsete lennukite ostmine ja kohaletoomine osutada üsna liht-

Kolonelleitnant K. Reitel.

Juubilar on kogenud ja kohusetruu ohvitser ning kaasvõitlejate hulgas tuntud lõbusa ja lugupeetud seltsilisena. Soovime talle 25 aasta kutsejuubeli puhul palju õnne ja kordaminekut edaspidises elus.

seks, kui meil on nende eest maksta kulda või välisraha.

Loomulikult ei tule aga hellitada lootust, et reservidega suudetakse katta kõik sõjapidamiskulud. Reservid evivad suurt tähtsust sõja alguses, kuid sõjapidamiskulude katmisel üldse on nende osatähtsus väike.

Reservide käsitlemisega seoses puudutame ka küsimust, mida võime raha alal välja panna kohe sõja alguses.

Eesti Panga kattevara kullas ja välisrahas oli 30. 11. 39. ümmarguselt kr. 43.700.000.—, s. o. kr. 300.000.— võrra suurem kui kuu aega tagasi, kuid kr. 7.000.000.— võrra väiksem kui aasta aega tagasi.⁸⁾

Ka valitsuse jooksvale arvele Eesti Pangas, mille seis oli 30. novembril 1939. a.

⁸⁾ „Päevaleht“ nr. 305, 09. 11. 39, lk. 6 ja nr. 334, 08. 12. 39, lk. 6.

kr. 10.700.000.—⁹⁾ võime vaadata teataval määral kui reservile.

Seega sõja alguses esineb meie finantsjuhtide käsutuses reservina ca kr. 50.000.000, mis enamikus on likviidne. Sellega pole aga kaugeltki mõeldud, et kohe sõja alguses võime võtta kasutamisele kõik likviidsed reservid. On selge, et peame haarama ka teiste vahendite järele, millest kõige kättesaadavam sõja alguses on emissioon.

Reservide käsitlemist lõpetades tähendame, et meid ei tohi eriti heidutada viimase aasta kestel teostunud reservide vähenemine, nähtus, mis ilmneb ka teisis erapooletuis riiges sisseveo eest puhta rahaga maksmisele ülemineku puhul. See vähenemine ei tundu liiga teravana, kui meenutame meie viimase 4—5 aasta majanduslikke investeerimisi, mida tuleb lugeda kaudseiks reservideks ja mis on aidanud elustada majandust. Pealegi, nagu selgub eestoodud arvudest, on reservide madalseis juba ületatud.

Lõpetades sõja finantseerimise küsimuste vaatlust märgime veel, et sõja finantseerimisel üldse mängib tähtsat osa sõja edukus. Kui sõda on edukas, siis kujuneb ka sõja finantseerimine edukaks.

Finantsettevalmistused sõjaks.

Väidetakse, et finantsala valmisolek sõjaks seisneb selles, et riik suudab ilma eriliste raskusteta, riigi rahanduse suuremate kõikumisteta ja rahvamajanduse laostamiseta leida võimalusi sõjaliste jõudude mobiliseerimiseks ja sõjapidamiseks. See osutub ideaaliks, milleni jõudmine praegusaegsete kõrgete sõjapidamiskulude juures on küsitav, millele jõutakse aga seda lähemale, mida paremini on majandus ja rahandus ette valmistatud.

Teisest küljest nähakse jälle finantsala sõjaks ettevalmistuse peaülesannet ainult mobilisatsiooni läbiviimises ja operatsioonide alguse tarviduste kindlaksmääramises ja tarvilike maksevahendite valmishoidmises. See tõlgendus on aga liiga kitsas. Maksevahendite tarviduse kindlaksmääramine ja valmishoidmine on tarvilik, aga seda ei tohiks võtta peaülesandena. See on finantstehniline ettevalmistus, mis annab tulemusi sõja alguses, ent pikema sõja puhul mängib ikkagi temast tähtsamat osa riigi jõukus.

Riigi rahuaegne finantsüsteem ja finantspoliitika evib vahetut suhet finantsala sõjaks ettevalmistusega. Rahandust otseselt

mõjustavad riigi võlgade suurus ja kodanike maksuvõime. Seoses sellega on tähtis teada, missuguseist allikaist riik sissetulekuid ammutab ja milleks ta neid kulutab.

Riigitulud saadakse nüüdisajal peamiselt maksudest. Maksude alal tuleb vältida nende koormavaks muutumist. Tuleb täheldada seda, et maksud võivad kergesti muutuda koormavaks eriti depressiooniaegadel. Riigimajandamine, olles seotud normide ja kohustustega, ei saa teha kaasa vonkeid samal määral kui see sünnib eramajanduses. Kui eramajanduse maksukohustused riigi vastu püsivad kõrgel tasemel pikemat aega, siis võib see tunduvalt halvata eramajandust. Lõppude-lõpuks kajastub see hiljem riigimajanduses veelgi teravamalt. Finantsala sõjaks valmisoleku huvides on tarvilik niisuguseid nähtusi vältida.

Riigi sissetulekute kulutamise alal huvitab meid eriti riigikaitsekulude küsimus. Kestev ettevalmistus sõjaks kutsub esile riigikaitsekulude tõusu, mis omakorda põhjustab eramajanduse kohustuste suurenemist. Pikemaajaline kohustuste kõrgpinge võib aga vähendada finantsala sõjaks valmisolekut.

Teiselt poolt on ilmne, et moodsete relvade soetamine on sõjaks valmisoleku seisukohast paratamatu, sest moodsete relvade esialgne puudumine, ka rikkas riigis, võib osutada kaotuste põhjuseks, eriti sõja algul.

Nende vastandnähtuste alal tuleb riigi sõjaväe- ja finantsjuhtidel leida kompromiss, mis vastaks antud riigi erioludele kõige enam.

Eestis lasub rahanduse korraldamine Majandusministeeriumil. Riigi rahanduse sõjaks ettevalmistuse alal on Majandusministeeriumi ülesandeks:

1. sõjapidamiskulude eelarve-ettepaneku koostamine;
2. rahamärkide sõjatagavarade soetamine, hoidmine ning valitsemise korraldamine.

Riigieelarve seadus täpsustab esimest ülesannet selles mõttes, et majandusminister peab kujundama ja saatma Vabariigi Valitsusele mobilisatsiooni läbiviimise ja sõjapidamise esimese kuu krediidi-ettepaneku juba rahu ajal.

Sõjapidamiskulude eelarve koostamine nõuab rahuaegse eelarve koostamisele analoogilist tööd. Siin, nagu rahuaegse eelarve koostamiselgi, ministeeriumid täidavad oma osa ja hiljem Majandusministeerium koostab sinna saabunud ettepanekuist ühise teraviku, krediidi-ettepaneku. Loomulikult tu-

⁹⁾ „Päevaleht“ nr. 334, 08. 12. 39, lk. 6.

Kolonelleitnant

Kurt Mollin

25 aastat ohvitserikutses.

14. detsembril s. a. möödus 25 aastat ajast, millal kolonelleitnant Kurt Mollin omandas ohvitserikutse.

Juubilar on sündinud Virumaal Kolga vallas 08. 08. 1894, lõpetanud Tallinnas Peetri reaalkooli, Odessas Sergiuse suurtükiväekooli, Eesti Kõrgema Sõjakooli ja Belgia ülikooli aeronautika-sektsiooni, kus ta omandas lennuvéasjanduse inseneri kutse. Ohvitseriks nooremleitnandi auastmes ülendati 14. detsembril 1914. Maailmasõjas võitles sakslaste vastu. Eesti sõjaväes on teeninud mitmesugustel ametikohtadel ravis ja tehnilisel alal. Praegusele ametikohale — meie sõjaväe esindajaks Lätis ja Leedus — määrati 01. 02. 39.

Kolonelleitnant K. Mollin.

Kolonelleitnandiks kõrgendati veebruaris 1937. Evib tervet rida mitmesuguste välisriikide aumärke.

Soovime juubilarile tema 25. a. kutsejuubeli puhul head edu teenistuse alal ja palju õnne isiklikus elus.

leb Majandusministeeriumil arvestada ka omi nõudeid, kusjuures ei tohi unustada tööstuse ja kaubanduse finantseerimist ning ka kartusest või paanikast sõltuvat tarvidust, mis tekib sõja alguses peamiselt hoiuste äravoolu tõttu pankadest.

Üldiselt aga sõjapidamiskulude eelarve koostamine on palju komplitseeritum kui rahuaegse riigieelarve koostamine. On tarvis teostada põhjalikke uurimisi, et leida õigeid aluseid kulude arvutamiseks. Tuleb arvestada eelmiste sõdade kogemusi, niivõrra kui need on kasutatavad muutunud oludes, ja praegust sõjatehnika arengut.

Märgime veel, et Sõjaministeeriumi kõrval ei tule alahinnata teiste ministeeriumide sõjapidamiskulude osatähtsust. Kaasajal, kus riigikaitse ülesannete täitmisele rakendatakse kõik ministeeriumid, tuleb arvata, et teiste ministeeriumide sõjapidamiskulude sektor kujuneb küllalt suureks. Kõik see peab olema ette nähtud.

Võib esineda juhtumeid, kus sõjapidamiskulude eelarve-ettepanekuga nõutud summad üksikute ministeeriumide osas osutuvad liiga väikesteks, teisel aga need võivad ületada võimaluste piirid. Näiteks ilmnes Maailmasõjas nähtus, et sõjaväejuh-

tide poolt üles seatud nõudeid ei suutnud täita sajabrotsendiliselt ka kõige jõukamad riigid, sest sõda esines täitmatu nõudjana.

Majandusministri ülesanne seisneb selles, et ta seadustes ettenähtud korras vastavalt suurendades ja vähendades temale saadetud nõudmisi, peab viima eelarve tulude ja kulude-osas tasakaalu.

Võttes arvesse Maailmasõja vastavaid andmeid võime oletada, et meil, kasutades kõiki sõja finantseerimise allikaid, õnnestub esimesel sõja-aastal sõjapidamiskulusid katta rahvamajandusliku sissetuleku piires.

Rahvamajandusliku sissetuleku (s. o. rahvamajandusliku toodangu netoväärtus + sissetulekud kaubanduslikust tegevusest, intellektuaalväärtuste loomisest jne.) kohta puuduvad ametlikud statistilised kokkuvõtted, kuid seda küsimust on käsitletud J. Janusson oma raamatus „Eesti majanduslik areng“. Nimetatud raamatus näidatakse ligikaudse hinnagu järgi 1928.—1930. a. andmete alusel meie rahvamajandusliku sissetulekuna keskmiselt aastas kr. 482.000.000.—. Seega meil sõja aasta-eelarve peaks jääma ca 0,5 miljardi krooni piiresse, kuid sõjapidamise esimese kuu eelarve, tingitult mitmesugustest erikulutustest sõja

algul, kujuneb kindlasti suuremaks kui $\frac{1}{12}$ sellest.

Majandusministeeriumi teise ülesandena märkisime rahamärkide sõjatagavarade soetamise, hoidmise ning valitsemise korraldamist. Esialgselt paistab, et rahamärkide sõjatagavarade soetamine osutub lihtseks paberraha tagavarade trükkimise küsimuseks. Kuid asjale lähemale tungides nähtub, et seda ülesannet tuleb tõlgitseda laiemalt. Seda kohustab ka Riigikaitse rahu-aegse korralduse seaduse § 49 esimene lõige, kus on üteldud, et Majandusministeeriumi ülesandeks riigikaitse alal on riigi- ja rahvamajanduse ettevalmistamine riigikaitseks.

Riigi- ja rahvamajanduse ettevalmistamise seisukohast ei seisne küsimus ainult rahamärkide soetamises, vaid ka raha väärtuse tarvilikes piirides hoidmise ettevalmistamises. Sellest tingitult tuleb uurida lähemalt emissiooniküsimusi, samuti aga ka sise- ja välislaenu küsimusi. Lühidalt, tekib kõigi sõja finantseerimise allikate lähema uurimise ja ettevalmistuse tarvidus.

Ettevalmistuste alal tuleb esimeses järjekorras koostada rahandusplaan sõja puhuks. Meie vastavate seaduste mõtte ja ülesannetejaotuse kohaselt selle plaani koostamise ülesanne langeb Majandusministeeriumile. Rahandusplaani kohaselt majandusminister algataks küsimusi ja annaks juhtnõore teistele ministeeriumidele ja asutistele raha-ala sõjaks ettevalmistuse tööks.

Rahandusplaani peaks hõlmama finantsala sõjaks ettevalmistuse küsimusi riigi sisemiste ja väliste vajaduste rahuldamise seisukohast. Neil aladel lahenduste leidmine, eriti riigi väliste vajaduste rahuldamise seisukohast on seotud raskustega ja on sõltuv väga mitmesugustest tingimustest. Seepärast tuleb lahendused esitada mitmes variandis.

Sisemiste vajaduste küsimuste detailsemal läbitöötamisel tuleks koostada ja lisada rahandusplaani juurde maksuseaduste muudatuste ja uute maksuseaduste eelnõud, sise-laenu ning emissiooni kavad. Siia kuuluvad ka pankades likviidsete reservide hoidmise ja nende reservide täiendamise ning krediidi andmise ja pankadest hoiuste väljavõtmise pidurdamise küsimused.

Ettevalmistused neil aladel peavad olema niivõrra viimistletud, et vastavaid kavu oleks võimalik rakendada kohe pärast mobilisatsiooni väljakuulutamist või sõjategevuse algust. Sest näiteks maksuseaduste kehtimapaneku hilinemine võib tingida maksudest saadavate sissetulekute vähenemist.

Krediidipoliitika alal tuleb ette näha krediidiandmise võimalusi sõjamajanduse seisukohast tähtsaile majandusaladele (tööstustele), et need võiksid oma tegevust kohaldada sõjaaja nõuetele, teiselt poolt aga teatavil majandusaladel krediidi pidurdamine või krediidi andmise lõpetamine (näit. uute elamute ehitamise alal).

Panganduse alal tuleks valmistuda juhtumisi tarvilikule kompromisslahendusele, kus kuuluksid korraldamisele ja normeerimisele nii hoiuste väljavõtmine (väljamaksete ülemmäärad, moratoriumid pankadele) kui ka lühiajaliste laenude tasumine (näiteks riiklik abi mobiliseeritute lühiajaliste laenude tasumiseks). Pankade kaitse ülemääraste kapitalide väljavõtmise eest on tarvilik pankade likviidsete tagavarade säilitamiseks. Need tagavarad evivad aga tähtsust peale pangaoperatsioonide võimaldamise ka selles mõttes, et neid võib tarbe korral osaliselt mobiliseerida. Kuid hoiuste väljavõtmise normeerimine on ka teataval määral kodanike enesete huvides, sest see pidurdab säästetud summade kulutamist tühjale-tähjale.

Väliste vajaduste alal tuleks käsitleda: 1) välislaenu, 2) kulla, välisraha ja -väärt-paberite reservide evimise, 3) omal maal mittevajalike väärtuste erapooletuile välisriigile pantimise ning 4) kunsti- ja kultuuresemete välisvaluuta eest müümise küsimusi. Siin tuleks käsitleda ka väliskaubandusega seoses olevaid rahandusküsimusi.

Rahandusplaani juurde peaks veel kuuluma eespool käsitletud mobilisatsiooni-ajajärgu ja sõjapidamise esimese kuu eelarve. Samuti peaks kuuluma rahandusplaani juurde seaduse-eelnõu, kus leiaks lahendust meie sõjaegne finantskorraldus. Seaduses tuleks ka määrata ülesanded ja kohused Eesti Pangale meie rahaturu korraldamiseks sõja ajal.

Rahandusplaaniga on seotud ka rahu ajal sõja vastu valmistumisega seoses olevate kulude katmiseks tulude hankimise ja nende tulude kasutamise küsimused.

Peale riigi üldiste finantsettevalmistuste tuleb sooritada eriti üksikasjalik ettevalmistus raha alal sõjaväes. Sõjaväe mobilisatsiooni läbiviimiseks ja piirikatte teostamiseks peavad olema valmis hoitud tarvilikud maksevahendid. Peavad olema peenusteni läbi töötatud ja kaalutud sõja ajaks tarvilikud muudatused rahaga varustamise korras (peamiselt lihtsema ja sõjaoludele vastavama menetluse tarvituselevõtmise küsimused) ja üleminek sõjaaegsele korrale.

Et vähendada võimalikke raskusi, mis on seoses rahuaegselt varustuskorrald sõja-
aegsele korrale üleminekuga, oleks soovitatav,
et rahuaegne ja sõjaaegne kord erineksid
teineteisest võimalikult vähem. Seepärast
oleks tarvilik, kui nendel aladel kus see või-
malik juba rahu ajal kasutataks sõjaaegset
lahendusviisi.

Lõpetades finantsettevalmistuse küsi-
muste käsitlemist on veel mainida, et raha-
ala ettevalmistus ja üldse majanduse ette-
valmistus sõjaks, peale sõjategevuse edu-
kuse soodustamise, võimaldab ka säästu
sõjapidamiskuludes, sest kavakindel teotse-
mine sõja ajal tuleb odavam kui ettekavat-
sematu improviseeritud tegevus.

Kokkuvõte.

Nüüdisaja sõjapidamise vajaduste mitte-
arvestamine ja nende mitte-õigeaegne ette-
valmistus võib viia selleni, et sõda kaota-
takse juba rahu ajal, enne kui ta on ala-
nud. Teiselt poolt aga, mida paremini on
majandus ja rahandus sõjaks ette valmis-
tatud, seda lähemale jõuame ideaalile, kus
riik evib võimalust ilma eriliste raskusteta
sõjaliste jõudude mobiliseerimiseks ja sõja-
pidamiseks.

Kõige selle juures on tähtis teotseda
arusaamises: enne üldhuvid, siis alles üksik-
huvid. Siis jõuame olukorrami, kus, samal
ajal kui üks kodanik rindel on valmis oh-
verdama oma elu, teine tagalas paneb män-
gu vähemalt oma kapitali.

Haavatud, haiged ja surnud sõjas rahvusvahelise õiguse järgi.

J. Niinemets.

Genfi arst Dunant, kes 1859. a. Solferino
lahinguväljadel haavatute eest hoolitses,
avaldas selle lahingu metsikustest teose „Le
Souvenir de Solferino“. Selles teoses ta
kirjeldas, missuguseid üliinimlikke piinu ja
kannatusi tuli kannatada haavatuil ja hai-
geil arstliku personaali puudumise ja vaen-
lase metsiku käitumise tõttu. Raamat aval-
das suurt mõju kogu maailma avalikule ar-
vamisele.

Dr. Dunant koos Genfi seltskondlike
organisatsioonide esindaja Moyrier'ga tuli
mõttele kokku kutsuda riikide konverents,
mis pidi leidma haavatute eest hoolitsemi-
seks abinõusid. Mõlema mehe algatusel
kutsutigi 1863. a. Genfi kokku konverents,
kes 1864. aastaks suutis vastu võtta konvent-
siooni, mida täiendati Genfi konverentsil
1906. a. ning kodifitseeriti Haagi II rahu-
konverentsil 1907. a. Maasõja korraldusse
art. 21. Et aga Maailmasõjas ilmnes uusi
puudeid, siis 1929. a. seda konventsiooni
läiendati ja parandati.

Genfi konventsiooni peasiht on võima-
lust mööda haavatute õigeaegse ja korraliku
abistamise eest hoolitseda ning sanitaar-
personaal koos sanitaarabinõudega nende
töös puutumatuks teha.

Haavatud sõjaväelasi ja eraisikuid abis-
tatakse selle sanitaarpersonaali poolt, kes

neid leiab, vahet tegemata kummale sõdi-
vale poolele nad kuuluvad.

Kui üks sõdiv pool on sunnitud oma
haavatud ja haiged vaenlase valdusesse jät-
ma, siis peab vastane, niipalju kui see on
võimalik, andma nendele ravivahendeid ja
sanitaarpersonaali nende eest hoolitsemi-
seks (Genfi konv. art. 1).

Vastase kätte langenud haavatuid vaa-
deldakse sõjavangidena. Nende tervekssaa-
misel saadetakse nad tervete sõjavangide
juurde sõjavangilaagresse. Sõdivad riigid
võivad omavahel erilepinguis vastastikku
kokku leppida langenute, haavatute ja hai-
gete vahetamiseks või üleandmiseks neut-
raalriikidele (Genfi konv. art. 2).

Pärast lahingut on lahinguvälja valluta-
nud pool kohustatud võimaluse korral kõik
haavatud, haiged ja surnud üles otsima.
Neid tuleb kaitsta röövimise ja ebainimliku
kohtlemise eest. Enne surnute matmist tu-
leb kindlaks teha nende nimi ja auaste ning
hoolitseda selle eest, et matmine oleks vää-
rikas ja sõjamehe auastmele vastav (Genfi
konv. art. 3).

Sõdivad pooled on kohustatud saatma
vastaspoole valitsusele või sõjavägede juha-
tusele nii ruttu kui võimalik haavatud, hai-
gete ja surnud sõdurite nimed, surnud sõ-
durite nimekirjale lisades tõendid isiku ja

auastme kohta ühes lahinguväljalt leitud au- ja tunnusmärkidega. Sõdivad pooled peavad vastastikku teineteisele teateid andma surmajuhtumest haavatute ja haigete hulgas, ühtlasi tuleb koguda kõik surnute isiklikud asjad ja kirjad ning hoolitseda selle eest, et need esemed saaks saadetud asjasthuvitatud isikuile (Genfi konv. art. 4).

Vastava sanitaarpersonaali puudumisel võib kompetentne sõjaline juht haavatute ja haigete eest hoolitseda kutsuda kohalike elanikke, kindlustades neile täieliku puutumatus ja julgeoleku (Genfi konv. art. 5).

Keda nimelt lugeda kompetentseks sõjaliseks juhiks, kellel on õigus sääraseid korraldusi teha? Sakslased loevad selleks nende komandeerivat kindralit. Igatahes on võimeline seda asja korraldama diviisiüleml, sest ta evib küllalt võimu teataval määral iseseisvaiks üritusiks.

Sanitaar-abistamis- ja raviasutised sõjas jagunevad liikuvateks ja paigalpäsiivateks. Esimeste ülesanne on haavatuile ja haigeile esimese abi andmine ning nende transport tagalasse, kuna teiste ülesanne on aga haavatute ja haigete arstimine.

Liikuvad sanitaarüksused liiguvad sõjaväega ühes, evides arstimeid ja sanitaarpersonaali vajalike transportvahenditega. Liikuvad sanitaarüksused, niisamuti ka paigalpäsiivad sanitaarasutised on puutumatud (Genfi konv. art. 6).

Nende puutumatus kaob, kui sanitaarüksusi ja -asutisi tarvitatakse vaenlasele kahju tegemiseks (Genfi konv. art. 7).

Sanitaarpersonaalil lubatakse kanda relvi sanitaarüksuse, -asutise või enda kaitseks. Ka võib panna sanitaarüksuse või -asutise kaitseks relvastatud väeosa, kui sanitaarpersonaalist selleks ei piisa. Sanitaarüksusis või -asutisis võib olla relvi, mis võetud haigeilt või haavatuilt, nende transportimise ni. Vaenlase kätte langenud sanitaarpersonaali ei tohi kohelda sõjavangidena.

Haigeid ja haavatuid abistav või transportiv personaal, niisama ka sanitaarüksuste ja -asutiste arstlik või administratiivpersonaal evivad kaitse ja tegevusvabaduse nende abistamistöös igas olukorras (Genfi konv. art. 9).

Peale sõjaväelise sanitaarpersonaali võivad sõjas haavatuid ja haigeid abistada ka riikide poolt tunnustatud eraorganisatsioonide sanitaarpersonaalid.

Kõik riigid peavad rahu ajal teatama üksteisele nende sanitaarvabatahtlike organisatsioonide nimed, mis sõja ajal sanitaar-

korraldust abistama hakkavad. Kui sellest teatada rahu ajal ei ole võimalik, siis tuleb sellest teatada vastasele vähemalt sõja alguses, igal juhtumil aga hiljemalt sellel hetkel, millal vabatahtlik sanitaar-abistusorganisatsioon oma abistavat tegevust alustab (Genfi konv. art. 10).

Neutraalriikide vabatahtlikud sanitaarorganisatsioonid võivad teotseda sõjas siis, kui nad evivad selleks koduriigi nõusoleku ja asuriigi loa. Riik, kus neutraalriigi vabatahtlikud sanitaarorganisatsioonid töötavad, on kohustatud sellest vastasele teatama (Genfi konv. art. 11).

Vaenlase kätte langenud sanitaarpersonaali kasutatakse vaenlase juhtimisel sanitaarotstarbeiks, kui see osutub tarvilikuks, või saadetakse sanitaarpersonaal oma maale või sõjaväe juurde tagasi, teid mööda, mis saatjaile sõjaliselt kasulikum. Sanitaarpersonaal võtab oma vägede juurde tagasi minnes endaga kaasa ülejäänud sanitaarmaterjalid, veoriistad ja isiklikud asjad (Genfi konv. art. 12).

Sõdivad pooled on kohustatud nende kätte langenud sanitaarpersonaalile, kui see nende juurde ametisse jääb, maksma samasuurt tasu nagu nad said oma armee juures (Genfi konv. art. 13).

Liikuvad sanitaarüksused säilitavad vaenlase kätte sattudes oma vara, s. t. transport- ja sanitaarabinõud. Sellest hoolimata võib aga kompetentne väejuht sanitaarmaterjalide puudumisel vaenlase sanitaarmaterjalid kasutamisele määrata. Kui aga liikuvad sanitaarüksused oma vägede juurde tagasi pöörduvad, tuleb nende materjale täiendada määrani, mis neil oli vaenlase kätte langemise hetkel (Genfi konv. art. 14).

Sanitaarasutisi ei tohi tarvitada muuks otstarbeks kui haavatute ja haigete ravimiseks ja abistamiseks. Kui sõjalised tarvidused nõuavad, võib kompetentne väejuht määrata teisiti, aga seejuures tuleb hoolitseda haavatute ja haigete paigutamise eest mujale (Genfi konv. art. 15).

Muidugi tuleb siinkohal arvestada eeskätt juhtumeid, kus paigalseisvad sanitaarasutised võivad jääda sõjategevusele seevõrra lähedale, et nende hoidmine vaenlase relvade tule eest on raske või võimatu. Teisest küljest võiksid siin arvesse tulla ka strateegilised ja taktikalised kaalutlused.

Vabatahtlike abistamisorganisatsioonide materjale vaadeldakse eravaradena (Genfi konv. art. 16).

Austusavaldusena helveetsia rahvale selle eest, et just Helveetsia kodanikke haava-

Kolonelleitnant

Evald Ein

25 aastat ohvitserikutses.

14. detsembril s. a. möödus 25 aastat kolonelleitnant Evald Ein'i ülendamisest ohvitseriks.

Juubilar on sündinud 17. juunil 1894 Kolga vallas Harjumaal. Lõpetanud Tallinna Aleksandri gümnaasiumi, Vilno sõjakooli sõjaaegse kursuse, Alalisväehvitseride kursused, Eesti Kõrgema Sõjakooli ja Poola Kõrgema Sõjakooli majandusharu. Lipnikuks ülendati 14. 12. 14 pärast sõjakooli lõpetamist.

Maailmasõjast võttis osa võitlustest austlaste vastu, kusjuures langes sõjavangi.

Eesti Vabadussõjas tegeles sõjaväe varustamise alal. Rahu ajal on teeninud suurtükiväes rivis ja hiljem kohapealsetes ning keskasutistes mitmesugustel varustamisala ametikohtadel. Sõjaväe Varustusvalitsuse Intendantuuri Osakonna ülemaks määratud 16. 02. 37.

Kolonelleitnant E. Ein.

Kolonelleitnandiks kõrgendatud veebruaris 1939.

Evib Kotkaristi IV klassi teenetemärki.

Soovime juubilarile õnnelikku tulevikku ja head edu teenistuse alal.

lute ja haigete eest hoolitsemise küsimuse algatas, valiti Helveetsia rahvuslik embleem (punane rist valgel põhjal) riikide sõjavägede sanitaarteenistusala tunnuseks (Genfi konv. art. 18).

Kompetentne sõjaväejuht määrab selle embleemi kasutamise korra.

Tavaliselt sanitaarala-personaal kannab vasakul käisel valget linti, millel eriala tunnuseks punane rist. Peale lindi antakse veel isikuile, kes ei ole vormis, tunnistus selle kohta, et ta kuulub sanitaarpersonaali (Genfi konv. art. 20).

Ainult Genfi konventsiooni osalised riigid võivad heisata oma sanitaarasutiste kaitseks punaseristi-lipu, mis peab toimuma sõjaväe juhatuse teadmisel. Kõrvuti punaseristi-lipuga heisatakse riigilipp. Vaenlase kätte langedes jääb asutisele ainult punaseristi-lipp (Genfi konv. art. 21).

Sanitaarasutiste katustele ja samuti sanitaarühikute telkide pealisriidele maalitakse punane rist, mis päeval lennukeile nähtav.

Õiseks sanitaarasutiste märkimiseks ei ole konventsioonis ühist märkimisviisi ette

nähtud. Mõned riigid on aga oma sõjaväe määrustikes maksma pannud reeglid, mille järgi eesliinide sidumispunkte märgitakse värviliste tuledega. Muidugi peaks nende tuledede tähendusest võimaluse korral vastasele teatama.

Neutraalriikide sanitaarühikud, kes töötavad mõne vaenulise poole sanitaarala abistamiseks, võivad punaseristi-lipu kõrval heisata selle riigi lipu, kelle kasuks nad töötavad. Vaenlase kätte langedes võivad nad heisata vaid punaseristi-lipu (Genfi konv. art. 22).

Esimene Genfi konventsioon (1864) nägi ette, et mitte-ristiusulised rahvad võivad punase risti asemele sanitaarasutiste ja -personaali tunnuseina tarvitada oma rahvuslikke embleeme punasena valgel põhjal. See erinevus oli mõteldud nende usuliste tunnete riivamatuseks (türklastele poolkuu, jaapanlastele punane sõõr jne.).

Embleemi — punane rist valgel põhjal — või sõnu „Punane Rist“ või „Genfi Rist“ ei või kasutada ei rahu ega sõja ajal muuks otstarbeks kui ainult sanitaarala isikute ja ma-

terjalide tunnuseks või nende haitseks (art. 23).

Konventsiooni reeglid on konventsioonile alla kirjutatud riikidele sõja korral kohustavad.

Konventsioonile alla kirjutatud riigid on kohustatud konventsiooni reeglid oma sõjaväele teatavaks tegema.

Konventsiooni-riigid on kohustatud oma siseseadused koordineerima konventsiooniga ning keelama konventsiooni nime kuritarvituse.

1906. a. konventsioon astus 1864. a. kon-

ventsiooni asemele, kusjuures 1864. a. konventsioon jääb maksma nende riikide suhtes, kes ratifitseerisid 1864. a. konventsiooni, kuid ei teinud seda aga 1906. a. konventsiooniga.

Hilisemate sõdade praktikas on rikutud Genfi konventsiooni nõudeid mitmel korral. Peab aga tähendama, et sõjalisel tegevusel pommitamise tagajärjel kannatada saanud sanitaarasutiste puutumatu rikkumised ei ole alati sõjaõiguse rikkumised, sest sõjas võivad tabamused sündida ka mittetahtlikult.

Kannatanute evakuatsioon sõjaolukorras.

Admin-leitnant A. Kõrgesaar.

Üldisi põhimõtteid.

Iga tõsisemalt kannatanu vajab kiiremaks tervumiseks:

1. kvalifitseeritud rutulist arstlikku abi,
2. rahulikku olesklust,
3. vastavat ravimist ja head kohtlemist.

Et eesmainitud nõudeid parimini tagada, on peagu kõigi riikide sõjavägede sanitaarala korralduses evakuatsiooni-süsteem jaotatud kolme etappi:

1. esmasabi ning peamiselt käsitransport; teostab üksuse sanitaarjagu ja väeosa sanitaarpersonaal ning -vahendid (san-kaarikud);
2. kvalifitseeritud meditsiiniline abi ja hobu- ning motoriseeritud transport; teostab väekoondise sanitaarüksus (meil kirurgiasalk);
3. kannatanute paigutus tagala ravilaisse; transport raud-, õhu-, vee- ja maanteedel (meil teostab evakuatsioonisalk).

Meie oludes seega kannatanute evakuatsioon ja transport toimuks normaalselt lahinguolukorras järgmiselt: haavataasaamise paigast haavatute-pessa, säält transport-eelposti või pataljoni ambulantsi, järgnevalt kirurgiasalka, kogumispunkti või välilaatsaretti, ning viimse, s. o. 3. etapina — tagala ravilaisse. See toimub põhimõttel, et kannatanuid halvemaist olundeist toimetada järjest paremaisse, vastavalt nende vigastuse ja tervislike häirete erisusele ja raskusele. Seejuures on kehtiv nõue, et transport teostuks viisil, mis kannatanu

seisundit ega vigastusi täiendavalt ei häiriks (traumatiseeriks) põrutuste ja raputustega, missugused võivad põhjustada tüsitusi ja muid negatiivseid nähtusi ning tervumisprotsessi pikendada. Seepärast tuleb seda silmas pidada eriti raskemalt kannatanute (haavatute, gaasitatute jne.) transportimisel.

Inimkeha ehitust biomehaaniliselt seisukohalt vaadeldes, võime täheldada, et omal jõul liikudes inimene ei tunne kõnnil eba-meeldivaid tõukeid-põrutusi, sest alumiste jäsemete elastsed liigesepinnad ja selgroolülide vaheline ehitus annab loomulikku vetruvust. Transportvahendil veetuna aga kannatanu kas sugugi ei kasuta oma füüsilist pinget või kasutab seda ainult osaliselt oma keha hoidmiseks. Veol püsti asendis transportitav evib loomulikku kehavetruvust, kuid see asend ei ole alati kasutatav ja nõuab tasakaalu hoidmiseks füüsilist pinget. Istuli asendis on transportitav palju soodsemas olukorras kui püsti. Istuli hoiak vajab palju vähem füüsilist pinget, sest jalgade- ja osa kehalihaseid on minimaalselt pinguldatud. Lamavas asendis puudub juba täielikult keha loomulik vetruvus. Et aga see asend võimaldab lihaskaval täielikku lõtvumist, siis on loomulik, et iga raskemalt kannatanut peab transportima lamavas asendis. Igasugune lihaste pinguldus kutsub kannatanul esile lisavalusid ja närvi-kava häireid. Seepärast peab transportvahend, eriti raskemalt kannatanute veoks, olema hästi vetruv ja asend soodne, et transportitav ei tunneks suuremaid põrutusi ega raputusi.

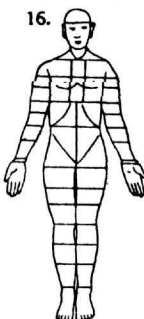
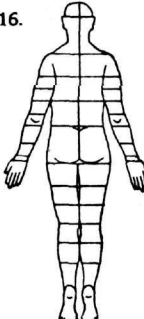
Kannatanute rühmitamine.

Rööbiti ratsionaalse evakuatsiooni ja transpordi korraldusega evib kannatanuile positiivsete ravitulemuste tagamisel suurt tähtsust kiire ja otstarbekas sortimine (rühmitamine) vastavalt vigastuse iseloomule ja abivajavusele. Igas etapis on sortimise ülesandeks kiiresti selgitada vigastuse (haiguse) iseloom (raskesti haavatu, kes vajab kiiret kirurgilist abi, gaasitatu, nakkushaige jne.) ja sellest olenevalt määrata transpordi jär-

jekord, suund, transpordi vahend ja viis (lamades, istuli, käies).

Eestoodud nõuete märkimiseks on ette nähtud evakuatsiooniteatis, mis täidetakse iga järele vaadatud, abistatud ja evakueeritud kannatanu kohta võimalikult juba esimeses etapis (väeüksuse ambulantsis). Teatistes märgitakse kõik vajalised andmed, nagu see nähtub järgnevast teatise vormist. Teatise esikülje vasak serv on punane, et tähelepanu äratada väljaspool järjekorda abistamisele kuuluvaile kannatanuile.

Evakuatsiooniteatis.

<p>1. Perek-nimi:</p> <p>2. Ees- ja isanimi:</p> <p>3. Auaste: 4. Isikumärk nr.</p> <p>5. Alat. elukoht: 7.</p> <p>6. Diagnoos:</p> <p>8. Turnikee „.....“ kell</p> <p>9. Injectio:</p> <p>10. Muud andmed (operats. jne.):</p> <p>11. Arsti allkiri ja amet:</p> <p>12. Teatis koostatud „.....“ kell</p> <p>13. Tervisriike saadud „.....“ kell</p>	<p>14. Väeosa (asutis):</p> <p>15. Allüksus (komp., ptr., esk):</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 25%;">Ravila</th> <th style="width: 25%;">Tuli</th> <th style="width: 25%;">Väljus</th> <th style="width: 25%;">Ravimine</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table> <p>16. 17. Ravimise tulemus: 16. </p> <p>Väljunud: „.....“ 19....</p> <p>Tervistunud. Ambul. ravile.</p> <p>Terv.-puhk. Rivitu. Kõlbmatu.</p> <p>(Lit. §). Surnud.</p> <p>Maetud (koht):</p> <p>Arsti allkiri ja amet:</p> <p style="text-align: center;">Isoleerida (nakkushaige, g-mürgistatu)</p>	Ravila	Tuli	Väljus	Ravimine																																								
Ravila	Tuli	Väljus	Ravimine																																										

Abistada väljaspool järjekorda

Esikülg.

Tagakülg.

Kannatanute rühmitamisel ja sortimisel määratakse vastavalt vigastuse raskusele:

I rühma — väga raskesti kannatanud, kes vajavad kiiresti mihuslikku, eriti kirurgilist abi. Siia kuuluvad tuiksoone-vigastustega ja rohke verekaotusega, raske traumaatilise šokiga, kõhukoopa-elundite haavadega, lämbumisnähtustega, jäsemete ablastsioonidega, peaju vigastustega, kinnistamata lahtiste luumurdudega, lämmastav- ja sööbegaasidega raskesti gaasitatud jne. kannatanud. Sellaseid on umbes 6% ja nad peavad jõudma hiljemalt 4—6 tunni kestel mihuslikule kirurgilisele abile kirurgilise salka või välilaatsaretti.

II rühma — raskesti kannatanud, kes samuti vajavad kiiret kirurgilist abi, kuid mille tarvidus pole neile nii tungiv kui I rühma kuuluvaile ja kelle transportimise kestus vigastuste iseloomu tõttu on piiratud. Siia kuuluvad rinnakorvi- (kopsu-) haavad lämbumisnähtustega, gaasitamised lämbumisnähtustega, suurte liigeste lahtised vigastused paljude haavadega, tõsisemad kaelahaavad, kinnistatud komplitseeritud luumurrud jne. Sääraseid on umbes 17—18% ja nad peavad hiljemalt 12 tunni vältel jõudma mihuslikule kirurgilisele abile.

III rühma — kergemalt kannatanud, kellele mihuslikum arstiabi võib järgneda

24—36 tunni möödudes. Siia kuuluvad haavad pehmeis osis ja luustiku lihtsemad vigastused. Neid on umbes 60—62%.

IV rühma — kergesti kannatanud, nagu pindmiste haavadega ning muljumistega vigastatud, kergemalt põrutatud, pisar-, ärritav- ja muude sõjagaasidega gaasitatud ja kõik teised, kelle vigastuse või tervisliku häire iseloomu võib kohapeal kindlaks määrata ja samas tagajärjekalt teostada ka ravi (väliambulantsis) mõnepäevase kestusega. Niisuguseid kannatanuid on umbes 14—15%.

V rühma — surijad, lootusetult haavatud ja gaasitatud. Neid on umbes 1% ja nad pole transportitavad. Siia kuuluvad haavatud kõhuseina purustistega ja soolte väljalangemisega, alumiste jäsemete ablatsioonid koos puusaga ja ülemiste jäsemete ablatsioonid koos õlaga. Suured pealuudefektid aju osalise kaotustega, suured ja lahtised rinnakorvi-haavad jne.

Eestoodud rühmituse protsendiline suhe tugineb Maailmasõja andmeile. Kaasaegses sõjas need arvud võivad pisut muutuda raskemalt kannatanute protsendi suurenemise arvel.

Lahingukaotusi arvestatakse keskmiselt: kompanis . 40—60% mõne tunni vältel, rügemendis . 30—40% ööpäevas, väekoondises 20—25% 2—3 päeva kestel.

Üldkaotusist on taastumatuid kaotusi keskmiselt — 20%, langenute ja teadmata kadunute arvel.

Kannatanute transportimisel tuleb arvestada, et kompani piirkonnast pataljoni või rügemendi ambulantsi on omal jõul käijaid — 67% ja lamades transportitavaid — 33%.

Pataljoni või rügemendi ambulantsist järgmisse evakuatsioonietappi omal jõul käijaid võib arvestada keskmiselt — 25%, istuli transportitavaid — 35% ja lamades transportitavaid — 40%.

Kannatanute evakuatsioon lahingutsoonis.

Et raskemalt kannatanud enamail juhtumel kaotavad edasiliikumise võime, siis peab neid võimalikult kohe vaenlase tule alt ära viima. Selle ülesande teostajaks on üksuse (kompani) sanitaarjagu, kuhu kuulub kompani velsker ja

6 sanitari. Lahingus nende tegevus jaguneb peamiselt kolme eriossa:

1. kannatanule liginemine,
2. esmasabi andmine ja
3. kannatanu toimetamine haavatute-pessa, transport-eelposti või pataljoni ambulantsi.

Lahingus kannatanule lähenemine ja tema abistamine osutub alati keeruliseks. Siin tuleb sanitaridel teotseda rohkem üksikult, et vähendada vaenlase tule tabamisvõimalusi. Varjatud alased kasutades ligineb sanitar kannatanule roomates, abistab teda lamades (sulgeb esimähisega või turnikeega verejooksu jne.), misjuures ta:

- laotab kannatanu kõrvale tema palitu (avab enne palitupõõna), tõmmab palitu käised ettepoole ja seob need sidemega vaheliti kokku;
- asetab haavatu selili palitule, nii et pea jääb ülestõmmatud palitu kraele, misjuures palitu hõlmad keerab haavatu peale;
- kinnitab kandepaela ühe otsa kokku-seotud varrukaiile ja teise otsa üle õla oma vöörihma külge kõhule.

Niimoodi liigub sanitar roomates ühes kannatanuga edasi varjulisesse kohta (haavatute-pessa), kust kannatanut on võimalik edasi toimetada juba soodsemate transportvahenditega.

Säärane transportimisviis on kannatanule talutav, kuna ta lebab palitul vabalt ja libiseb tasa edasi suuremate raputuste ja pinguldusteta. Sanitarilt nõuab see aga suurimat energiakulu ja füüsilist pinget. Edasiliikumise kiirus on keskmiselt 25 m 4—5 min. ja 50 m 10—15 min. kestel.

Hoopis kiiremini ja kergemini toimub kannatanu sellane abistamine kahe sanitari poolt. Selleks pärast esmasabi:

Kannatanu vedamine palitul ühe sanitari poolt.

— laotada kannatanu kõrvale tema palitu sisepoolega vastu maad, tõmmata võõrihm läbi varrukate, kannatanu asetada palitule nii, et varrukad jääksid kaenla-alt läbi ja kinnitada rinnale varrukaid läbiva rihma ots-tega; nii on moodustatud haavatu rindkere ümber kinnis, mis hoiab teda vedamisel palitul;

— kinnitada kummalgi oma võõrihm võru taoliselt haavatu selja alt läbivale rihmale ja väljaulatav rihmaosa silmusena oma labajalale (vasakul pool asuv sanitar paremale ja paremal pool asuv sanitar vasakule jalale), või jälle kasutada vedamiseks kandepaela, nii nagu see nähtub pildilt.

Siinjuures tuleb tähele panna, et roomates edasi liikumisel kannatanu kaasatõmbamine toimuks korraga.

Palitu puudumisel tuleb kannatanut kanda roomates seljas, kukil jne. Selga võtmiseks haavatu keerata selili (kui ta on teises asendis), misjuures sanitar lähendab oma selja haavatule paralleelselt, tõstab haavatu väljaspoolse jala üle oma jalgade, haarab haavatu samapoolse käe ja keerab enese keha ettevaatliku pöördega haavatu enesele selga. Edasiliikumine toimub vastavalt olukorrale kas roomates, käpukil või muul viisil.

Lahingutsoonis kasutatavate transportvahendite alal ei ole seni leiutatud ega kasutamisele võetud erilisi uususi. Peamiseks käsitransportvahendiks on jäänud kanderaam, mida vaid on konstrueeritud samakuuliselt paljudes erivariantides käsitamise otstarbekuse mõttes. Tehniline viimistlemine teostub aga pidevalt standardilisuse, praktilisuse, kerguse ja mehhaniseerimise suunas.

Rahvusvahelise Punase Risti sanitaarvarustise standardimise komisjon kinnitas järgmised nõuded, millele otstarbekas kanderaam peab vastama:

1. kogukaal ei tohi ületada 12 kg,
2. ta peab jagunema kaheks ühesuguseks lahtikäivaks osaks, misjuures ühendusseade peab olema kindel ja lihtne, et osi kiiresti tervikuks liita,
3. mõlemad osad peavad evima eraldi kergesti äravõetava riide ja võimaldama neid eraldi kokku panna ja kanderihmaga kanda seljas nagu püssi,
4. mõlemad osad peavad olema sellased, et nendega ka eraldi saab kanda kannatanuid ruumiliselt piiratud kohtades, nagu kaitsekraavides jne.

Kannatanu vedamine palitul kahe sanitari poolt.

Vastavalt nendele nõudeile ja põhimõtetele on peagu kõigi riikide sõjavägedes võetudki kasutamisele standardsed kanderaami tüübid. See kergendab nende valmistamist, remonti (kulunud osade vahetamist) ja san-veokite kohaldamist kanderaamidele põhimõttel, et kannatanuid tuleb toimetada lahinguväljalt ravilasse võimalikult ühel ja samal kanderaamil, et neid ühelt raamilt teisele asetamisega mitte häirida.

Kandmise füsioloogiline toime kanduri organismile ja kandetehnika.

Ühe kannatanu kandmiseks on ametlikes eeskirjuses ette nähtud 3 kandurit, s. o. kandurtoimkond (vt. pildid lk. 1137).

Kannatanu raskus kogu varustise ja kanderaamiga võrdub keskmiselt 100 kg (kannatanu 60—70, püss 4, kanderaam 12, rõivad ja varustis 10—16 kg), mis jaguneb kahe kanduri vahel nii, et kannatanu pea pool asuval kanduril tuleb kanda 60-kg raskust ja jalgade pool asuval kanduril 40-kg raskust. Seega kannatanu pea pool oleva kanduri energiakulu kandmisel on umbes 38% rohkem kui jalgade pool oleval kanduril. Üldiselt on kanduri energiakulu keskmiselt 350 suurt kalorit tunnis, järelikult 6—8 töötunni vältel 2500—3000 suurt kalorit, mis võrdub raskeima füüsilise tööga. Sanitaride (kandurite) määramisel tuleb seda arvestada ja sellele ametile määrata (ette valmistada) alati füüsiliselt tugevaid sõdureid.

Inimene on suuteline vältavamalt kandma kõige suuremat raskust seljas ja õlgadel, sest et kandami raskus vajutab siis perpendikulaarselt alla, tuges peamiselt luukonnal, misjuures lihaste ülesandeks on rohkem tasakaalu hoidmine. Kätega kandmise suhtes võib märkida, et ülemised jäsemed ei ole üldse loodud või kohaldatud raskuste kandmisele rippes, sest nende liikmed

on selleks nõrgalt kinnitatud sidekoega ning lihased on pikad ja õhukesed. Seepärast kätega raskuse kandmisel ilmneb neis väsimust ja valutundlikkust õige kiiresti. Seda on püütud kõrvaldada raskuse surve üleviimisega õlgadele ja seljale — kandepaelte (rihmade) kasutamisele võtmisega, nii nagu näha piltidel IV ja V. Sellaste kanderihmade abil kandmisel väheneb kanduri energia-kulu 30% võrra ja kandevältus suureneb vähemasti 50% võrra. Kandepaelte abil kandmisel peab tagumine kandur oma keha väikese survega kallutama ettepoole, kandraami edasiliikumise suunas, analoogiliselt esimesele kandurile; see kergendab ja kiirendab edasiliikumist. Kui vajanedes ei ole käepärast standardseid kandepaelu, siis võib kandur neid improviseerida kas kolmest võõrihmast, püssirihmast või kahest sanitaarpauna rihmast. Rihmad pannaldada kokku, keerata nr. 8 kujuliseks ja asetada üle õlgade, nii et rihmad on seljal ristamisi.

Kandurtoimkonna transportimiskiirust võib arvestada keskmiselt 3—3,5 km tunnis ühes peatuspuhkegaega, mida võib arvestada iga 500 m käidud maale 3—4 min.

Kannatanu tuleb asetada kandraamile nii, et haavatud koht (kehaosa) ei alluks vajutusele vastu raami jne., näiteks:

- küünarvarrest haavatul asetada käsi rinnale;
- jalast haavatul panna jala alla kokkukeeratud palitu või seljakott;
- rinnast haavatu asetada võimalikult pool-istuli;
- kuklast ja seljast haavatu küljeli ja seljatoeks panna kokkukeeratud palitu või seljakott;
- kõhust haavatu asetada tingimata seljale ja jalad kõhulihaste lõdvendamiseks põlveliigendist kõverdada.

Kannatanu kandmisel kandraamiga tuleb osutada tähelepanu veel sellele, et edasi liikumisel eesminev kandur hakkab sammuma vasaku jalaga ja tagumine kandur parema jalaga, et vältida kannatanu õõtsutamist. Seda tuleb jälgida tagumisel kanduril.

Kandraami mehhaniseerimine.

Lahingutsoonis käsitranspordi jõudluse ja kiiruse edustamiseks on igas riigis püütud käsitranspordivahendid mehhaniseerida suveks ratastega ja talveks suuskadega. Ratasseadmeid selleks otstarbeks on valmistatud ja konstrueeritud õige mitmesugustes variantides ja nende viimistlemine toimub pidevalt, misjuures kõik ratasseadmed on

konstrueeritud nii, et neile saab kinnitada harilikku kandraami.

Rahvusvahelise Punase Risti sanitaarvarustise standardimise komisjon on tunnustanud kohaseimaks kahe rattaga seadme, mille eriomaduseks on see, et kandraam haagitakse kahe ratta vahele spiraalvedrude külge. Sellane seade on kasutamisele võetud mitmes riigis (Prantsusmaal, Belgias, Šveitsis jne.). Kuid arvesse võttes selle seadme raskust (38—60 kg) ja kogukust, mis takistab lahingutsoonis liiklemisel varjumist, ei saa seda tunnustada kohaseimaks ratasseadmeks.

Ratasseade, mida võiks soodselt rakendada esmainitud otstarbeks, peab vastama järgmisile nõudeile:

1. ta peab võimaldama kiiret liikumist ja varjumise vajadusel moondamist,
2. ta peab olema kokkukäiv ja niivõrra kerge, et kandur saab seljas kanda, ja
3. olema sellane, et temaga saab igalt poolt läbi minna ja takistusi ületada.

Niisugust seadet, mis eestoodud nõudeile vastab rohkem, näeme piltidel lk. 1137. See on hariliku jalgratta ratas, millele on kinnitatud terastorust külgurid. Nende ülemistel otstel on kinnitusseade kandraami kinnitamiseks ja lehtvedrud. Kannatanu transportimisel asetseb ratas kandraami all, nii et raskuskese langeb rattateljale. See seadis on kergem kõigist teistest nähtud seadmeist (kaalub 7—8 kg) ja on hinnatav eriti seetõttu, et seda võib varjumise vajadusel hõlpsasti ja kiiresti ühes kannatanuga lähendada maale ja edasi liikuda roomates. Kannatanu vedu sellasel seadmepõhul nõuab küll kandurilt algul teatavat vilumust tasakaalu hoidmiseks, kuid see omandatakse õige ruttu, 10—15 min. käsitamise vältel.

Kokkuvõte.

Raskesti kannatanu elu säästmine, tervenemine ja töövõime säilitamine oleneb kiirest esmasabist, õigest sortimisest ja sellele järgnevast kiirest evakuatsioonist. Mida rutem saab haavatu kirurgiliselt ja gaasita- tu profülaktiliselt töödeldud, seda kiiremini toimub tervumine tüsituste vältimisega. Haavade kirurgiline töötlemine 24 tundi pärast haavata saamist ei anna enam soovitud tulemusi, kuna selle aja kestel on haavas infektsioonipisikud niivõrra paljunenud ja haava süvikuisse tunginud, et neid enam haava töötlemisega (operatsiooniga) ei saa kõrvaldada, misjuures paranemise edu ja vältus oleneb peamiselt organismi võimest.

I — sanitaartoimkond poolitava kandraamiga.

II ja III — sanitaartoimkond rataskandraamiga.

IV ja V — kannatanu kandmine täis- ja poolkandraamiga kanderihmade abil.

VI ja VII — kannatanu transportimine ratasseadmega püsti ja roomates.

Ratsastamise anatoomilisest alusest.

Kapten V. Sibul.

Ratsahobuse kasutamisalasid on mitu. Igaüks neist aladest vajab omaette eriettevalmistust nii sõitja kui ka hobuse suhtes. Ometi on ja jääb nii hobune kui ka sõitja kõigi nende erialade juures üheks ja samaks, s. o. elavaks organismiks. Iga organism võib aga anda mingil alal või mingis suunas oma parima ainult siis, kui organism kogu tervikus funktsioneerib oma üksikosade harmoonilise koostööna. See harmooniline üksikosade koostöö ei või jääda seejuures ainult osaliseks, s. o. ainult organismi mõnede tähtsamate organite koostöök, vaid see peab olema viidud elusolendi juures kuni kõigi üksikute lihaskiududeni. Säärast ratsahobuse organismi arendamist nimetatakse hobuse põhiettevalmistuseks, mille tulemusena saavutatakse hobuse põhioiak. Alles siitpeale võib ratsasõidus hargneda erialade töö ettevalmistus: ravisõit, spordi mitmekülgsed erialad jne.

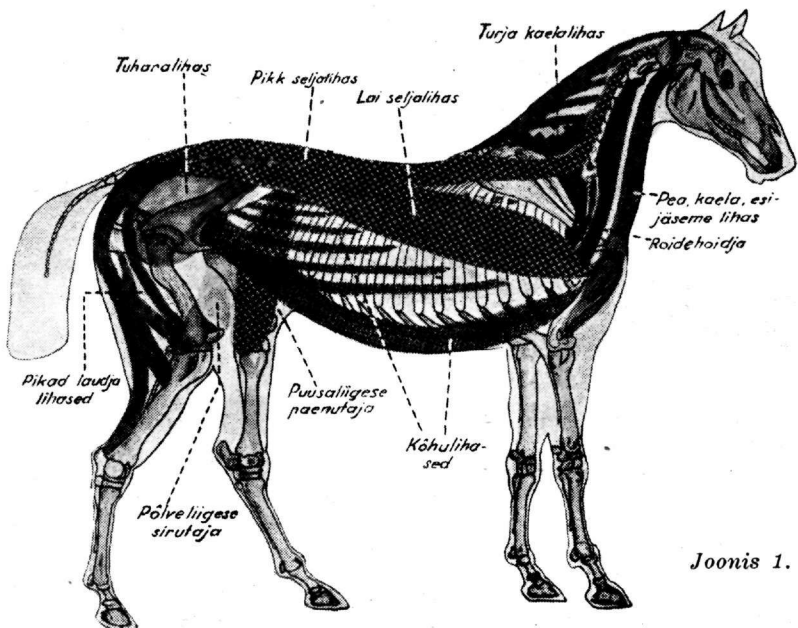
Hobuse põhiettevalmistuse töös oleksid tähtsamad alljärgnevad anatoomilised märged, mis tuginevad peamiselt v. Flotow ja R. Becher'i teosle „Reitergedanken“.

Hobuse selg on sild, mis kannab ratsaniku raskust. Selja luustik, s. o. lülisambas ei suuda aga seda üksi kanda, vaid ta murduks. Et hobuse selga raskustkandvaks muuta, peavad kõõlused ja lihased kaasa töötama. Ratsastamise ülesanne selja tugevdamise alal seisneb vaid selles, et hobusele näidata, kuidas raskust kanda on hõpsaim.

Lülisamba lülid, mis üksteise suhtes on liikuvad, evivad ogajatke, mis on seotud kogu ulatuses kõõluse-taoliste lihastega. Ogajatkud turjalt kuni keskseljani on viltu tahapoolle, keskseljal püsti ja tagapool viltu ettepoole. Kahel pool ogajatke asetseb pikk seljalihase, mille ülesandeks on siduda hobuse tagaosa liikumist esiosaga. See anatoomiline pilt peab olema ratsanikul kogu aeg silmade ees, sest hobuse seljas peitub võti eduks või ebaeduks.

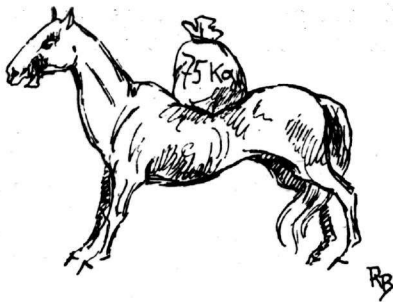
Hobuse juures, kes veel ei ole kandnud oma seljal mingisugust raskust, näeme, et ta raskusest vabanemist otsides laseb algul selja nõtku (joon. 2). Seetõttu ta keha lüheneb ülaltpoolt ning pikeneb altpoolt ja kael ning pea on tõstetud üles, mis on olnud turja-kaelalihase lõtvusest. Hiljem, kui hobune näeb, et ta raskuse eest „põgenemise- ga“ siiski sellest ei vabane, hakkab ta pingutama pikka seljalihast, et raskust kanda. Sellest pingutusest tekib kramplik hoiak, pingus — mida piltlikult võiks võrrelda inimese käelihase krampliku seisundiga, kui on hoitud raskust tükk aega väljasirutatud käes — ja orgaaniline liigete koostöö muutub võimatuks.

Ehitustehnikas konstrueeritakse sild veidi kumerana ülespoole, et raskustele vastu-panu oleks püsivam. Just samuti peab ka ratsanik oma hobuse selja kujundama sillaks ta esi- ja tagaosa vahel. Selleks on aga üksainus abinõu: hobuse pea ja kael tuleb asetada ettesirutusele, kusjuures hobuse selga, mis veel pole harjunud raskuse kandmisega, võimalikult vähe koormatakse. Kui hobune sirutab kaela ja pea ette, pingutub turja-kaelalihase ja tõmbab üle turjalülide seljalülide ogajatke üles-ettepoole ja selg kumerdub ülespoole (joon. 3). Kui seejuures ratsanik väldib iga mittevajalist hobuse selja koormamist ja oma raskuse pai-

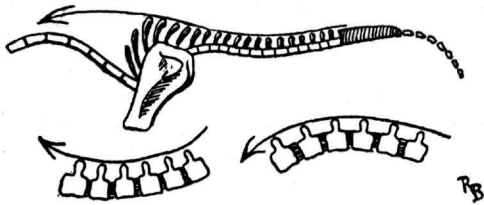

Joonis 1.

Hobuse lihaste skeem.

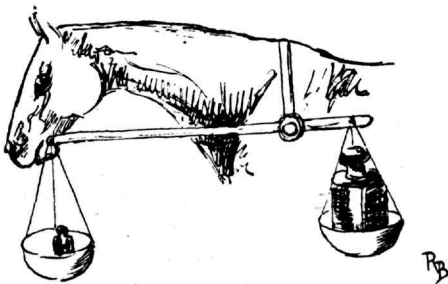

Joonis 2.

Joonis 3.

gutab sinna, kus hobuse keha on toetatud (esijalge ligi), ei ole hobusel vajadust oma pikka seljalihast kramplikult pingutada ning hobune ise sirutab oma pea ja kaela ette välja, mis ongi soovitud „kontakt ette“. Selle tulemusena kannab hobune ratsaniku raskust kangi põhimõttel: lühikesel õlal — raskust ja pikal õlal — jõusurvet (joon. 4).

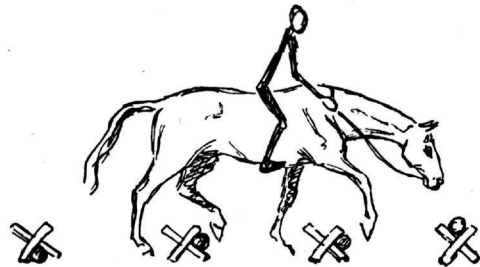
Joonis 4.

Ainult ettesirutatud kaela ja pea asendi juures suudab esialgu veel arenemata turjakaelalihase lülisammast hoida asendis, nagu see on viimasele loomulik ilma selle lasuva raskuseta. Hiljem suudab turjakaelalihase läbivõimlemise tagajärjel oma ülesannet täita ka kõrgasendis hoitud kaela juures. See lihas tundub siis kõvana nagu laud. Turjakaelalihaseid abistavad ka kõhulihased. Kui hobuse tagajäsemed sirgenevad tahapoole, siis tõmbavad kõhulihased roideid ja nendega koos ka seljalülid alumisi pindu tahapoole, mis mõjutab lülisamba kumerdumist ülespoole.

Taktipärased tagajäsemete asted põhjus-

tavad lülisammast katvate lihaste taktipäraseid õõtsumisi, mis toimuvad lainetaoliselt tagant ettepoole. Olenedes tagajäsemete hoost, toimub see lainetaoline liikumine lühemas või pikemas ulatuses. Mida rohkem tagajäsemed asetuvad keha alla, seda pikemad on lainetaolised liikumised ja seda maadhaaravam ning taktipärasem on aste. Need lainetaolised liikumised paiskuvad vetruvalt hobuse kuklaluule, mille tagajärjel hobuse pea ette lükkub (õige kontakt edasi- ja tagasi abistuste kaudu).

Kahtlemata arenevad eespool märgitud lihased vastavalt ratsasõidu nõuetele kõige paremini töös maastikul. Pinnase ebatasasused tõstavad hobuse tähelepanu ja sunnivad hobust kaela ette sirutama. Hobused muutuvad käigukindlaks ja omandavad kõige kiiremini pingusetust, seda muidugi eeldusel, et ratsanik pehmelt ja sujuvalt oskab hobuse liigutustega kaasa minna. Õppeplatsil sel otstarbel lihaste arendamiseks kasutatakse kavalette. Töö kavalettidel võib aga kasu asemel tuua ka kahju. Kasu toob see töö ainult siis, kui hobused kavalette ületavad ettesirutatud kaela ja peaga ning vetruva seljaga (joon. 5). Kui hobused kava-

Joonis 5.

lette ületavad pingus (puise) seljaga ja üle nende „trambeldavad“, siis on see kahjulik; sest säärasel juhtumil saavutatakse ainult „säärtel rippuvaid“ hobuseid. Niisugused hobused on väärtusetud, sest nad ei tööta seljaga ja selle tagajärjel evivad ainult piiratud võimeid. Seepärast pole sugugi tähtsust asjaolul, et hobused ületavad kavalette, vaid sel viisil, kuidas nad seda teevad. Järelikult kavalettide kõrgused ja vahed peavad olema säärased, et hobune suudab neid ületada mängeldes. On iseenesest mõistetav, et kavalette tuleb ületada ainult pikadel ratsmetel ja poolistakus. On ekslik arvata, et kavalettid kuuluvad hüpete eriettevalmistusse, tegelikult kuuluvad nad hobuse põhiettevalmistuse harjutuste hulka.

Pingusetus (Losgelassenheit) on hobuse seisund, kus ta täie jõuliselt ja energiliselt

kasutab lihaseid, ilma et seejuures ükski neist lihastest oleks krampplikult pingus. Pingusetus on lihaste ja kõõluste pine ainult selleks eesmärgiks, milleks see tarvilikuks osutub. On arusaadav, et pingusetust võib algul saavutada ainult kergendatud traavil sujuvalt liikumisele kaasmineva istakuga ja galopil — poolistakuga. Raskust veel vähe kandma harjunud hobuse selja igasugune koormamine (tõuge, liikumisest mahajäämine) kutsub esile pika seljalihase krampliku pinguse, mis igasuguse loomuliku ja terve edasitöötamise võimatuks teeb. Ratsaniku keha ja vaimu pingusetus, s. o. sundimatus, sujuvus ja julgus on tarvilik, et sama saada ka hobuselt. Teravad kannused kutsuvad hobuses esile kramplikke pingusi. Teravad röövrüütlid kannused ei ole muud kui maskiks ratsaniku oskamatusetele.

Sageli üteldakse: „hobune on puine, kange“. See tähendab, et hobuse lihased ei õõtsu, hobusel ei ole hoogu. Liikumisel peavad hobuse kõik lihased õõtsuma. Tuleb aga teha vahet krampliku ja elastse õõtsumise vahel. Üheks tunnuseks, kas hobuse lihased õigesti, s. o. elastselt õõtsuvad, on saba liikumine ja hobuse suu. Sabaroots peab kogu oma pikkuses taktipäraselt kahele poole õõtsuma (pendel) ja hobune mängema suulistega. Kui need nähtused on olemas, siis on hobune saavutanud pingusetuse. Alles siit peale võib alata hobuse koolipärane ratsastamine või hüppetreening. Ainult pinguseta hobusega võib saavutada edu ratsastamises või hüppesõidus.

Pingusetuse vastand on pingus ehk lihaste mittetarvilik ja kramplik pingutamine. See tekib harilikult siis, kui tahetakse hobuse väljaõpet saavutada kiiresti, näiteks kui ratsanik arvab, et jõuga saab hobust asetada ühte või teise hoiakusse.

Juba lihastemass hobuse tagumikul näitab, et looduselt on hobuse tagaosale määratud peamine töö. Hobuse tagaosa õigesti valitseda on raskeim, kuid ainus eesmärgile viiv ülesanne. Hobuse tagaosa tähtsaimad liigesed on hobuse puusa- ja põlveliigesed (Hanken). Jäseme liikumise algul kõverdub puusaliiges ja sirgeneb põlveliiges. Maha astunud tagajäse, kuni järgmise tõusu algeni, sirutub mõlemas neis liigestes. Tõusul kõverdub jäse mõlemas liigestes kuni jäseme püstlood-asendini. Säält edasi kõverdub puusaliiges ja sirgeneb põlveliiges. Tagaosa lihaseid ei või kunagi üle koormata, sest nende tugevnemise asemel ilmneb

siis nende väsimine ja hobuse tagaosa hakkab lohisema. Seepärast peavad traavivoorud olema algul lühikesed, ainult mõned minutid, eriti noorte hobuste juures. Tagaosa kiire väsimise üheks põhjuseks on ka asjaolu, et tuharalihastel on nii sirutav kui ka painutav ülesanne, seega kahekordne töö.

Hobuse põhioiak on saavutatav ainult kõigi eespooltoodud lihaste loomuliku ja kooskõlalise arendamisega. Hobune evib põhioiakut, kui ta kõigil käikudel säärtel ja pikkadel ratsmetel rahulikult, tahtlikult ja kindlalt igale poole läheb. Põhioiak saavutanud hobune sirutab kohe kaela ja pea ette igal käigul, kui talle ratsmed järele antakse. Samuti ta on igal maastikul painduv, ilma et oleks asetatud tagumikule. Ta astub ka ebatasasel maastikul taktipäraselt, rahulikult ja hoogselt ning ületab kõigil käikudel väikesed takistused sujuvalt, ilma erutuseta. Käigud peavad olema voolavad ja maadhaaravad. Kõik see on võimalik ainult siis, kui ratsanik hobuse õpetamisel annab aega vastavaile lihaseile loomupäraseks arenemiseks. Eestoodust on ka selge, et püüa saavutada hobuse juures kliiresti välist kuju, nagu kõrge asend ja teised dressuurisaavutised, toob esile ainult pingust.

Olgu missugune tahes teenistus, milleks hobune on ette nähtud, olgu see kas dressuur-, hüppe-, maastiku-, militari-, kooli-, võidusõidu- või jahihobune, ikka on põhioiak see alus, millele rajaneb edu. Ei ole ühtki ratsasõidu eriharuharu, mis oleks mõeldav ilma põhioiakuta! Kõik rikkiläinud hobused on halva põhioiakuhvrid. Tihti arvatakse, et ei maksa jätkata tööd, kuid unustatakse, et loodus ei lase end petta ega vägistada. Hobuse põhioiakus, muidugi vastavalt hobuse konstitutsioonile, peitub lähtebaas kõigiks ta võimeteks. Seepärast ei tohi kahetseda vaeva ja aega hobusele õige põhioiakumiseks. Ühe-sõnaga, põhioiak on täielik hobuse pingusetus, mis ratsaniku poolt inimliku arusaamisega juhitud.

Juba pingusetuse ja põhioiakumise saavutamiseks on esimesed sammud hobuse koondamiseks tehtud. Koondust võiks defineerida: „hobune iseeneses, tagant ette koondunud“. Seejuures tuleb nähtavale puusaja põlveliigese suur paindumus (Hankenbung), sest hobune astub tagajäsemete sügavale keha alla; tagajalg tõuseb kõrgele aste juures. Ka siin, nagu kõikjal ratsastamise juures, tuleb teada, et jõuga ei saavutata muud kui kramplikku pingust, mis

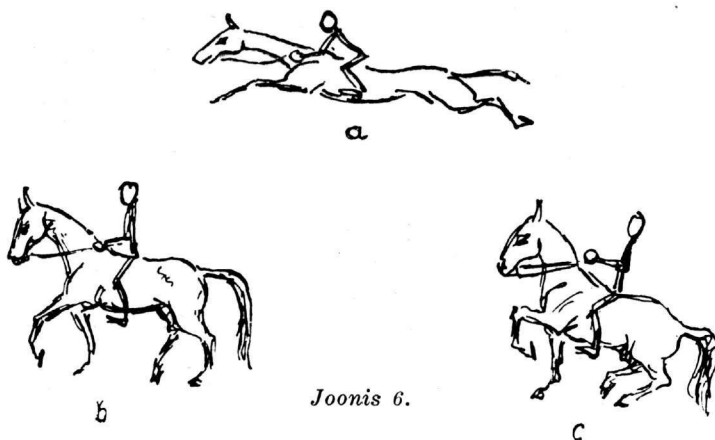
hävitab ratsastamise aluspõhja — pingusetuse ja põhihoiaku. Pehmelt ja vastavalt hobuse edasijõudmisele ratsastamise ajal, saadavad ratsaniku sääred hobust edasi, kuna ratsmelega poolpeatusena võetakse kontakt hobuse ettesirutuva kaela ja suuga. Hobune kogu oma keha tervikus lükkub tagaosa lihaste jõulise kuid elastse tööga ja kõigi lihaste vetruva pinesega ette ratsmete reguleerivale kontaktile. Kõigi lihaste vetruv pinetus, mis suundub ratsmeile, läbib hobuse keha tagant ette kogu keha ulatuses. Hobuse võimet sääraselt reageerida oma liigutustele ja abistustele nimetatakse hobuse kehaerksuseks (Durchlässigkeit). Järelikult kehaerksus on abistuste ja hobuse liigutuste elastne heljumine läbi kogu lihaskonna.

Koondatud hobuse kehahoiak on relatiivne mõiste. Seejuures tuleb silmas pida, et hoiak tekiks ainult ette suunatud kontaktist. Sellest tulenevalt võidakse hobust ratsastada orgaaniliselt õigesse pinesusse (koondusse) või ebaloomulikku pinesusse.

Ettesuunatud kontakti juures, nagu juba tähendatud, tõmbab hobuse turja-seljalihas lülisamba lülide ogajatkud püsti ja muudab seega selja sillaosa kandvaks. Seejuures jääb pikk seljalihas vabaks ja võib normaalselt tugeneda. Koondatud hoiaku juures rakendub aga ka pikk seljalihas raskuse kandmisele. Tagaosa ette alla nihkumisel tõmbub pikk seljalihas kõvaks ja toetab sellega selja lülisamba hoidu. Pika seljalihase kõvakstõmbumine kisub pead ja kaela kõrgemale, mis on suunalt vastupidine pinge turja-kaelalihaste ogajatkude ülestõmbele. Säärasest lihaste kokkukõlastatud pingest tekibki õige kehahoiak.*) Õigeks hoiaks aitavad kaasa ka roiete ja kõhulihased, sirutuse ja painutusega, mis koos eesnimetatutega moodustavad tervikliku lihaste töö. Siit nähtub ka, et iga lihase ebaotstarbekas pingutus kutsub esile teistes lihastes sama nähtuse. Järeldus: iialgi ei tohi arendada ainult ühte lihasgruppi, vaid kogu töö tuleb suunata hobusele kui tervikule, keda tuleb arendada samm-sammu haaval loogiliselt ülesehitatud süsteemil.

Näiteks, selleks et õpetada hobust sõitma „volti“, ei tohi algul harjutada „voldil“ sõitmisega, vaid enne tuleb kogu hobuse keha läbi töötada, nii et ta suudaks „volti“ õigesti sõita ja alles siis alatakse „voldi“ figuuri-sõiduga. Seega eesmärk ei seisne mitte selles, et ühte või teist sõidufiguuri sõita, vaid sõidufiguure sõidetakse hobuse

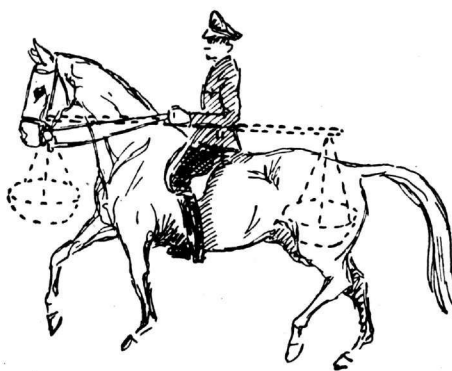
*) Võrdle joon. 5. ja 7. hobuse profiile.

Joonis 6.

arendamiseks. Ei tohi ka unustada, et hobuse töötamisel tuleb ette lihaste loomulikku väsimust, mida ei tohi vaadelda hobuse ülepingutusena. On selge, et sellaseil juhtumeil tuleb hobusele lubada puhkust. Hobuse sundimine säärasel kordadel kutsub esile kramplikke pingusi, mis võivad hävitada saavutisi hobuse arendamise ajal.

Tasakaalus on ratsanik siis, kui tema raskuspunkt ühtib hobuse omaga. Hobuse tagaosast kulgev hoog ja kiirus viib raskuspunkti kaugele ette. Seepärast istub võidusõitja kaugel ees (joon. 6, a), rivisõitja (koondatud hobune) otse turja taga (b), kuna koolisõitja (kõrge hoiak) võib oma istet isegi tahapoole nihutada (c). Hästi ratsastatud hobust võib võrrelda kangkaaludega, mida ratsanik oma peenetundeliste abistustega alati tasakaalus hoiab (joon. 7).

Joonis 7.

Iga saatva abistusega tasakaalustub hobuse tagumikule asetatud raskus ratsaniku käe kaudu antud abistusega ja vastupidi. Ratsanik saadab edasi — hobune vajab kontakti; ratsanik peatab — hobune peab tagumiku alla võtma. Kaalude tugipunktiiks on ratsaniku niuded. Seega on ratsaniku niuded selleks keskuseks, kust peavad väljuma kõik abistused ja kuhu nad peavad ka naasma.

Sõjaväehobuste haigustumus ja suremus viimaseil aastail.

Kapten Ev. Nõmm.

Sõjaväehobuseid peetakse ja kasutatakse erilises olukorras, mis mõjub määravalt hobuste tervisele, ilmnevaile haigusile ja viimaste kulgemisele.

Seda erilist olukorda moodustavaist ja mõjutavaist tegureist on tähtsamad:

1. Korrapärane jootmine ja söötmine, samuti võrdlemisi hea kvaliteedilise keerdi ja joogivee tarvitamine.

2. Üldiselt head tervishoiulised tingimused: korralikud tallid, hea puhastus, õigeaegne ja otstarbekas rautus jne.

3. Pidev hobuste tervisliku seisundi jälgimine veterinaarpersonaali poolt, kiire esmasabi ja hobuste asjatundlik kohtlemine.

4. Raske töö, mis pole küll kestev, kuid nõuab sageli maksimaalset pingutust; üldiselt aga asuvad hobused enamiku ööpäevast tallis.

5. Vähene haljassööda tarvitamine ja piiratud võimalused karjatamiseks.

Nimetatud tegureist esimesed kolm pärsivad haiguste tekkimist ja arenemist, kuna kaks viimast soodustavad haigustumist ning suremist.

Et sõjaväge pidevalt remonditakse parimate hobustega ja et sõjaväele kõlbmatuks muutunud hobused otsekohe praagitakse, siis avaldab seegi tunduvalt pärsivat mõju sõjaväehobuste haigustumisele ja suremisele.

Arvestades eestoodut pole sõjaväehobuste

haigustumus ja suremus detailides võrreldav vastavate andmetega, mis on hangitud väljaspoolt sõjaväge (vt. allolev tabel).

1. Rakmepigistused ja -hõõrumised teki- vad siis, kui rakmed pole hästi sobitatud, kohastatud või puhastatud. Samuti võib põhjustada rakmepigistusi ja -hõõrumisi hobuste nõrgenenud toitumus ja oskamatu ekspluateerimine.

2. Vigastused ja haavad tekivad harilikult riviõppustel koondriivis ja teotsemisel murdmaastikul. Eriti ohtlikud on liigesehaavad, mis tavaliselt on surmavad. Suure surmajuhtumite arvu moodustavad peamiselt mitmesugused luumurrud, mis paranevad vaid erandjuhtumeil.

3. Liikumiselundite haiguste hulka kuuluvad: kõõlusepõletikud, liigesenikastused, kooljaluud, luumurrud jne. Hobuste jäsemete luumurrud on harilikult ravitamatud, seepärast jalaluumurruga hobused hukatakse ja nad moodustavad üldiselt suure surmajuhtumite arvu.

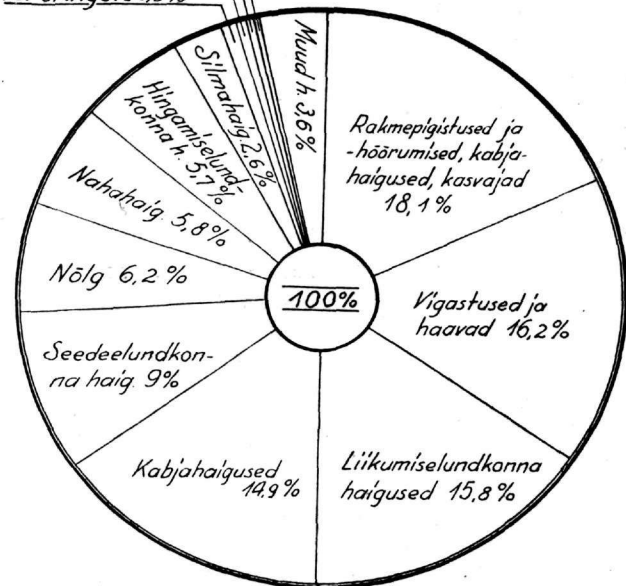
4. Kabjahaiguste hulka kuuluvad kabjapigistus, piirde- ja päkasõtk, naelamine, kiilumädanik, kabjalõhed, kabjajooksva jt.

5. Seedeelundkonna haigustest väärivad erilist tähelepanu: tiirud ehk koolikud. Need on kiiresti ja sagedasti surma põhjustavad kõhuõõnes asetsevate elundite, peamiselt mao ja soolekanali haigusnähtused,

Sõjaväehobuste haigustumus ja

Eelarve- aasta	Haiguse nimetus	Rakme- pigistused ja hõõrum.		Vigastused ja haavad		Liikumis- elundite haigused		Kabja- haigused		Seede- elundkonna haigused		Nõlg		Naha- haigused	
		Haigus- juhtum.	Surma- juhtum.	Haigus- juhtum.	Surma- juhtum.	Haigus- juhtum.	Surma- juhtum.	Haigus- juhtum.	Surma- juhtum.	Haigus- juhtum.	Surma- juhtum.	Haigus- juhtum.	Surma- juhtum.	Haigus- juhtum.	Surma- juhtum.
1933/34		292	1	325	2	406	4	286	—	163	7	47	1	138	—
1934/35		331	—	382	6	332	—	410	2	212	11	21	—	135	—
1935/36		525	—	385	2	320	1	362	—	212	6	115	1	139	—
1936/37		397	—	315	6	328	1	277	—	206	8	468	3	114	—
1937/38		428	—	359	6	338	6	294	—	196	6	30	—	111	—
Kokku 5 a. kestel		1973	1	1766	22	1724	12	1629	2	989	38	681	5	637	—
Keskmiselt aastas		394,6	0,2	353,2	4,4	344,8	2,4	325,8	0,4	197,9	7,6	136,2	1	127,4	—
Suremus %-ina haigus- juhtumeist		0,051		1,24		0,70		0,12		3,84		0,73		0	

Haigustumis haigusjuhtumite üldarvust.

Joonis 1.

mida 5 aasta kestel esines sõjaväes 634, s. o. 64,15% kõigist seedeelundkonna haigusist.

Tiirujuhtumeid esineb rohkemal arvul suve algul (juunis ja juulis) ja sügise lõpul (oktoobris ja novembris) (joon. nr. 3).

Selle nähtuse põhjusteks on:

1. Suve algul:

- ilmade kuumaks muutumine, eriti enne äikest;
- eelmisel aastal koristatud heina kasutamine, mis on vana ja sisaldab sageli hallitusseeni.

2. Sügise lõpul:

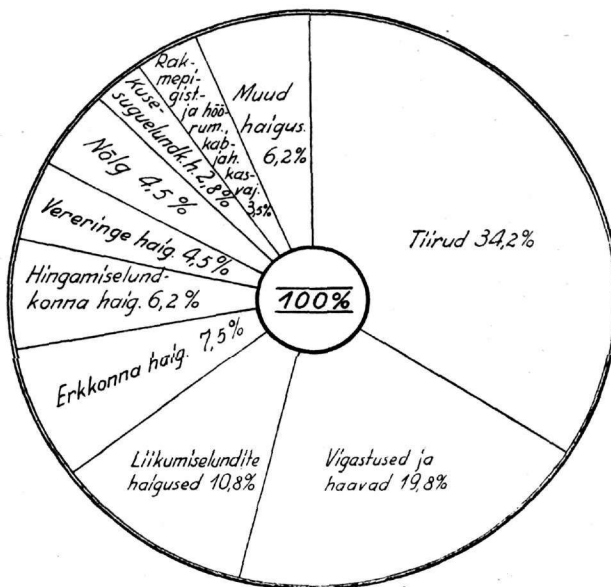
- ilmade külmaks, sajuseks ja tormiseks muutumine.

Kuudel, millal ilmastik on enam-vähem ühtlane (jaanuar, veebruar) ja hobused sellega harjunud, on tiirujuhtumeid vähem. Seega ilmastikum muutused soodustavad tiirujuhtumite esinemist.

Ülejäänud seedeelundkonna haigustest võib märkida mao-sooltekatarrri, soolte põletikku, nugalisi (parasiite), hammaskonna haigusi jt.

6. Nõlg on peamiselt noorte hobuste palavikuline nakkushaigus. Nõle puhkemine ja levimine oleneb teataval määral ka ilmas-

Suremus surmajuhtumite üldarvust.

Joonis 2.

suremus 01. 04. 33. — 31. 03. 38.

Hingamiselundk. haigused		Silmahaigused		Vereringe haigused		Kasvaja		Erkkonna haigused		Kuse-, suguelundk. haigused		Muud haigused		Kokku	
Haigusjuhtum.	Surmajuhtum.	Haigusjuhtum.	Surmajuhtum.	Haigusjuhtum.	Surmajuhtum.	Haigusjuhtum.	Surmajuhtum.	Haigusjuhtum.	Surmajuhtum.	Haigusjuhtum.	Surmajuhtum.	Haigusjuhtum.	Surmajuhtum.	Haigusjuhtum.	Surmajuhtum.
71	—	52	—	17	1	8	1	6	—	3	1	36	—	1850	18
33	—	66	—	17	—	7	—	23	4	4	—	34	1	2007	24
363	1	53	—	15	2	13	—	6	—	6	1	113	1	2627	15
103	1	68	—	24	1	13	—	5	3	16	1	59	2	2393	26
49	5	50	—	21	1	13	—	2	1	1	—	154	3	2046	28
619	7	289	—	94	5	54	1	42	8	30	3	396	7	10923	111
123,8	1,4	57,8	—	18,8	1	10,8	0,2	8,4	1,6	6	0,6	79,2	1,4	2184,6	22,2
1,13	0	5,32	—	1,85	—	19,05	—	10	—	1,77	—	keskm.	1,015	—	—

tikust. Surmajuhtumeid esineb nõle puhul siis, kui tekib tüsitusi, eriti siseorganis.

7. Nahahaiguste hulka kuuluvad peamiselt nahapõletikud, nugalised jt. nahahaigused.

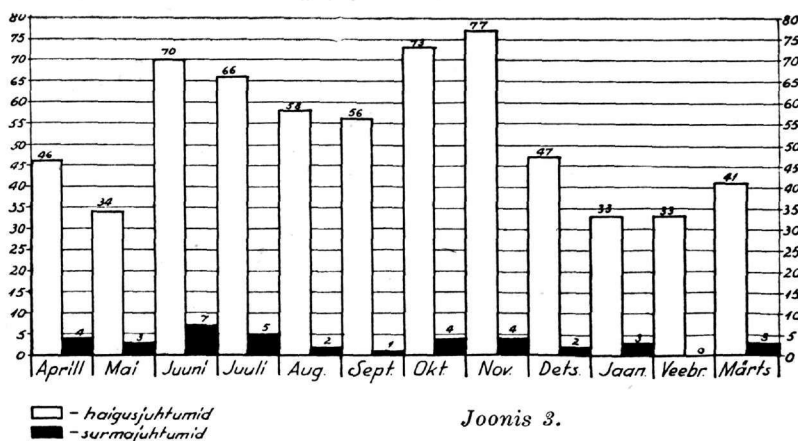
8. Hingamiseldkonna haigustena esinevad sagedamini kopsupõletikud, bronhiidid, larüngiidid (kõrisõlme-põletik), rinnutus jt. Surmajuhtumid on enamasti põhjustatud kopsupõletikust.

9. Silmahaigusist esinevad sagedamini konjunktiviit (silma) sidekesta põletik) ja keratiit (sarvkesta-põletik), kuid tuleb ette ka iriiti (vikerkesta-põletik) ja perioodilist silmapõletikku.

10. Vereringe-haigustena on konstateeritud peamiselt südamehaigusi, kusjuures surmajuhtumite põhjusteks on olnud sagedamini veresoonte katkemised.

11. Kasvajaist on diagnoositud peamiselt healoomulisi kasvaja, nagu fibroome (sidekoeline kasvaja), lipoome (rasvkoeline kasvaja) jt.

Tõrjujuhtumite esinemine kuude järgi 01. 04. 33 — 31. 03. 38.

Joonis 3.

12. Erkkonnahaigustest esinevad peaaegu seljaajupõletik, teetanus (kangestuskramp), peaaegu vesitõbi jt.

13. Kuse-suguelundkonna haiguste hulgas väärivad esiletõstmist neeru- ja põie-põletikud. Ka mustkusi on arvatud kuse-suguelundkonna haiguste hulka.

14. Muude haiguste hulgas on märgitud lihase- ja luukonna-haigused, veritähntõbi, mürgitused jt.

Haigustumust ja suremust selgitavad täiendavalt joonised 1 ja 2.

Taktika alalt.

Viivituslahing.

Kapten E. Vakkur.

Mõiste all „viivituslahing“ („Hinhaltender Widerstand“, „podvižnaja oborona“) on mõeldud käesolevas kirjutises lahinguviisi, mille eesmärgiks on võita aega, säästa oma jõude ja nõrgestada vastast, loovutades seejuures viimasele teatavas ulatuses maastikku.

Meie eeskirjad ei sisalda mõistet „viivituslahing“; küll aga leidub neis viiteid, mis nõuavad üksuste kasutamist viivituslahingu põhimõtete kohaselt, näiteks teotsemisel järeleväes (LE § 337). Seejuures eeskirjad ei anna aga peagu mingeid juhtnõure (v. a. mõned üksikud üldsõnalised laused) selle lahinguviisi organiseerimiseks ja läbi viimiseks. Tingituna viimasest puudub ka meie juhtkonnas tarvilikul määral vaadete ühtlus viivituslahingu pidamise alal, mille tulemusena õppustel ja manöövritel esineb sagedasti arusaamatusi.

Käesoleva kirjutise eesmärgiks on jõuda selgusele, millisel määral ja kujul tuleks or-

ganiseerida viivituslahingut piiratud territooriumiga väikeriigi oludes. Selleks vaatleme välisriikide ametlikke vaateid viivituslahingu organiseerimise alal, analüüsime seda lahinguviisi võitluses tugevate soomus- ja motoriseeritud osadega ja teeme vastavad järeldused.

A. Viivituslahing välisriikide eeskirjaliste vaadete kohaselt.

Riikide ametlikud eeskirjalised vaated viivituslahingu kohta suurtes joontes ühtivad. Erinevused esinevad vaid üksikasjades, tingituna riikide erioludest ja üldistest taktikalistest tõekspidamistest. Seepärast ka käesolevas kirjutises loobume vastavate vaadete vaatlusest üksikute riikide kaupa ja teeme seda koos, tuues seejuures esile olulisemaid erinevusi tõekspidamistes.

1. Üldisi aluseid.

Viivitav vastupanu on sõltuv peamiselt:

- ajast, mida tuleb võita;
- maastiku sügavusest, mida võib vastasele loovutada, ja
- oma jõudude suurusest.

Kui aeg, mille kestel tuleb vastase edasitungi viivitada, on lühike ning maa-ala, mida loovutada vastasele, ei ole sügav, siis tavaliselt üksused viivitavad vastase edasitungi ühel vastupanupositsioonil (näiteks teostedes: eelpositsioonil, vahepositsioonil jms.). Ka täites mõnda piiratud ülesannet suurema üksuse koosseisus — selle teostades viivituslahingut, allüksused paljudel juhtumil teotsevad vaid ühel vastupanupositsioonil.

Mõnel juhtumil, kui vastasele loovutatakse maa-ala ei ole sügav, võib vajalikku ajavõitu soodustada üksikute, piiratud eesmärgiga kallaletungidega, mida võetakse ette peamiselt vastase eksiteele viimiseks kavandatava viivituslahingu (resp. taandumise suhtes). Kuid sellaseid piiratud jõududega ja eesmärkidel ettevõetavaid kallaletunge teostatakse leedu vaadete kohaselt vaid siis, kui tekkinud soodne olukord (näit. vastase poolt tehtud suur viga) tootab väikeste kaotustega saavutada suuri tulemusi ning seega soodustavalt kaasa mõjuda tervele viivituslahingu käigule. Seejuures ei tohi unustada ka seda, et tavaliselt pealetungi teostanud üksus seob end tugevasti vastasega, mistõttu sellel üleminek viivitavale vastupanule on seotud suurte raskustega.¹⁾

Kui vastase pealetungi tuleb aeglustada pikema aja kestel küllaldase sügavusega maa-alal, siis üksused teostavad viivituslahingut, avaldades vastasele järkjärgulist vastupanu mitmel üksteisele järgneval vastupanupositsioonil.

2. Teotsemine üksikul vastupanupositsioonil.

Teostedes üksikul vastupanupositsioonil, viivituslahing väljendub: 1) vastase lähene-mise aeglustamises, sundides teda võimalikult vara lahkuma teedelt ja hargnema, 2) eelosade tõkestamises võimalikult kaugel vastupanupositsiooni eesservast, sundides organiseerima plaanikindlat kallaletungi peajõududega ja 3) tagasitõmbumises, sidumata end otsustavasse võitlusse.

Seda saavutatakse peamiselt jala- ja suurtükiväe kaugtuledega, tõkestus- (purustus-) töödega ja vastase lähenemisteede gaasitamiseiga püsivgaaside abil. Viima-

sele abinõule panevad eriti suuri lootusi soomlased.²⁾

Vastase tegevuse aeglustamiseks on kasulik võimaluse korral kaugele positsiooni ette saata võimalikult tugevaid luureüksusi, kes, kaotamata vastasega kontakti, aeglustavad viimase tegevust; sel teel antakse vastupanuribale suurem sügavus.

Eestoodud põhimõtete elluviimiseks tuleb viivituslahingus vastupanupositsiooni valikul silmas pidada, et:

- vastupanupositsiooni eesserva ees oleks laialdasi vaatluse- ja tulealasid,
- positsiooni seljatagune oleks kaetud,
- positsiooni ees oleks looduslikke tangitõkkeid ja
- positsiooni lahtised tiivad toetuksid looduslikele tõketele või raskesti läbi-päasetavatele rajoonidele.

Seepärast vastupanupositsiooni eesserva valikul välditakse tavaliselt kõrgustike vastasepoolseid länge, kust päevases olukorras on vastasest lahtikiskumine seotud suurte raskustega. Tavaliselt positsiooni eesserv valitakse mööda kõrgustike topograafilisi harju, tagalänge, metsade ja asulate servi jne., mis loovad soodseid eeldusi sügavaks vaatluseks, kaugtuledeks kui ka varjatuks päevaseks vastasest lahtikiskumiseks ja taandumiseks. Nendes rajoonides ei evi vastupanupositsiooni sügavus erilist tähtsust. Seevastu rajoonides, kus puudub küllaldaselt varjatud seljatagune, osad asuvad positsioonile hajutatuna sügavusse nii, et teine eselon saaks oma tulega toetada esimese eseloni vastasest lahtikiskumist ja taandumist. Positsiooni sügavuse moodustamiseks on siim kõige soodsem kasutada kergeid osi, sest nendel lahtikiskumine vastasest pärast eelosade taandumist on jalaväeosadega võrreldes kergem.

Et vastase aeglustamist teostatakse peamiselt jalaväe raskete relvade ja suurtükiväe kaugtuledega, siis esijärku määratakse võimalikult rohkem raskeid relvi (ja osalt ka kk-d). Elavjõudu (resp. laskureid) kasutatakse peamiselt luureks, julgestuseks ja varuks. Laskureid määratakse esijärku vaid niivõrra, kuivõrra see on hädavajalik raskete relvade vahetuks julgestamiseks — ja seda peamiselt vastavalt maastikulistele omadustele: lahtisel maastikul — vähem, kinnisel — rohkem.

Jõudude joonelisest väljavenitamist hoidutakse, grupeerides need toetuspunkti-

¹⁾ Litovski bojevõi ustav. Čast II § 527.

²⁾ Finski bojevõi ustav § 295.

dena vastase tõenäoliste pealetungisuundade, nagu teede, sõlmpunktide jne. lähedusse. Üksikute toetuspunktide vahed kaetakse tuledega. Seejuures riikides, kus teotseakse võrdlemisi kitsastel rinnetel, nõutakse vastupanupositsiooni ette katkestamatu tõkettulede süsteemi loomist, kuna seevastu sõjavägedes, kus tuleb teotseda laiadel rinnetel, nõutakse katkestamatut automaatrelvade tõkettuld vaid vastase peamistel pealetungisuundadel, piirdudes mujal vaid kaugtuledega.

Vastupanupositsiooni eesserva ette nihutatakse tavaliselt lahingueelpostid — vaatluse ülesandel. Julgestuspositsiooni kaugus vastupanupositsiooni eesservast on nagu tavaliselt kaitsel — 1 kuni 2 km. Erandi moodustavad ses suhtes vaid läti ametlikud vaated, mille kohaselt rajoonides, kus pole ette saadetud luureosi, lahingueelpostid saadetakse välja kuni välisuurtükiväe mõjuvutule ulatuseni, et võimalikult aegsasti suuta alarmeerida vastupanupositsioonil asuvaid jõude.

Üksuse tuleplaan koostatakse sellaselt, et oleks võimalik vastast sundida lahkuma teedelt ning hargnema võimalikult kaugel vastupanupositsiooni ees. Seda saavutatakse peamiselt kaugete segavtuledega. Vastase tõenäoliste koonduskohtadele vastupanupositsiooni eesserva ees valmistatakse ette vajalikud tulekoondised (vastulöögituled).

Jalaväe automaatrelvadele määratakse laialdased tulesektorid nende tulelatuses piirides. Tõkettuled luuakse võimalikult kaugemale vastupanupositsiooni eesservast, et vältida lähivõitluse sattumist.

Jalaväe kaugtulede loomiseks on kõige kohasemad rasked jalaväe relvad, mis määratakse tavaliselt kompülide ja isegi üksikult teotsevate rühmülde käsutusse. Et nende relvade tuli küüniks võimalikult kaugemale, nad asetatakse võimalikult lähemale vastupanupositsiooni eesservadele. Et vältida jalaväe raskete relvade hävitamist, neid asetatakse võimalikult kinnistele positsioonidele.

Automaatrelvadele vaikivaid ülesandeid viivituslahingus tavaliselt ei anta.

Suurtükiväe ülesanne viivituslahingus on:

- võimalikult suurtelt kaugustelt võtta vastane tule alla, sundides teda lahkuma teedelt;
- toetada jalaväge vastase tõkestamisel ja
- katta jalaväel vastasest lahti kiskumist.

Teotsemiseks kaugtuledega suurtükivägi asub positsioonidele võimalikult lähedale vastasele; osa suurtükiväge eseloneeritakse sügavusse, et tagada jalaväele katkestamatut toetust suurtükiväe tagasitõmbumisel.

Suurtükiväe juhtimise suhtes valitseb enamikus riikides vaade, et seda tuleb laiade rinnete tõttu teostada detsentraliseeritult. Kuid on ka sellaseid riike (näiteks Läti), kus vähemalt peamistel viivitusuundadel teotsev suurtükivägi jäetakse tavaliselt väekoon-dise ülema käsutusse.

Varu vajalikkust rõhutavad kõik eeskirjad, kusjuures selle peamiseks ülesandeks ei loeta mitte vastupanupositsiooni sisse-murdnud vastase tagasitõrjumist vastulöö-kidega, nagu püsivkaitsel, vaid varu peamiseks ülesanneteks viivituslahingus on:

- tagada üksuste tiibade julgeolekut;
- aeglustada positsiooni sisse-murdnud vastase edasitungi, eriti edu arendamist sisse-murde tiibadele;
- kergendada esijärgul vastasest lahti kiskumist ja taandumist, võttes sisse katiepositsiooni või teostades kohaliku iseloomuga vastulööke.

Varud moodustatakse tavaliselt ettesaadetud kergetest osadest pärast nende taandumist vastupanupositsioonile. Tingituna nende piiratud ülesannetest varud asetatakse tavaliselt väikeste gruppidega 1—2 km kaugusele vastupanupositsiooni eesservast — ettenähtud katiepositsioonide lähedusse.

Tähtsamaid küsimusi viivituslahingu organiseerimisel on tangitõrje. Väheste jõudude ja laiade rinnete tõttu ei suudeta siin tavaliselt luua sellase tugevusega tt-relvade tulesüsteemi, mis oleks võimeline kasvõi ajutiselt tõkestama vastase nimetamisväärtete tangiosade kallaletunge. Seepärast valitseb vaade, et viivituslahingus tangitõrje peab baseeruma peamiselt looduslikel tõkettel ja sellastel kunstlikel takistustel, milliste organiseerimine ei võta palju aega. Eeskätt tuleb siin nimetada purustustöid ja metsasel maastikul ka raidtõkkeid. Tt-relvad saavad kõne alla tulla vaid tõkkejoonte nõrkade kohtade täiendusena tähtsamates viivitusuundades. Arusaadav, et sellasel kujul loodud tangitõrjesüsteem suudab rahuldada üksuste nõudeid tangitõrje alal vaid siis, kui vastase käsutuses on vaid nõrku tangiosi. Kuidas teotseda aga viivituslahingus siis, kui vastane teotseb ülekaalukate soomusosadega, selle kohta ei leia meie ühestki välisriigi eeskirjast vastust.

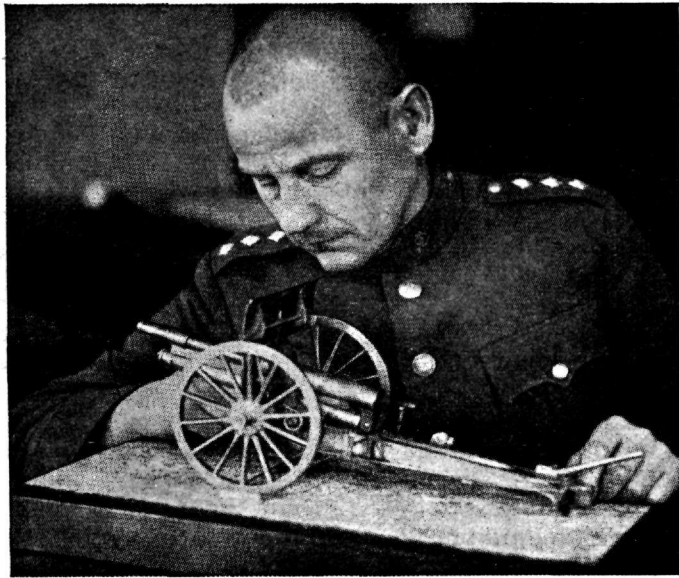
Olulisemaid ja ühtlasi ka delikaatsemaid küsimusi viivituslahingu läbiviimisel on momendi kindlaksmääramine, millal esijär-

Johannes Kittask †

11. 12. 39 suri sõjaväe-haiglas raske haiguse tagajärjel sv-am. J. Kittask, kes äsja sai 50-aastaseks, mis puhul eelmises numbris avaldasime tema pildi ühes lühikese elulookirjeldusega.

Kadunu täitis hoolega oma teenistuskohuseid 5. Suurtükiväegrupis juba Vabadussõja algusest alates, olles kõigi poolt lugupidatud kui sõbralik ja alati abivalmis isik. Väljaspool sõjaväeteenistust võttis ta innukalt osa kaitseliidu tegevusest, olles eriala-pealikuks Sakalamaa Maleva Suurtükiväedivisjonis ligi 10 aastat. Hoolsa teenistuse eest kaitseliidus annetati talle 1932. a. III kl. Valgerist.

Kadunu maeti sõjaväeliste auavalduste saatel Tallinna sõjaväe-kalmistule 15. 12. 39. Teda jäid leinama vennad perekonnadega, kaasteenijad ja sõbrad.

guosad peavad alustama vastasest lahtikiskumist. Üldiselt valitseb põhimõte, et viivituslahingus tuleb alustada vastasest lahtikiskumist siis, kui vastase eelosa on tõkestatud, peajõud on hargnenud ja valmistuvad organiseeritud kallal tungiks. Selle momendi kindlaid tunnuseid on vastase suurtükiväemassi hargnemine.

Vastase peajõudude hargnemise ja kallal tungiks ettevalmistamise momendi suudab kindlaks teha tavaliselt vaid vanem kohapealne juht, kelle kätte jooksevad kokku vajalikud luureandmed. Seepärast valitseb üldiselt tendents, et vastasest lahtikiskumine tohib sündida vaid kohapealse vanema juhi korraldusel, kuid teisest küljest viivituslahingus sündmused arenevad võrdlemisi kiiresti, mistõttu vanema juhi korraldused võivad hilineda ning üksused võivad saada kistud lähivõitlusse ning hävitatud. Seepärast väiksematele üksustele määratakse tavaliselt kaugused, milleni vastase suuremate osade välja jõudes nad võivad alustada vastasest lahti kiskumist. Need kaugused olenevad peamiselt maastikust. Kui üksus teotseb kaetud seljatagusega positsioonil, mis võimaldab kiiret vastase tule alt väljumist, siis pealetungivaid vastase jala väeosi võib lasta kuni 400 meetri kauguseni vastupanupositsiooni eesservast; kui seejuures veel vastupanupositsiooni ees on tõkkeid, mis sunnivad vastast peatuma, siis teda võib lasta tulla nende tõketeni ning lahtikiskumist alustada alles siis, kui vastane alustab tõkete ületamist. Seevastu lahtisel, lamedal ja tõketeta maastikul tuleb lahti-

kiskumist alustada juba vastase välja jõudes 600—800 meetrini. Positsiooni mahajätmisest tuleb informeerida naabreid ja ette kanda ülemusele.

Mõnikord vastasest lahti kiskumise ja taandumise soodustamiseks, eriti vastase kohalike sissevõtte rajoonis, on kasulik teostada lühikesi vastulööke. Selleks on eriti kohased soomusosad.

3. Viivituslahingu läbiviimine vastasele järk-järgulist vastupanu avaldades.

Tavalisim viivituslahingu vorm on sellane, kus vastasele avaldatakse järk-järgulist vastupanu mitmel üksteise taga asuval vastupanupositsioonil. Selleks viivitavat vastupanu teotsevale üldjuhile määratakse sügavuti maa-ala, kus ta peab viivitama teatava aja kestel vastase edasitungi. Võttes arvesse vastupanuks määratud riba sügavust, maastiku omadusi ja vastase viivitamiseks määratud aega, juht valib sügavuti vajaliku arvu järk-järgulisi vastupanupositsioone ja määrab kindlaks aja, kui palju tal ligikaudu tuleb igal positsioonil vastast kinni pidada.

Kaugus kahe üksteisele järgneva vastupanupositsiooni vahel on maastikust, jõudude suurusel ja koosseisust. Põhimõtteliselt see kaugus peab olema sellane, et vastase kerge välisuurtükiväe tuli ei saaks ühelt ja samalt positsioonilt mõjuvutle alla võtta kaht vastupanupositsiooni, s. o. vähemalt 5—8 kilomeetrit. Teiste sõnadega, vastane peab pärast ühe positsiooni valluta-

mist vahetama kallaletungiks teisele positsioonile oma suurtükiväge, mis nõuab aega.

Mis puutub jõudude asetamisesse kaitsepositsioonidele, siis siin esineb tunduvaldavaid vaadete lahkuminekuid. Nimelt osa riikide (näit. Saksa, Prantsuse, end. Poola, Läti jne.) vaadete kohaselt jalavägi kui vähe liikuv väeliik suudab vaid siis avaldada vastasele tõhusat vastupanu mitmel üksteisele järgneval positsioonil, kui jõud jagatakse kahte ešeloni ja võetakse üheaegselt sisse kaks üksteisele järgnevat positsiooni. Muidugi nähakse ette ka erandjuhtumeid, kus jõudude vähesuse, laiade rinte või muu säärase põhjuse tõttu suudetakse üheaegselt sisse võtta vaid üks positsioon; normaalseks loetakse aga kahe positsiooni sissevõtmist. Teised riigid aga (näiteks: Soome, Leedu N. Liit jne.) loevad normaalseks vastasele järkjärgulise vastupanu avaldamisel üheaegselt ühe vastapanupositsiooni sissevõtmist.

Kui viivitavat vastupanu teostatakse kerge osadega, näiteks ratsaväega, siis normaalselt võetakse üheaegselt sisse vaid üks positsioon.

Suurtükivägi teotseb normaalselt ainult ühel positsioonil.

Mis puutub jõudude asetusse vastupanupositsioonil ja viivituslahingu läbiviimise üksiku järkjärgulise positsiooni mõodus, siis see teostub normaalselt samadel põhimõtetel kui ühel positsioonil vastasele viivitavat vastupanu avaldades. Samuti sünnib ka vastasest lahtikiskumine ja taandumine analoogilistel põhimõtetel siis, kui üheaegselt on sisse võetud kaks positsiooni.

Kui aga üheaegselt on sisse võetud vaid üks positsioon, siis sünnib esijärgus olevate jalaväeosade vastasest lahti kiskumine, taandumine ja uue positsiooni sissevõtmine vahetult positsiooni taha kattepositsioonidele asetatud julgestusosade kattel, missugused järgneva positsiooni suhtes moodustavad eelpositsiooni. Selleks on kõige kohasemad kerged osad, toetatuna soomusosadega, ttr-relvadega ja piiratud arvu kergesuurtükiväega.

Kui kaugus järgneva positsioonini on küllaldaselt suur, siis üksus taandub ja organiseerib uue positsiooni järelväe (resp. järelvägede) kattel. Järelvägi aeglustab vastavalt olukorrale vastase edasiliikumist, avaldades järkjärgulist vastupanu või kaitseb püsivalt teatava ajani ühel positsioonil, tarvilisel korral end isegi ohverdades, et säästa peajõude.

Vastulöögid ettevaatamatult jälitava vastase pihta avaldavat sellele tugevat moraalseset mõju; seepärast järelvägi püüab igat vastase eksitust kasutada sellele löögi andmiseks. Sellaseid ülesandeid suudavad edukalt täita kerged osad, toetatuna vajaliku hulga soomusväega, ttr-relvade ja suurtükiväega.

4. Viivituslahingu juhtimine.

Tingituna viivituslahingu keerulisusest, kiirest olukorra muutustest ja sidepidamise raskustest, juhid peavad jätma alluvatele suure tegevusvabaduse. Allüksuste koostöö aluseks peab olema juhi manöövri-ideest ja kavatsusest aru saamine ning selles vaimus talitamine. Vanem juht kokkukõlastab oma allüksuste tegevust peamiselt ruumiliselt ja ajaliselt, määrates järkjärgulised vastapanu juoned ja tavaliselt minimaalsed tähtajad, kui kaua tuleb vähemalt iga üksikut positsiooni enda käes hoida. Samuti määrab ta kindlaks kohad, kus naaberüksused peavad otsima üksteisega sidet.

Viivituslahingu erilised olud, eriti aga alluvate juhtide olek väljaspool kõrgema juhi vahetut kontrolli pikema aja kestel, nõuab täpsetest, peensusi ettenägevatest käskudest hoidumist, sest need viivad mehaanilisele tegevusele ning raskendavad alluvatel oma tegevuse kokkukõlastamist vastavalt kiiresti muutuvatele oludele.

5. Kokkuvõtte.

Toodust nähtub, et kaasaegsete eeskirjaliste vaadete kohaselt viivituslahing kujutab endast lahinguväe, kus vastasega otsustavasse võitlusesse astumata aeglustatakse viimase tegevust peamiselt kaugtuledega, purustus- ja tõkestustöödega. Vastulöögid evivad teisejärgulist tähtsust.

Seejuures tundub, et eeskirjalised vaated viivituslahingu alal tuginevad peamiselt maailmasõjaaegsetele kogemustele, kus vastase peamass koosnes jala- ja suurtükiväest ning kus aeglaselt liikuvad tangid ei kujutanud endast erilist hädahoitu viivitavat vastupanu teostavatele üksustele.

Vahepeal on olukord palju muutunud kiiresti liikuvate tankide, eriti aga võimsate MM-osade lahinguväljale ilmumise tõttu. Seepärast järgnevalt püüame jõuda selgusele, kuivõrra praegu maksivad eeskirjalised vaated viivituslahingu teostamise suhtes võitluses MM-vägedega on elulised.

(Järgneb.)

Boris Linde: Illustratsioonideseriast „Kalevipoeg“ — Assamalla lahing.

Lahingukirjeldusi „Kalevipojas“.

J. Pert.

Meie kuulsas lugulaulus „Kalevipoeg“ ei puudu sõjalisi momente. Kuigi sõjast kõneldakse paljudes kohtades, on kirjeldatud siiski vaid ühte lahingut: Assamalla lahingut, mis ilmselt toimus Virumaal, sest Assamalla küla asetseb Rakvere all.

Sinna vaenlasele vastu ruttab Kalevipoeg oma kaaslastega ja üle maa kogutud malevaga.

Kuigi „Kalevipoeg“ on rahva lugulaul, luule, ja kuigi selles kujud ja nende teod on vaadeldavad ju muinaslugudena, ometi leidub neis rikkalikult iseloomustavaid n-ü. „realistlikke“ detaile, millede järgi me võime üles ehitada, pildis edasi anda nii Kalevipoega, tema hobust, rõivastist, sõjavarustist kui ka eestlaste lahingukordagi teatavas olukorras.

Kalevipoja kui kuninga hobune oli järgmiselt kaunistatud:

*„Kalevite kallis hobu
Rahadessa raksateli,
Kuldadessa kõlksateli:
Hõbepäitsed paitsid peasta,
Kuldakangid valjastesta,
Taalervööd saba taganta,
Kudruskeed ümber keha.“*

(Seitsmeteistkümmes laul.)

Nagu näeme, hobune on eriti toredasti kaunistatud, aga ka kaitstud — taalervöö ja kudruskeedega. Et me teame, kuidas nägi välja keskajal kuningate sõjahobu, ja kui me võrdluseks toome Kalevipoja hobuse rakmete kirjelduse, siis peame nentima, et siin on tegu ühe keskaegse kuningliku sõjahobusega.

Kalevipoja iseenese rõivastis sama laulu järgi on:

*„Mõök andis märki sõjamehest,
Kannusrauda kange'esta,
Kuldakilpi kuningasta.“*

Kalevipoeg seega kandis vaid suurt mõõka, kullast kannuseid ja kullast kilpi — kullast kilp võib olla rinnakilp, mitte käekilp. Peas on tal särav kiiver karrast lehvidega.

Nii kujutatakse Kalevipoega lahingus. Assamalla lahingu kirjeldus iseenesest on võrdlemisi üldsõnaline, hõre ja vahest mitte nii hea, kui seda oleksime tahtnud loota aine dramaatilisuse tõttu. See on „Kalevipoja“ keskpärasemaid, kui mitte nõrgemaid episoode.

*„Kalevipoeg, kange meesi,
Sõitis hobu sadulassa.
Karates sõja keske'elle,
Paksemasse vaenupaika,*

*Laskis hobu hüpatella,
 Kõrvikese kargaella
 Kangemate kaela peale,
 Mõistis mõõka mõllamisel
 Mõrtsukana mängitada,
 Tulirauda tuiskamisel
 Surma kombel sirutada.
 Keset sõda keeritelles
 Puistas Kalev meeste päida
 Nii kui lehti lepikussa,
 Kolletanud kaasikussa,
 Lõhkus puruks liikmeida,
 Säareluid sadadena,
 Käeluid koormatena,
 Turjaluid tuhandeida
 Küljeluid kümme tuhat.
 Virnas katsid surnud välja,
 Kehad kuhjas künkaida,
 Mitmes kohas kasvid mäeksi,
 Surnurünnak sambelilla;
 Assamalla hangusivad
 Kümme tuhat kooljakeha.“*

Lahing lõpeb seega, et vaenlast taga ajades Kalevipoja hobu mäelt hüpates langeb sohu, vajub mädasoosse ja ei pääse enam välja! Teise sõnaga, Assamalla lahinguga satutakse rappa.

Hoopis huvitavam on aga lõige ühek-sandast loost (720—742) milles ilmselt on kõnet vana-eestlaste lahingutaktikast. Need lahingueeskirjad piirduvad aga üht liiki lahingu ja nimelt vaenlase meredessandi liikvideerimise ülesandega.

Vastav lõige lugulaulust on järgmine:

*„Kas ju kaugelt vaenu-laevad,
 Pealekipujate paadid
 Lainte langul liikumassa?
 Kallavad laevad kaldale,
 Lodjad ikka ligemalle:
 Siis aga vastu vahvad mehed,
 Tugevad teiste toeksi,
 Sõjahiiud sõdimaaie!
 Odamehed otsa peale,
 Ahingid abiks äärele,
 Tuuramehed tuhingisse,
 Määra-hiiud mässuselle,
 Võidumehed lagedalle,
 Nende varjud võsandikku,
 Metsasalka salamahiti,
 Vardad varjuks vanemalle,
 Vikatid vilepuhujalle,
 Noolingid mäe kүүru peale;
 Lingumehed libamisi
 Kahel poolel kalda peale;
 Ratsamehed rahe kombel
 Vaenu-rooga roodamaie!“*

Lahingu eel korraldatakse luuret: ette saadetakse rannapapid — kes tavaliselt kõrgelt kaldalt vaadates juhtisid all merel kalapüüki, sest neile olid kalad paremini näha — ja nugissilmad, nugise terava silmaga piilurid.

Kui vaenlane on jõudnud oma laevad vedada kaldale ja need sääl kummuli pöörata, siis varjul olevad eesti malevlased — ilmselt piilurite märguandel — tormaku peale! Seejuures erinevate relvadega varustatud sõdurid asuvad tegevusse ettenähtud lahingukorra järgi.

Odamehed ja ahingumehed ees, samuti tuuramehed tuhinaga, kiiruga, otse mässuna tormaku lagedale, — julgemad ja tugevamad eesotsas.

Noolemehed, vibulaskjad ja lingumehed-kiviskajad seadku end mäekääru peale libamisi, et nad üle teiste peade võiksid lahingut kaasa teha.

Alles tagant viimsena tuleb kasutamisele rahena ratsavägi.

Meie teame aga, et vanad eestlased lahingul välja ei pidanud alati sääraselt lahingut. Lembitu löi Ümeral sakslasi juba Rooma-ajast tuntud taktikaga: tugevad maleva tiivad surusid vaenlase seljatagant end kokku.

Kuid nagu eespool tähendatud, siin on tegu vaenlase dessandi hävitamisega merekaldal, maastikul, millel vahest alati pealetungija (eestlased) ründas vaenlast kõrgemalt, mäest alla tulles, kusjuures pealegi külgedelt rünnak ei ole otstarbekas: kõikjalt ümberhaaratuna vastasel ei jää sel korral üle muud, kui kas merde joostes hukkuda või siis metsikult kaitstes endale elu osta.

Otserünnaku korral võib aga dessandi kahele poole mereäärt mööda laiali paisata ja siis juba põgenema löödud jõuke on ratsaväel tühine hävitada. Seega hästi proovitud lahingutaktika.

Huvitav on veel see, et eestoodud lõige „Kalevipojast“ käsitleb meredessante Viru rannikul, kus Vabadussõja ajal meie sõjavägi neid hiilgavalt teostas. Meredessantide ala oli seega juba muinaseestlastele vägagi tuntud ja viimistletud.

Eestoodud lõige „Kalevipojast“ on üks väheseid materjale vanade eestlaste lahingutaktikast, mis juba seetõttu väärrib tähelepanu.

Keelelisi küsimusi.

Korrektor M. Preast.

Lisaks minu eelmises keelelisi küsimusi käsitletud artiklis esitatud peamiselt liitelõppude abil tuletatud pöördsonadele, mida ähvardab valesti-tarvitamise oht, olgu juhitud tähelepanu ka sellastele käänd- ja abisõnadele, mis niisamuti tihti võivad saada õigekeelsuslikeks komistuskivideks.

Ka käänd- ja abisõnugi on loonud keeleuendus rohkel arvul tuletuslikul teel — uusi tüvisõnu soetades ja liidete-sufiksitate abil vanadest tüvedest.

Väga paljud uued tüvisõnad on saanud seejuures meile nii omaseks, et isegi võõrastavana tundub, kui nentida, et näiteks sõnad *almus*, *ind*, *kümblus*, *menu*, *võlu* jne. on vast võrdlemisi hiljuti murdekeelest kirjakeelde laenatud; sõnad *aade*, *aare*, *hetk*, *julm*, *reik*, *suhe*, *suund*, *üha* jne. on laenud soome keelest; sõnad *ese*, *laip*, *lünk*, *relv*, *tõik*, *üllas* jne. on aga kunstlikult loodud.

Vanadest tüvisõnadest on sufiksitate liitmise teel saadud aga veel rohkem uusi sõnu. On ju eesti keel väga liiterikas. Nii näiteks on võimalik sõnast *elama* saada: *elu*, *eluline*, *elav*, *elanik*, *elatama*, *elatuma*, *elamu*, *elamus*, *elatis*, *eland*, *elatanud* jne.

Neid liiteid on seevõrra palju, et siin neid kõiki käsitleda ei luba ajakirja ruum. Kuigi see oleks huvitav, sest iga liide annab tüvisõnale teatava enamvähem kindla uue mõiste. Olgu vaid näitena mainitud, et *-nik* tuletab tüvest sõna, mis tähendab isikut mingi ametiga; *-stik* — kogu, rühma, ala; *-la* — kohta, asupaika; *-nd* — saadust; *-ts* — ehte- või tarbeasja; *-ndus* — tegevusala, kogu, ala; *-sti* — viisi jne. jne.

Pöördsonade kohta oli märgitud, et sageli üksainus tähemuutus annab sõnale sootuks uue mõiste. See väide on kehtiv ka käänd- ja abisõnade kohta.

Erinev tähendus on sõnadel kinniti ja kinnisti, lõheng ja lõhang, olend ja olund, pealis ja pealdis, sajang ja sajand, ürik ja üürik jne.

On ka sellaseid erineva tähendusega sõnu, mis kirjutamisviisi ja isegi hääldamise poolest täiesti ühtivad ja mida me nimetame homonüümideks. Näiteks *aru* — rohumaal ja *aru* — mõistus, *tint* — kirjutamiseks ja *tint* — kala jne.

Homonüümid pole aga enam sellased sõnad, mis küll nominatiivis evivad väliselt

ühesugust kuju, kuid mida võime eristada kas muljeerimisega-peenendamisega (*palk* — teenistustasu ja *pal'k* — puit), välteliselt (kolmandas vältes *enne* tähendab — varmini ja teises vältes *enne* — ettetähendust), erineva tüvevokaali tõttu (*kurk-kurg* ja *kurk-kurgu*; *sulg-sule* ja *sulg-sulu*) või sisehäälikute muutumisega. Teistes käänetes need sõnad enam ei ühti.

Nende hulgas on sõnu, mis on eriti raskesti käsitletavad seetõttu, et kannavad endas ka sugulusmõistet, on nii-ütelda sünononüümid. Seepärast siis enne kõike vaadeldagem pisut just sellaste sõnade mõistet ja erisusi.

Märge tähendab ühelt poolt — märkimist, märkamist, täheldamist; kuid teiselt poolt ka — kuhugi kirjutatud märkust, ülestähendit. Esimesel juhtumil ta genitiiv on *märke*, teisel juhtumil aga *märkme*.

Niisamasugustest sõnadest veel mõned. *Aste* (gen. *aste*) — tähendab astumist; *aste* (gen. *astme*) — trepiosa. *Juhe* (*juhte*) — juhtimine, ka register; *juhe* (*juhtme*) — juhtiv asi, näit. traat. *Kaeve* (*kaeve*) — kaevamine; *kaeve* (*kaebe*) — kaebamine, kaebus. *Kaitse* (*kaitse*) — kaitsmine, kaitsev vari; *kaitse* (*kaitseme*) — kaitsevahend. *Ratse* (*ratse*) — ratsutamine; *ratse* (*ratseme*) — valjaste rihm. *Seade* (*seade*) — seadmine, sead; *seade* (*seadme*) — seadis, seadeldis. *Teade* (*teate*) — teadis; *teade* (*teatme*) — teadmiseks vajatav anne (mitm. andmed).

Üldisemate uute sõnade tähendust ja nende kasutamist selgitavate kirjutiste lõpetisena on toodud alamal veel terve rida sellaseid eksiteele viivaid nimi- ja omadussõnu, mis esinevad sagedamini. Need on kõik ametlikult lubatavad ja leiduvad Väikeses õigekeelsus-sõnaraamatus.

Aines — materjal; *ainiti* — üksisilmi; *aje* — tung, tõuge; *alglik* — ehtne, algallikale vastav; *algeline* — primitiivne; *asulastik* — asulate kogu; *atlas* — kaardistik; *atlass* — satään; *ede* — ettemaks; *eelis* — paremus; *eend* — esile, välja ulatuv osa; *ennak* — ettejuudmine, ettejuudnud olek; *erald* — see, mis eraldatakse; *erim* — erinev vorm, kõrvalikale; *hoidis* — konserv; *hoidla* — hoiukoht; *hoius* — hoiule antud ese, deposiit; *hoob* (*hoova*) — kang; *hävi* — hukk, otsasaamine; *hüvak* — parem pool; *hüvang* — heakäik, hüveolu; *hüvis* — vara,

rikkus; *hüüve* (*hüübe*) — tardunud aine; *iive* (*iibe*) — juurdekasv; *isend* — üksikolend; *jalgaja* — jalakäija; *joot* (*joodu*) — joomapidu; *jood* — arstim; *juha* — väike juhtiv toru; *juhend* — juhtnõör; *juhis* — reegel; *juhtuvik* — saatus; *jõue* (*jõude*) — jõudmine; *jälje* (*jälje*) — jälgimine; *ka-heli* — kahekordselt; *kavastis* — skeem; *kavand* — visand; *keeleli* — suusõnal; *keelustus* — keelu alla panemine; *keskur* — keskpõlve isik; *kese* (*keske*) — keskus; *kese* (*keskme*) — keskkoht; *kinniti* — kinnitustahend; *kinnisti* — kinnisvara; *kinnitis* — kinnitatav ese; *kirje* — sissekanne, artikkel; *koormatis* — see, millega koormatakse; *koormus* — koormatud olek; *kruviits* — kruvikeeraja; *kulg* — käik, liikumine, läbimine; *kõlblik* — millekski sobiv; *kõlbeline* — moraalne; *kõlbus* — sobivus; *käitis* — seadis, asutis; *käitum* — käimapanek, käitamine; *käitumus* — ülespidamine; *lahus* — lahustamise saadus; *lahusti* — lahustusvahend; *lahend* — lahendamise tulemus; *levik* — levimine; *leving* — ühekordne levimine; *lõhang* — lõhe, pragu; *lõheng* — ühekordne lõhkumine; *lõhandik* — lõhutud halg; *lõigend* — kupong; *lõik* — lõigatud tükk; *lõige* — lõikamine, uuest reast algav trükiosa; *maandik* — maakoht, mõis; *majus* — majapidamine; *meeliti* — meelt mööda; *mihus* — kvaliteet; *mitmesti* — mitu korda; *mõjund* — mõjunähtus; *mõjula* — mõjupiirkond; *mõlemiti* — mõlemat pidi; *mööde* (*mööte*) — mõõteulatus, mõõtmine; *märgisti* — märgistamisvahend; *märgistu* — register, kaardimärkide kogu; *neliti* — neljakaupa; *näidis* — eeskuju, muster; *olund* — olukord; *olm* — tõsiasi, fakt; *omand* — see, mis kellegi omanduses; *olem* — tegelikult esinev koosseis; *pakis* — see, kuhu midagi pakitud; *pealdis* — pealiskiri; *pealis* — peal olev asi; *pealend* — peale asetatu; *piiris* — kindla piiriline; *pistis* — altkäemaks; *poolmik* — ühel pool tänavat olev maa ühes majade ja aedadega; *puhasti* — puhastusvahend; *põhis* — aje, motiiv; *puue* — puudus, viga; *raham* — riigiomand, riigivara; *reedang* — ühekordne reetmine; *relvistu* — arsenal; *rinnakuli* — rind rinna vastas; *rinnatis* — rindvall; *riste* — ristamisi olevad esemed; *ruumik* — eraldatud üksikruum; *rühmiti* — rühma kaupa; *rühmitis* — rühmitatud või rühmitunud koondis; *sajand* — aastasada; *sajang* — sadamishoog; *segum* — segunemise tulemus; *seik* — asjaolu, asjalugu; *sei-*

sak — lühiajaline peatus; *seisam* — see, mis liikumatult paigal seisab; *seisang* — seisamise asend; *seisk* — peatus; *seisukas* — püsiv; *seisund* — seisukord; *seos* — sisemine side, ühendus; *seotis* — seotud, liidetud koht või asi; *servik* — mingit platsi servav hoone; *servis* — servriba, ääris; *sihind* — tendents; *sihing* — üks sihtimine; *siire* (*siirde*) — siirdumine; *siire* (*siirme*) — ülekanne, ülemineku koht; *siirus* — siirasolek; *siirdus* — siirdunud-olek; *sisus* — sisikond; *sobe* — kokkulepitud, tavaline; *sobing* — kokkulepe; *suge* — see, millest miski tekib, alge; *suhekas* — õiges vahekorras; *sulgmus* — kinniolek, sulgemisseisukord; *sulus* — ühenduse katkestus välismaailmaga; *suude* — suutmine; *suue* (*suudme*) — suubumiskoht; *suuruti* — suuruse järgi; *suva* — heaksarvamine, äranägemine; *säile* (*säilme*) — säilinud asi; *säilis* — konserv; *sääst* (*säästu*) — kokkuhoid, kokkuhoitud vara; *sääste* — kokkuhoidmine; *süvik* — sügav koht; *süvis* — laeva veesistumise sügavus; *taoti* — vahetevahel, kord-korralt, tükkati; *tavand* — tseremoonia; *teadumus* — kogemus; *teatis* — dokumendi põhjal antav teade; *tehis* — tegemissaadus; *teisene* — teisejärguline; *tekis* — tekkinud asi; *tiivik* — tiibadega hoone; *toend* — ehituse seinast esile ulatuv osa; *toitain* — toitev aine, millest koosnevad toiduained; *toiduaine* — millest toitu valmistatakse; *toidustus* — toiduga varustamine; *toitlustus* — toitlustamise korraldamine; *toimik* — aktikaaned ühes aktidega; *toimus* — toimuv nähtus; *tubik* — korter ühe toaga; *tugine* — tugevdega varustatud; *turvatu* — kaitsetu; *tökend* — tõkkeabinõu; *tähend* — märg; *tähik* — kviitung; *tähis* — teed näitav märk; *tüsilik* — keeruline, raske; *uend* — uuendatud osa; *uude* — ümberkujundus, reform; *vahel* — mõnikord; *vast* — nüüd alles; *vahest* — võibolla; *vahemik* — vaheala, vaheruim; *vahenditu* — otsekohene; *vahendus* — vahetalitus; *vaheti* — vahetevahel; *vajak* — puudujääk; *valmus* — valmidus; *varula* — mahuti, reservuaar; *võrgend* — salasepitsus, intriig; *õigsus* — õige-olek; *äärmik* — ääreala; *ühend* — see, mis on ühendatud; *ühik* — mõõtüksus; *ühisus* — ühine-olek; *ühtsus* — üks-olemine; *ühtjas* — samaaegne; *ühtlik* — ühesugune; *ülang* — tõusukoht; *ületsi* — ülespoole; *ürik* — dokument; *üürik* — üürimaja.

Teadmiseks noorsõduri kasvatajaile.

Kirjutises „Wie sage ich's meinen Rekrutenausbildern?“ („Der Truppendienst“ 1939, nr. 32) major Totzeck annab kompaniülemale meeldetuletusena oma alljuhtidele rea olulisi näpunäiteid, missugused on küllalt huvitavad, et neid tutvustada ka meie noortele sõjapedagoogidele.

Head erialased oskused üksinda ei tee veel meest eeskujulikuks sõduriks. Mitte vähem tähtsad pole moraalsed omadused — distsipliini- ja kohusetunne, isamaa-armastus, riigiustavus, julgus, ausameelsus jne. Ka peab olema eeskujulik sõduri esinemine ja käitumine teenistuses kui ka väljaspool teenistust. Kõigeiks selleks tuleb sõdurit kasvatada.

Kasvatamine on õpetamisest palju raskem. Kasvatatava iseloomu tundmine, eriti aga kiire arusaamine inimese loomusest, on aga sageli võimalik alles pärast rida aastaid omandatud kogemusi. Ka nõutakse kasvatajalt piiratud kannatlikkust ja raudset enesevalitsemist, oma välise olemise ja käitumise pidevat kontrolli ja alalist enesekasvatust.

Parim kasvatusabinõu on kasvataja isiklik eeskuj. „Silmakirjalik“ kasvataja, kes näiteks usub võivat elada väljaspool teenistust eraisikuna, ei suuda kunagi oma alluvaid kasvatada viisakateks ja iseloomukindlateks sõduriteks, vaid on ohtlik üksnes heale vaimule.

Kes teisele midagi õpetab, peab seda ise niivõrra põhjalikult tundma, et suudab vastata ka õpilaste võimalikele küsimustele. See tagab vajaliku kindluse esinemisel oma õpilaste ees. Õpilane taipab kohe, kas õpetaja tunneb tõesti õppeainet hästi, või teeb ta ainult sõnu ja sõimleb mõttetult, ütlemata, mis on õige või kuidas teha paremini. Ka kõige lihtsemaks õppuseks tuleb valmistada ette, heites pilgu määrustikku ja mõteldes läbi, kuidas õppeainet jaotada ja järjestada, et see oleks huvitavalt vaheldusrikas ja õpilasi siduv. Sageli tuleb kulutada ka vaba aega selleks, et üksinda või koos mõne hea sõbraga uurida läbi neid küsimusi, mida täielikult ei valitseta. Ettevalmistuseks ei tule oodata käsku ülemalt.

Loomult — seda ei tohi unustada — on kõik inimesed laisad ja erinevad üksteisest selle poolest, mis on nende teotsemisele ja pingutustele tõukejõuks.

Kes ainult selleks töötab, et raha teenida, on haletsemisväärne materjalist ja tema koht pole sõjaväes. Ka see, kes ainult siis midagi teeb, kui ülemus on silmapiiril või kui teda on oodata või kui lähemas on inspitseerimine, on halb töökaaslane. Sõjaväelist väljaõppe- ja kasvatus-tööd ei tehta mitte ülevaatusteks või ülematele, vaid hädaohu- ja sõjavajadusteks. Suuremat väärt pole ka see, kes töötab selleks, et järgmisel ülendamisel väärilisena esineda. Sellased „õpetajad“ ei leia kunagi alluvatelt täit tunnustust, sest viimased taipavad peagi olukorda. Viljakalt töötab ainult see, kes tööd teeb asja enese pärast, kes loeb tööd enda eluülesandeks ja kes kasvatajana tahab olla noorsõdurile tõsine ja vali, kuid õiglane ülem. Kes algusest peale suhtub teenistusse hea tahte, innu ja rõõmuga, see on juba pool tagajärgedest saavutanud.

Kasvatustöö, mida noorsõduri kasvatajad arendavad esimeste kuude jooksul, evib otsustavat tähtsust sõduri hili-semale väljaõppele ja kasvatusesele, ja sellest oleneb, kas evitakse edaspidi head või halba kompanit.

Noorsõdurid teenistusse tulles, vaatamata sellele, et nende hulgas on üksikuid, kes ei tunne rõõmu mundrit selga pannes, toovad enesega kaasa elavust, loomulikku uudishimu kõige uue vastu, mis neid ootab ees, ja abilootvat usaldust meestesse, kes on määratud nende juhtideks ja sõpradeks. Kes juhtidest selle momendi olukorda mõistab ja seda oskab kohe algusest peale kasutada, kõites mehi vaheldusrikka, kuid täpse teenistusega, milles puudub nürimeelsus ja igavus, see on võitnud suurima raskuse.

Kui noorsõduri ülem asub asja juurde kannatlikkuse ja põhjalikkusega, ei hirmuta mehi sõimuvalingutega, millega püüab moondada oma oskamatust, ja näitab, et ta ka väljaspool teenistust suudab viia läbi rohkem kui nemad, siis ongi ta tõusnud meeste silmis hinnatud seisukohale ja teda arvestatakse kui autoriteeti omal alal.

Sõdurit ei tohi kohelda hapra olevusena, vaid temasse peab suhtuma tõsise asjalikkusega. Vali kooliaeg, kus midagi ei kingita, on sõduri juures nagu igalpool mujalgi kõige parem. Normaalne sõdur ei

looda teis leida „omameest“ või mõnda looderdajat, vaid ta ootab teist endale korrektsel ja õiglast eestkostjat, kellele võiks olla uhke. Selleks tuleb kõiki alluvaid kohelda ühtlaselt. Kõigest sellest, mis võiks kahjustada aukartust käsu kui distsipliini alussamba vastu, tuleb hoiduda. Ei tohi anda käske ja korraldusi, millede täitmine on ülejõukäiv noorsõdurile. Iga käsu täitmist kontrollida, et vältida käsust mõõdahiilimist. Eksimusi sellel alal tuleb karistada. Paljud noorsõduri ülemad unustavad, et mundri taga peitub inimene, kelle isiksus — iseloom, tahe ja temperament on igaühel isesugune. Et inimmaterjali mitmekesisuse juures arendada üksiku inimese sõjamehelikke omadusi ja oskusi maksimaalsuseni, selleks peab kasvataja arvestama iga inimese omapära.

Andekad noorsõdurid asuvad kohe algul töö juurde kindla tahtega võita oma ülema rahulolemine tähelepanu ja tööga. Nende saavutistele võib avaldada kiitust ja neid tuleb seada teistele eeskujuks.

Teised, alati mitte kõige rumalamad, püüavad teha endale elu kergemaks. Nad varitsevad iga võimalust tööst kõrvalehoidmiseks, kusjuures mõned on valmis kasutama selleks ka oma juhi inimlike nõrkusi. Sellased ebaausad tüübid ruttu avastada ja valjult käsile võtta. Hea distsipliini hoidmiseks on täiesti loomulik ka nõue, et ülem ei laseks ennast kunagi kaasa tõmmata alluvate kutsetest ühistele joomingutele ega võtaks vastu kinke alluvailt. Juba ainult teadmised, et ülem lasseb ennast osta või meelitada (määrida), piisab, et tema autoriteeti kõige ajaks kõigutada ja distsipliini raskemal kujul hävitada. Kes püüab ennast vabandada väljendusega „väljaspool teenistust“, see patustab väeosa hea nime vastu ja halvendab ka rahva üldist suhtumist sõjaväkke.

Osa noorsõdureid — iseloomult mitte kõige halvemad — põhjustavad õpetajas muret sellega, et nende vaimse ja kehalise arengu tase on keskpärane või halb, et nende juures varem või hiljem jõuab kätte „surnud punkt“, kust ei saada edasi. Vähe kogunud ülema võib see viia meeleheitele. Kuid neid inimesi õieti koheldes, neile lootust andes, nende juures inuuga ja kannatusega töötades õnnestub ükskord ometi saavutada tagajärgi. See võib olla raske saavutada, kuid on selle eest kõige tänuväärsem ülesanne väljaõppe tegevuses. Nende inimeste vastu ei tohi muutuda õrnaks, sest ilma drilli ja valjuseta ei ole õieti midagi võimalik saavutada, aga pinge kehaliste ja vaimsete või-

mete väljaarendamiseks peab suurenema pikkamööda ja mitte järsku.

Suur laiskvorst aga, kes segab õppetööd ja suhtub sellesse hooletult, tuleb võtta käsile päris põhjalikult, kuid asjalikult! Selle juures hoiduda, kuigi momendil ollakse väga vihane, laimavatest väljendustest või muust teenistusvõimu liialdusest. Hoiduma peab ka mõttetust drillist, mis mehe, eriti aga noorsõduri juures lõplikult kaotab arusaamise õiglastest ja vajalikust tööst.

Alati pidada meeles, et sõjamehelik auja kohusetunne, aga mitte karistuse kartus, peavad kujunema tõukejõuks sõdurile teotsemisel.

Kui teatav õppeharjutus täidetakse meeste poolt halvasti, siis ei paranda see seisukorda, kui söimata meest rumalaks või lasta näiteks meest joosta ümber kasarmu. Parem on aga viga parandada, nõudes võtte kordamist ja harjutamist seni, kuni selgub, et mees oma ülesannet tõesti paremini täidab. Mõttetut karistamine, ainult karistuse enese pärast, on laimav sõjaväeteenistusele ja äratub loomupärast pahameelt ülema ja teenistuse vastu. Kavakindel harjutus on küll raske, kuid kui mees näeb harjutuse tulemuse kasu ja kui ta hakkab taipama sõjaväeliste pisiülesannete täitmise ja drilli lahutamatu osa kasvatuses, siis täidab ta kõik ülesanded heatahtlikult.

Sõdureid võib õhutada suuremale tööle ka sellega, kui edukate pingutuste järele lühendada õppetundi või vabastada üksikuid paremaid õpilasi varem õppustest. Kunagi ei tohi õppetunniks kuhjata liiga palju õppeainet. Algul nõuda vähe, aga seda äärmise põhjalikkusega.

Sõdureid kasvatada algusest peale täpselt ka kõige pisemates toimingutes ja kontrollida nende tegevust pidevalt. Selle juurde kuulub ka see, et igal hommikul jaoülem vaatab üle oma meeste rõivastise pealaest jalatallani, kontrollides mütsi asetust, juukseid, habet, tunnuseid ja märke, krae puhtust, õlakuid, taskute kinniolekut, seda, kas taskutes pole midagi üleliigset, kas vöörihma haagid on korras, kas ülikond on puhas, saapad määritud, tallad korralikult naelutatud ja õmblused terved. Maksev on põhimõte, et puhas vana ja paigatud ülikond on rohkem väärt kui määratud uus. See ei tähenda aga, et „kasvatuspõhimõtetest väljudes“ sõdureile võib anda selga täiesti kulunud ja mitmekordselt paigatud ülikondi.

Edasi on olulise tähtsusega, et esimesest päevast alates nõutaks korralikku esi-

Nooremveebel

Ernst Maidla 50-aastane.

10. detsembril s. a. sai nooremveebel Ernst Maidla 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Tallinnast, sündinud 10. detsembril 1889. a. Võttis osa Maailmasõjast. Eesti Vabadussõja tegi kaasa algusest lõpuni 1. ja 2. Ratsapolgu koosseisus vahtmeistrina. Praegu teenib 5. Suurtükiväegrupis.

Evib Kotkaristi teenetemärki ning Eesti Vabadussõja ja Läti Vabariigi iseseisvuse 10 a. mälestusmärke.

Soovime juubilarile tema tähtsa sünnipäeva puhul õnne, edu ja tervist.

Nooremveebel E. Maidla.

nemist ja täpset käitumist ravis kui ka väljaspol rivi, ka siis kui ei olda rivitunnis. Kes oma jagu loiult kohtleb ja meeskonda ükskõikselt suhtub juba esimesest kohtamisest alates, see kahjustab juba algusest peale oma meeste head tahet ja suhtumist teenistusse.

Välkkiire valvelseisu võtmine hüppeliste kõrvalliigutusteta, korrektne vabaltsis ja kiire kohanemine käsklusele „Kohendu!“ on samuti tarvilikud.

Eriti pidada silmas järgmist:

1) Nõuda „ausat“ valvelseisu, kuna selles peegeldub mehe tahtevõime ja enesedistsipliin. Seda algul harjutada mitte kana, selle eest aga põhjalikult. Nõuda, et mehe silmavaade oleks suunatud algusest peale kindlasse punkti

2) Teha selgeks, et sõjaväeline tervitus pole mitte ainult tähelepanu ja sõpruse märgiks, vaid teatavas mõttes ka austuse avaldus, s. t. sõduri sisemisele väärtusele baseeruv väljendus ja mitte ainult mingisugune vormiküsimus. Mehe silm peab tervitamisel kohtama tervitatava oma ja vastupidi. Iseenesest mõistetav on see, et tervitusele tuleb laitmatult vastata.

3) Sundida ennast harva käsutama „marss-marss!“. Kui aga sellane käsk on antud, siis nõuda täiesti selle täitmist laitmatu kiirusega.

4) Algusest peale nõuda valjuhäälselt selget kõnet ja tervikuliste lausete kasutamist. See kasvatab mehes eneseteadvust ja sunnib teda oma mõtteid loogiliselt korraldama ja õieti väljendama.

5) Nõuda iga käsu kordamist ja mitte leppida sellega, et käsutäitja teatab käsutäitmisest ainult sõnadega: „Käsk täidetud!“

Selleks, et iga oma alluva liigutust kontrollida, peab nägema korraka kogu meeskonda. See on aga võimalik vaid siis, kui ollakse meeskonnast küllaldases kauguses, aga mitte vastupidi — ninapidi nendega koos. Parandusi meeste seisangus ja relvade ja abinõude hoidmises teha suuliselt, aga mitte kätega.

Kogu aeg võidelda mõttetute kõneviiside, põhjendamatu vabanduste, eriti aga küsimata antud vastuste vastu. Täiesti lubamatud on ebaloogilised vabandused, nagu näiteks:

Käsk: „Viige tahvel õppeabinõude ruumi!“

Vastus: „Sääl oli vist uks kinni.“

Käsk: „Kutsuge veltveebel siia!“

Vastus: „Veltveebel pidi välja minema.“

Käsk: „Pange nõõp kinni!“

Vastus: „Praegu tuli eest ära.“

Küsimus: „Teie jäite 10 minutit hiljaks?“

Vastus: „Mu kell käib järel.“

Küsimus: „Juba 14 päeva ei ole olnud nõelaparaati?“

Vastus: „Korraldus nende saamiseks „on juba“ tehtud.“

Kõik need kõneviisid, mida kahjuks väga sageli kuuldakse, annavad tunnistust argusest, puudulikust vastutustundest ja halvast suhtumisest teenistusse. Noorsõdureile teha selgeks, et käsk on püha, et

antud ülesanded, vaatamata raskustele, tuleb täita, rakendades selleks kogu oma tahte ja visaduse. Vahel on kasulik luua isegi sihilikult raskusi, et mees harjuks neid võitma.

Teated peavad olema õiged ja täpsed. Teha meestele selgeks põhioõue: parem julge tööde kui arg vale. Selle juures on muidugi tähtis, et õpetaja ise ei annaks selleks halba eeskujuga, ei laseks läbi valeteateid, ei kritiseeriks ülemalt saadud eba-meeldivaid käsku ja korraldusi oma alluvate juuresolekul ega asuks täitma kõrgema ülema käsku ebakorrektselt põhjendusega: „Meie peame täna veel kord välja minema, sest kompaniülem käskis seda...“

Ja nüüd veel mõni sõna hoolitsemisest alluvate eest.

Vajalik väline hoolitsus oma üksuse eest, s. t. õige vahetöö teenistuse ja puhkuse vahel, ja hoolitsemine alluvate rõivastise, korteri ja toidu eest ei ole rahuaegses teenistuses alljuhi peaülesandeks, kuid nad peavad selleks aitama kaasa, niivõrra kui see neisse puutub. Laialdased ülesanded tervishoiu alal, mida evib alljuht näiteks meeste rõivastise kohaldamisel ilmastikule, eluruumide puhtuse ja korra hoidmisel, toitlustamise järelevalvel jne. kasvatavad neid käsitlema seda ala.

Alluva vahetu ülem ei tohi olla ainult kuiv õpetaja, vaid ka sõber ja abivalmis aitaja. Heatahtlikkus ei tähenda seejuures aga pehmust. Mitte pidev järeleandmine ja meeldidapüüdmine oma alluvatele ei võida nende südameid ja usaldust, küll aga see, kui ülem teenistuskohuste kõrval tunneb huvi ka iga üksiku mehe elukäigu, murede ja hädade suhtes. Igaüks ei ole suuteline tungima oma alluva hinge. Aga kui mees juba tunneb, et ülem üldse tunneb inimlikku huvi tema elukäigust, päritolust, erateenistusest ja perekonnast, tema muredest ja huvidest, siis kaotab ta oma esialgse arguse ja on valmis ülemat usaldama, kergendades sellega tunduvalt väljaõppetööd.

Vähe on sellest, kui mees esitab eluloo kirjelduse või kui ülem kannab oma märkmikku mehe nime, sünniaja ja elukutse. Igale mehele tuleb pühendada aega, et õppida teda lähemalt tundma, ja kasvataja tegelik tööaeg ei lõpe alati õppekavas ettenähtud tundidega, vaid sageli tuleb selleks pühendada mõni vaba õhtu ja isegi osa pühapäevast.

Võib ka juhtuda, et vastuvõtukomisjon on võtnud teenistusse mehe, kes vaimselt pole täiesti normaalne või kellel lasub

mõni suur hingeline mure. Kui sellase vaimse depressiooni all kannataja talitab mõtlematult, läheb jooksu või teeb enesemõrva katse, siis süüdistatakse alati ka ülemaid, et need seda on võimaldanud ja pole teostanud küllaldast kontrolli. Et niisuguseid juhtumeid ei esineks, selleks tuleb inimesi pidevalt jälgida, vajaduse korral lohutades nende muresid. Tõsiselt vaimuhaiged teha aga arstlikult kindlaks ja vabastada teenistusest.

Lõpuks ei tohi ka unustada, et igale üksikisikule tuleb säästa vaba aega, et võimaldada temal olla üksinda oma mõtetega ja korraldada oma isiklikke asju. Austama peab ka iga üksiku inimese vaahteid, niivõrra, kui need ei ole vastuolus seadustega. **I. P.**

PILSEN
HELE ÖLU
SANGAR
KANGE ÖLU
TÖMMU
Ekstra
ERIPRUUL
MAHLAJOOGID
SIDRUNHAPPEJOOGID
SELTERS, SOODA
MÖDU

SAKU

Õpiseid punaväe sõjakäigust Poolasse.

1. Jala- ja ratsaväe kiirrännakud.

Jalaväeosad sooritasid 400-km rännaku lähtekohast kuni Augustovi linnani 7 ööpäevaga, liikudes seega keskmiselt 57 km päevas. Eriti suur oli rännaku kiirus viimase kolme päeva jooksul Lida, Grodno, Augustovi vahel, kus keskmiseks päevateekonnaks kujunes 61 km. Väeosa, mille koosseisus teotses autor (major F. Leussov), saabus määratud rajooni täiesti lahingukõlvulisena; tee äärde mahajäänuid polnud üldse.

Rännak oli organiseeritud järgmiselt. Esimestel tundidel pärast väljaastumist, millal võitlejad olid värsked, liiguti maksimaalse kiirusega, kuna hiljem kiirust vähendati vastavalt meeste väsimusele ja liiguti neljakilomeetrilise või isegi vähema tunnikiirusega. Väikesi peatusi tehti algul samadel põhjustel vaid 7—8 km tagant. Mahajäänuid oli vähe. Nende edasitoimetamiseks liikus vahetult rännakukolonna taga sanitaarauto.

Et hoida väeosi ning allüksusi n-ü. ruskana koos, selleks juhid jaotati ühetasaselt kogu kolonna peale. Nii näiteks liikus kompaniülem kolonna ees, politruk — kolonna sabas, või ümberpöörduvalt, kuna staabi koosseisu kuuluvad juhid olid allüksuste juures. Väeosaülem ja komissar kontrollisid liikumiskorda seega, et 2—3 korda päeva jooksul lasksid kolonnal endast mööduda. Väeosakolonna lõpus liikus ratsa 3 keskmist juhti, et vältida kolonna pikaksvenimist ja kindlaks teha mahajäänute arvu. Andmed mahajäänute kohta kanti kolonnijuhile ette iga paari tunni tagant.

Rännak toimus rännakukaitse-organite julgestusel, kusjuures külgkaitse-organeid vahetati regulaarselt, sest liikumine väljaspoolt teid suure kiiruse juures oli väga väsitav.

Tagala alal ilmnes, et kiirrännakuil vajab jalaväepataljon vähemalt 2 autokööki. Köögid hobuveol ei jõua järele, kui liikumise ajal keedetakse meestele toitu.

Ratsaväeosad liikusid esimese ööpäeva jooksul suure kiirusega oma alalistest asukohtadest riigipiirile, tehes läbi 127-km rännaku. Sellele järgnes kohe piiri ületamine ja uus rännak Tarnopoli alla, kusjuures 120 km läbiti 18 tunniga enamasti hargrivis ja ka lahinguid lüües. Need rännakud ja lahingud näitasid, et suuri asulaid vaenlane kaitseb visalt, järelikult tu-

leb rohkem rõhku panna tänavvõitluse taktikale ja tehnikale, eriti aga täägi ja käsi-granaadi kasutamisele. Samuti tuleb uurida teotsemist öösi ja tagalateenistust kiirrännakuil.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 232 ja 235 — 1939)

2. Tankide teotsemine iseseisvalt.

Kuni viimase ajani paljudel ei olnud usku tankide teotsemisse iseseisvate (omaste) ühikutena. Lahingud Valge-Vene rindel näitasid, et tangid võivad väga hästi teotseda iseseisvalt nii välilahinguis kui ka tänavvõitluses.

Näitena autor (V. Korolev) kirjeldab N. tangiväeosa tegevust, mis sai pärast riigipiiri ületamist ülesande võtta enda alla Vilno linna serv ning läbi lõigata taanduva vaenlase taganemisteed. Tangid sõitsid ratsaväest ette ja läbisid 8 tunni jooksul 100 km. Linna kaitsesid kaks poola jalaväerügementi, motoriseeritud pataljon, ohvitseridekool ja umbes 1000 relvakandjat politseist jne.; teed olid läbi lõigatud 4 m laiuste kraavidega, millede kõrvale olid ehitatud kõrged ja paksud kiviseinad. Et aga linna kaitsjad ei oodanud punaväe tankide nii kiiret saabumist, siis olid tangivastastesse tōketesse jäetud läbikäigud oma transportmasinate läbilaskmiseks. Neid auke kasutasidki punaväe tangid Vilnosse tungimiseks. Linna tänavatel teotsesid tangid samuti iseseisvalt, sageli kolmekaupaga, kusjuures üks tank püüdis murda teed edasi, teine surus maha vaenlase tulepesi paremal, kolmas — vasakul tänavapool.

Lõpptulemuseks oli, et tangiväeosa vallutas ilma teiste väeliikide toetuseta, kuid ägedate võitluste järel linna ja hoidis selle enda käes kuni ratsa- ja jalaväeosade saabumiseni.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 227 — 1939.)

3. Side organiseerimine lahingus.

Lahingutegevuse ajal nelja päeva kestel, millal N. väekoondise osad läbisid üle 200 km riigipiirist kuni Grodnoni, väekoondise KP vahetas oma asukohta 8 korda. Sideüksused olid osalt motoriseeritud, osalt hobuveol. Nad liikusid jalaväe eelosade järel ja kui jalavägi peatus, sideüksused löid vajaliku traatside. Kuna traatside üleskerimiseks puudus aeg, siis kaabel anti üle järeltulevaile väeosadele.

R a a d i o t ö e n d a s, e t t a o n k i i r e s t i a r e n e v a t e s ü n d m u s t e k e e r i s e s a s e n d a m a t u s i d e v a h e n d. T a b e l i d r a a d i o s i g n a a l i d e k a s u t a m i s e k s t u l e b k o o s t a d a l a h i n g u i g a f a a s i p e a l e j a a n d a v ä e s a d e l e k o o s o p e r a t i i v k ä s k u d e g a.

S i d e d e l e g a a t i d e j u h t i m i n e t u l e b p a n n a s i d e ü l e m a l e, k e s n a d a l l u v a t e s t v ä e o s a d e s t j a n a a b r i t e j u u r e s t õ i g e a e g s e l t v ä l j a k u t s u b j a p ü h e n d a b e e l s e i s v a l a h i n g u t e g e v u s e k a v a d e s s e.

M o t o r i s e e r i t u d s i d e ü k s u s e d o n h ä d a v a j a l i k u d s ä ä l, k u s l a h i n g u t e g e v u s a r e n e b k i i r e t e m p o l i s e l t. N e i s r a j o o n i d e s, k u s t e o t s e v a d v a e n l a s e p a r t i s a n i d, v a j a v a d r ü g e m e n t, d i v i i s j a k ö r g e m a d v ä e k o o n d i s e d s i d e k s s o o m u s m a s i n a i d.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 241 — 1939.)

4. Tänavvõitlused.

Tänavvõitlusi peeti Grodnos jne. normaalselt järgmiselt. Juht, märkinud lähima objekti vallutamiseks, jaotas laskurid väikesteks gruppideks, missugused teotsesid koos kahe-kolme soomusmasinaga. Viimastest üks liikus umbes 50—100 m kaugusel ees, kuna ülejäänud kaks masinat teotses koos laskuritega. Niipea kui vaenlane avas tule ettesaadetud soomusmasinale, teised soomusmasinad asusid kiiresti soodsele tulepositsioonile ja oma suurtükitelega sundisid *vaikima* vaenlase kuulipildujaid; jalavägi, nõrgestanud vaenlase vastupanu käsigranaatidega, vallutas objekti. Siin ilmnis „taskusuurtükiväe“ (käsigranaatide) suur tähtsus tänavvõitlustes; eriti on tähtis, et võitlejad suudaksid tabada käsigranaatidega vertikaalseid märke — aknaid, pöönin-

guid jne. Kuhu laskur ei küündinud käsigranaadiga, sinna tulistati Djakonovi püssgranaadipildujast.

J ä r e l d u s e d t ä n a v v ö i t l u s t e s t G r o d n o s ?

Asula rünnakule eelnegu hoolikas luure: pildistamine, väikeste luuregruppide väljasaatmine, kohalike elanike küsitamine jne.

Igal juhil olgu käes linnaplaan, nooremail juhtidel — vastavate tänavate skeemid.

Allüksustele tuleb anda kindlalt piiritletud ülesanded vallutamiseks või puhastamiseks (üksik maja, tänav jne.). Vallutatud objekte on tarvis kaitsta või vähemalt valvata.

Linna läbimisel liikugu iga allüksuse ees luureorgan, ülesandega tänav läbi vaa data ja välja panna paarispostid tänavaristmeile, missugustest allüksus peab mööduma.

Tangid ei peaks eralduma jalaväest, sest viimane näitab neile kätte enamiku märkidest. Ka võivad tangid ilma jalaväe toetuseta kergemini löksu langeda, kuna jalavägi ilma tankide toetuseta kannaks suuremaid kaotusi.

Tt-kahurid ja rügemendisuurtükid hobeveol ei suuda tänavail hargneda vajaliku kiirusega, seepärast neid tuleb edasi nihutada kas traktorite abil või inimjõul. Kõige kasulikum on valida nende tulepositsioonid tänavaristmeil, aedades ja parkides.

Kui jalaväel pole võimalik edasi liikuda läbi hoovide ja viljapuuaedade, siis toimugu liikumine kõnniteedel kahel pool tänavat, mitte aga keset tänavat.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 234, 239, 244 — 1939.)

J. T.

Poola sõjaväe lüüasaamise põhjustest.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 221 — 1939.)

Poola armee lüüasaamise üheks põhjuseks oli tema sõjaline nõrkus, mis eeskätt väljendus moodse relvastise vähesuses. Poola jalaväediviisis oli vaid 18 tt-kahurit, kuna saksa jalaväediviisis neid oli 72. Samasugune terav lahkumine eesines ka õk-suurtükide arvus: poola jalaväediviisis oli neid 4, saksa jalaväediviisis — 12. Mis puutub soomusjõududesse, siis sakslasil oli peale jalaväediviisidele juurdeantud tangipataljonide veel hulgaliselt tankide erüksusi; poolakail aga oli üldse vaid 12—15

tangipataljoni, mistõttu jalaväediviiside koosseisus polnud ühtki tangipataljoni. Peale selle tuleb meeles pidada, et levinumaks tangitüübiks poola sõjaväes oli kerge luure-tank, varustatud kahe kuulipildujaga, mis-sugune ei suutnud võistelda sakslaste tankidega, sest viimaste relvastise hulka kuulusid klp-te kõrval ka kerged suurtükid.

Ülekaal välisuurtükiväes, eriti raske-suurtükiväes oli täielikult sakslaste poolel. Poola jalaväediviisi koosseisu kuulus ainult üks kolmedivisjoniline suurtükiväerügement;

rügemendi neljanda (raske) divisjoni formeerimisele asuti alles mobilisatsiooni eelpäevadel, mistõttu ta sõja alguses paljudes jalaväediviisides puudus. Seevastu saksa jalaväediviisid on kaks suurtükiväerügementi — üks kerge-, teine raskesuurtükiväerügement; ka oli sakslasil võimalus kõvendada jalaväediviise raskesuurtükiväega korpuse ja ülemjuhatusse varu suurtükiväe arvel suuremal määral kui seda suutsid teha poolakad oma raskesuurtükiväe vähese arvu juures.

Poola lennukite evis moodseid lennukitüüpe (kerge pommituslennuk „SUM“, kiirus 470 km tunnis; hävitaja „Wilk“, kiirus kuni 500 km/t. jt.), millega võinuks avaldada saksa lennukiväele tõhusat vastupanu. Kui seda siiski ei tehtud, siis põhjusel, et juba sõja esimesil päevil saksa lennukid võttis ette ootamatuid rünnakuid poola aerodroomide vastu, tekitades poolakatele suuri kaotusi lennukite hävitamise teel. Teiseks, poola lennukiväerügemendid varustati uute lennukitega alles pisut aega enne sõja puhkemist, mistõttu lendurid ei suutnud vajalisel määral uute masinatega koduneda. Poola lennutööstuse purustamine ja sakslaste kätte langemine oli omakorda põhjuseks, et poolakad ei saanud oma lennukiväe täiendada. Kõige selle tagajärjel kuulus valitsemine õhuruumis täielikult sakslasile.

Sõja ettevalmistamisel ja ka sõjategevuse ajal tegi poola kindralstaap rea eksisamme. Näiteks puudusid rahu ajal korpusestaabid. Sõjategevuse puhkemisel hakati looma nn. operatiivgrupe, millede koosseisu kuulusid mõned jalaväediviisid, ratsabrigaadid, tangiüksused ja raskesuurtükiväe osad. Nende operatiivgruppide staabid polnud alati vajalisel määral kokku liitunud ega suutnud seepärast tagada vägede laitmatut juhtimist raskes olukorras. Ka raskendas juhtimist sidevahendite nap-

pus. Näiteks jalaväediviisid oli poolakail vaid üks sidekompani.

Suurt tähtsust poola armee lüüasaamise seisukohalt evib asjaolu, et Poola oli oma piiri kindlustanud idas — SSSR'i piiril, mitte aga Saksamaa vastu.

Kuigi välismaa ajakirjandus rõhutas, et poola armee hargnemiskavad on saksa väejuhatusele teada, Poola kindralstaap ei teinud sellest järeldusi ja ei võtnud ette vajalisi muudatusi. Seda asjaolu ei jätnud sakslased kasutamata; nad võtsid ette julgeid manöövreid poolakate nõrkade kohtade vastu ning piirasid sisse nende operatiivgrupid. Ka ei õnnestunud poolakate vastulöögid sissemurdnud saksa vägede pihta. Kas oli üldse mõtet visata ratsaväemasse rünnakusse saksa tankide vastu, nagu see toimus Czenstochow'i all? Sedasama peab küsima ka poola ratsaväe reidi kohta Ida-Preisimaale Freiburg'i rajoonis.

Poolal oli arvukas ratsavägi — üle 40 ratsarügemendi —, kuid ratsaväe relvastis jättis soovida. Ratsaväel puudusid peagu täiesti tt- ja õk-suurtükid; ka polnud ratsaväeüksustele tagatud vajaline toetus soomusjõudude ja lennukiväe poolt. Selles tuleb tahtmatult süüdistada Poola kindralstaapi.

Lõpuks olgu tähelepanu juhitud veel asjaolule, mis mõjus kaasa poola armee kiirele lüüasaamisele, nimelt Poola piiride ebasoodsele kujule Saksamaa suhtes. Selle tagajärjel olid sääli asetsenud poola väekoondised alatises ümberpiiramisohus. Ilmekalt nägime seda nn. Poznani kotis, kuhu jäi umbes 10 poola jalaväediviisi. Pealeselle oli iga punkt Poola territooriumil kättesaadav saksa lennukiväele. Seda muidugi teadis ka Poola kindralstaap, kuid ei teinud sellest kõiki järeldusi.

Ülalkirjeldatud asjaolusid arvestades on selge, miks poola armee varises nii kiiresti kokku saksa moodse armee jõuliste löökide all.

— ms —

Pole Eestis seda taret,
kus ei oleks lemmik **MARET**

Rahvapaberross

Side salajuse tagamine.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 260 — 14. 11. 39.)

Maailmasõja ja praegusaja sõdade kogemustest selgub, et vastase sidevahendite töö süstemaatilise jälgimisega on võimalik avastada ta vägede grupeerumisi ja koondumisi.

Missuguste tunnuste järgi üks pool avastab teise poole saladusi sidevahendite töö jälgimisel? Tähtsamaks tunnusteks on uute raadiojaamade ilmumine ühes või teises rajoonis, uute telefoni- ja telgrafiliinide loomine, mis avastatakse õhufotode abil, helksidevahendite aktiivne helkimine mitmesugustes punktides jne. Kuid on ka teisi väga olulisi tunnuseid. Näiteks kui mõnes rajoonis ootamatult suureneb sidevahendite tööhulk, eriti raadioside alal. Jalavirgatsite, ratturite, mootorratturite ja autode suurenev liikumine teatavas punktis ütleb kogenud vaatlejale samuti midagi. Kõigi sellaste tunnuste järgi õnnestub avastada vastase vägede uusi grupeerumisi või koondumisi.

Iga raadiojaam, mis oma asupaika ei muuda, sälgitakse varsti vastase pelengatorijaamade poolt vaatamata sellele, et ta töötab igakord väga lühikest aega. Hispaania kodusõja õpised näitavad, et selle koha suurtükitele või õhustpommitamise alla võtmine sageli hävitab või viib kauemaks ajaks rivist välja komandopunkti, staabi või aerodroomi, keda teenis see sälgitud raadiojaam.

Side salajuse hoidmiseks on vaja teotseda nii, et vastane ei saaks kindlaks määrata ühe või teise sidevahendi tavalist töö algust ja lõppu. Vaja hoiduda sidevahendite tööhulga tunduvalt tõstmisest, hoolikalt hoida koodi, šifreid, telegrammide ja telefonogrammide originaale.

Raadiojaamad peavad töötama lühikeste perioodidega. Radiste vaja treeneerida raadiogrammide kiires vastuvõtmises. Lühikesi teateid anda üle raadiosignaalidega, sest võrdlemisi pika tekstiga saateid võib vastane kinni püüda.

Raadiotelefoni kasutamisel (mida vaja tunduvalt piirata) vaja üksused, nende tegevus ja asetusrajoonid märkida varem kokkulepitud nimetustega. Vaja lõplikult likvideerida mõnede juhtide püüded asendada raadiojaam rügemendi, diviisi või korpuse komandopunkti, staabi või aerodroomi lähedusse. Otstarbekas on asendada raadiojaam mitte lähemale

kui kilomeetri kaugusele komandopunktist või staabist, luues raadiojaamaga telefoniside.

Korpusestaabis, kus raadiojaam asub autol, on soovitatav sageli muuta raadiojaama asukohta. Sellase raadiojaama juures on kasulik hoida rattureid või mootorrattureid.

Telefoni-, optilise-, tuvi- ja telegraafiside (morse) juures vaja kasutada leppemärke ja koodi alati, kui käsitletakse vägede lahingulist tegevust. Pataljoni ja rügemendi piirides on ohtlik kasutada ühejuhtmelist kommutaatorit. 5 km sügavuses peavad kõik telefoniliinid olema kahejuhtmelised.

Väga soovitatav on hoiduda ühendamast tagala-sidevõrku rinde- ehk lahingulise sidevõrguga. Kaitselahingus, kus on võimalik mõne liini vastase kätte sattumine, isoleeritakse tagala-sidevõrk täielikult lahingulisest telefonivõrgust.

Vastase suunas töötamisel valitakse helkjaama asukoht sellaselt, et mingi varje haaraks valguskiiri ja kataks jaama vastase vaatluse eest. Oma vägede paigutuse sügavuses asuvais helkjaamades töötada vähendatud valgusjõuga. Kasutatakse ainult seda valgusjõudu, mis on hädavajalik teksti antud kaugusele üleandmiseks ja vastuvõtmiseks. Lahtisel maastikul praktiseeritakse ühekülgselt üleandmist ringelt tagalasse. Ühekülgselt andmist kasutatakse vastavate ülemate korraldusel. Sel juhutamil iga teate üleandmist korratakse 2 korda ja veidi aeglasemalt kui tavalisel üleandmisel. Helkgrammi vastuvõtmise teade antakse lühikese kiirega või mõne muu leppemärgiga.

Salajuse tähtsamaks eeltingimuseks on raudne kõne-distsipliin sideühikute isiklikus koosseisus ja kõigis isikuis, kes kasutavad sidevahendeid. Läbirääkimisteks ja teadete üleandmiseks ette nähtud kõiki juhendeid ja reegleid vaja täita vastuvaidlematult. Kõned vaja lõpetada läbirääkimistega ja küsimustega, mis pole mingisuguses ühenduses vägede lahingutegevusega. Hoolimatult vaja telefoniste võõrutada lobisemisest, keskjaamade korrapidamise ja liinide teenimise ajal vaja karmilt pidada distsipliini, sest kõik see raskendab vastasel kasutada sideluuret meie vägede kavatsuste kindlaksmääramiseks.

— m.

Rk-kompani kohtamislahingus.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 88 — 1939.)

Rk-kompani ülesandeks kohtamislahingus normaalselt on:

- kaugete tulelöökide andmine vaenlase kolonnide pihta;
- pataljoni hargnemise tagamine;
- eelosade abistamine soodsete objektide vallutamisel;
- pataljoni allüksuste kallaletungi toetamine ja rünnaku ettevalmistamine;
- rünnaku toetamine, vallutatud joone käeshoidmise tagamine ja taanduva vaenlase jälitamine tulega.

Pealeselle rk-kompani mõnele rühmale võidakse teha ülesandeks teostada õhukaitset või luua tuletõkked üksikute suundade sulgemiseks, eeskätt pataljoni tiibadel.

Teostades kaugaid tulelööke vaenlase kolonnide pihta, rk-kompani kas täies koosseisus või ilma ühe rühmata (üks rk-rühm on tavaliselt eelosade juures) asub koondatult poolkinnisele või lahtisele, kuid moondatud tulepositsioonile, kust tulistab kompaniülemalt vahetult saadud käskluste järgi. Kompani jääb sellastele positsioonidele vaid 5—10 minutiks, olenevalt tuleülesande täitmise õnnestumisest. Et oleks tagatud õigeaegne üleminek hajutatud tulepositsioonidele, kompaniülem saadab viivitamata viimaste luurele ühe rühmaülema koos juhtimisrühma vanemaga (kompani veltveebliiga), kes valivad välja rk-rühmade tulepositsioonid ja sinna viivad teed. Siis kompaniülema abi loob side kompüli VP ja rühmadele valitud tulepositsioonide vahel, määrab kindlaks kompani ja rühmade LP-de asukohad, selgitab laskemoona juurdeveo küsimuse ja alustab pataljoni pealetungiriba luuret.

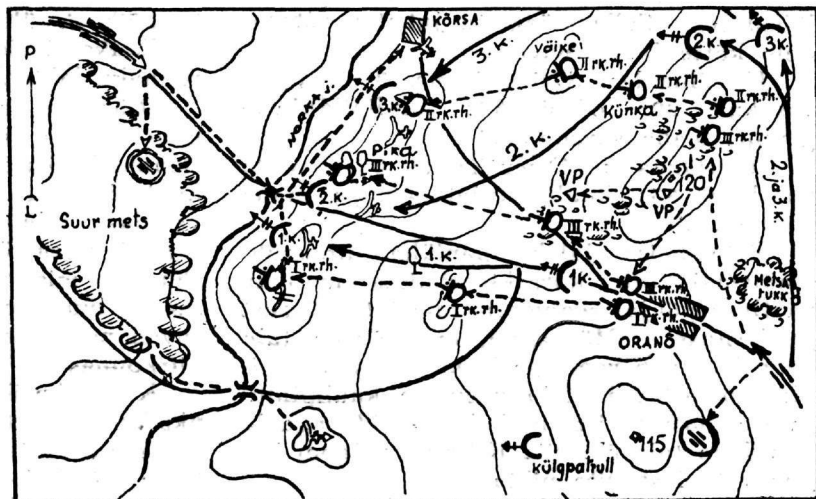
Näide: Rk-kompani liikudes peasalga- („golovnoi otrjad“) kolonni koosseisus, sai Oranõ külale lähenemise ajal käsu asuda kõrg. 120 rajooni ja organiseerida tulelõök vaenlase kolonni pihta, milline läheneb loode poolt Norka jõe.

Rk-kompani 2 rühma (II ja III) liikusid kiiresti kõrg. 120 rajooni, kuna

I rühm jäi eelpatrulli (1. laskurikompani) juurde. Eestähendatud kaks rk-rühma asusid lahtistele moondatud positsioonidele kompaniülema näpunäidete kohaselt, kusjuures kuulipildujad asetsesid üksteisest 4—5 m kaugusel. Sel ajal kui kompüli abi oli tegev rk-te asetamisega tulepositsioonidele ja laskemoona juurdeveo korraldamisega, kompaniülem ise valmistas ette lähteandmed tule avamiseks. Pärast seda kompaniülem kutsus enda juurde oma teise abi ja andis temale järgmise käsu:

„Umbes 10—15 minuti pärast kompani asub hajutatud tulepositsioonidele, et tagada pataljoni hargnemist kõrg. 120, Oranõ, kõrg. 115 joonel ja toetada 1. laskurikompani pealetungi. Teil ühes juhtimisrühma vanemaga toimetada positsioonide luuret ja valikut: II rk-rühmale Kunka rajoonis, III rk-rühmale — Oranõ põhjaserval. Minu VP — kõrg. 120, kompani LP — metsatukas kõrg. 120 taga. Rühmadega luua telefonise, dubleerides seda lippudega. Pärast positsiooniluuure lõpetamist alustada märkideluuret. Orientiirid: põhiorientiir — kaks üksikut puud Pika kõrgendikul, orientiir nr. 2 — Kõrsa talu, nr. 3 — tulp Pika kõrg. rajoonis, nr. 4 — põhjapoolne sild Norka jõel ja nr. 5 — lõunapoolne sild Norka jõel. Sanitaarjaol organiseerida haavatute evakueerimine metsatuka suunas, mis kõrg. 120 taga, ja säält edasi pataljoni SP-ni.“

Rk-kompani kohtamislahingus

Kui kompaniülema esimene abi (esimese poolkompani ülem) kandis ette, et kompani on tuleavamiseks valmis, siis järgnes kohe kompüli käsklus tule avamiseks.

Vaenlase kolonn, kandnud kaotusi, hajunes; jalavägi jätkas liikumist väikestes gruppides Norra jõe põhjapoolse silla suunas, tehes järkjookse. Nähes, et vaenlase relvad pole veel jõudnud asuda positsioonidele, rk-kompani ülem otsustas samadelt positsioonidelt luua tuletõkke põhjapoolsele sillale, eesmärgiga raskendada vastasele Pika kõrgendike vallutamist. Mõndil, millal tegevusse astusid vaenlase relvad, rk-kompani ülem andis rühmaülemale käsu asuda hajutatud positsioonidele.

Pataljoni hargnemise tagamiseks ja eelosade abistamiseks soodsete maastikujoonte vallutamisel rk-kompani asub alati rühmadena hajutatud tulepositsioonidele (poolkinnistele, vahel ka lahtistele, kuid hästi meoodatud positsioonidele). Sel lahinguperioodil rk-kompani peab võitlust eeskätt vaenlase tulirelvadega ja tema jalaväe suuremate gruppidega, kusjuures kompül juhivad tuld tsentraliseeritult.

Pöördume tagasi ülaltoodud näite juurde. Sel ajal, kui rk-rühmad teostasid asumist hajutatud positsioonidele, kompani-ülem määras kindlaks märkide mahasurumise järjekorra, lähtudes märkideluure andmeist, kandis märgid tuleplanšetile, jaotas nad rühmade vahel ja transformeeris andmed iga rühma tarvis sellaselt, et oleks hõlpus märke kätte juhatada. Saanud rühmülidelt ettekanded tule avamiseks valmisoleku kohta, kompaniülem näitas neile kätte märgid ja andis tuleülesanded. Kompani-ülem otsustas kõigepealt maha suruda vaenlase kuulipildujad orientiiri nr. 3 (posti) läheduses. Selle märgi ta juhatas rühmadele kätte järgmiselt:

II rühmale: „Orientiir nr. 3 — post; vasakule 20; edasi 50; kuulipildujate-grupp; maha suruda...“

III rühmale: „Orientiir nr. 3 — post; vasakule 35; kuulipildujate-grupp; maha suruda...“

Tulistamise ajal kompaniülem aitas rühmaülemaid tule korrekterimises ja oma vaatluse põhjal reguleeris tule intensiivsust ja kestust. Märganud, et Kõrsa talu aeda koguneb vaenlase laskureid, kompani-ülem otsustas jätkata vaenlase kuulipildujate mahasurumist ainult III rk-rühmaga ja II rühma tule üle viia Kõrsa rajooni kogunevate laskurite pihta.

Selleks ajaks 1. laskurikompani oli väl-

ja jõudnud üksiku puu juurde, kust jätkas kallaletungi Suure metsa kirdeserva suunas. 2. laskurikompani, liikudes Kõrka st põhja pool, sattus Väike kõrgendiku serval vaenlase flankeeriva kuulipildujatule alla, mis tuli Kõrsa talu rajoonist. 2. laskurikompani rk-rühm oli seotud vaenlase tulepesade mahasurumisega Pika kõrgendikul. 3. laskurikompani (teine ešelon), liikudes astmena paremal 2. laskurikompani taga, jõudis oma eelosadega Väike kõrgendiku taha.

Selles olukorras rk-kompani ülem, arvestades patülit saadud käsku, allutas II rk-rühma 2. laskurikompani ülemale. Ühtlasi rk-kompani ülem tegi korralduse juhtimisrühma ülemale, et II rk-rühmale antaks juurde kaks sanitari ühes kanderaamiga ja et seda rühma täiendataks laskemoonaga ühe tuleüksuse piirides. Pärast seda, nähes laskurikompanite kallaletungi edukat arenemist, rk-kompani ülem käskis III rk-rühmal asuda tulepositsioonile Võsastiku lääneservale ja oma KP ümber paigutada III rk-rühma VP lähedusse. Samal ajal juhtimisrühma ülem sai korralduse valmis olla traatside loomiseks, niipea kui pataljoni osad on vallutanud Pika kõrgendiku.

Pataljoni allüksuste kallaletungi tõhusamaks toetamiseks rk-kompani juhtimine normaalselt detsentraliseeritakse, nagu nähtub ka ülalkirjeldatud näitest; tema 2 rühma, mõnikord koguni kõik 3 rühma antakse esijärgu laskurikompanite käsutusse. Üks rk-rühmadest (tavaliselt III r.) jääb siiski rk-kompani ülema käsutusse ja seda rühma kasutatakse pataljoniülema tulevaruna ootamatuste parerimiseks, laskurikompanite toetamiseks ja õhukaitseks.

Lahinguperioodil, mis eelneb rünnakule, kõik rk-rühmad püüavad endi alla võtta flankeerivaid positsioone — võimalikult rünnaku lähtealuse läheduses.

Rünnaku toetamiseks rk-kompani rühmad jäävad viimastele tulepositsioonidele, kust abistavad laskurikompaneid kuni rünnaku lõpuni. Nende märkideks on vaenlase tulepesad tiibadel ja sügavuses, samuti vastulööke teostavad üksused. Rk-rühmad, mis on laskurikompanite käsutuses ja rünnaku ajal asetsevad tiibadel, suruvad maha vaenlase tulepesi ka rünnaku-piirkonnas.

Kui laskurikompanid on vallutanud juba üksikuid punkte vaenlase asetuses, siis viisatakse sinna ka vastavate kompanite käsutusse antud rk-rühmad, ülesandega hävitada vaenlase taanduvad ja vasturünnakuid soo-

ritavad osad. See rk-rühm, mis jäi pataljoniülema tulevaruks, püsib aga endiselt oma viimasel positsioonil, olles valmis üllatuste pareerimiseks ja ründavate kompanite toetamiseks; alles pärast seda, kui pataljoni on suutnud jääda püsima vallutatud piir-

alal, visatakse sinna järele ka tulevarus olev rk-rühm. Siia tuuakse üle ka rk-kompani ülema KP ja kompaniülema koondab oma juhtimise alla jälle kogu kompani, et olla valmis järgneva lahinguülesande täitmiseks.

—r.

Valmistada suure initsiatiiviga luurajaid-vaatlejaid.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 261 — 15. 11. 39.)

Vaatlus on suurtükiväe luureteenistuse alus. Suurtükiväe kõigi ühikute juhid peavad seepärast pöörama erilist tähelepanu eeskujulike vaatlejate ettevalmistamisele. Vaatlejate väljaõpet vaja kohuslikult teostada tingimustes ja oludes, mis võimalikult rohkem sarnanevad lahingule.

Suurtükiväe vaatleja peab rakendama kogu oma oskuse ja kogu oma tähelepanu selleks, et õigeaegselt leida vastast, vaatamata sellele, kuidas see on ennast moondanud. Täiesti vähe on õpetada vaatlejat leidma märke ainult laskmisel tekkiva tulekuma, helgi ja suitsu järgi. Tuleb arendada ka vaatleja tähelepanelikkust ja õpetada teda otsima märke ka teiste vähem iseloomulike tunnuste järgi. Järgnevate konkreetsete näidetega selgitame, kuivõrra olulist tähtsust evib seejuures initsiatiivi evimine.

1) Valgevene rindel üks meie suurtükiväe osa teostas lahinguvälja vaatlemist. Vastane ei avastanud end. Vastase rinnet oli näha vaid pärast seda, kui meie esiosad edasi liikudes jõudsid lahtisele maastikule. Vaatluspunktide ette ilmus teiste märkide kõrval ka üks tulepunkt. Vaatleja A ei kandnud aga ette, et ta näeb raskekuulipildujat. Selgus, et vaatleja nägi seda märki otsekohe, kuid ei kandnud sellest ette põhjusel, et see märk asetseb väljaspool tema vaatlussektorit. Vaatleja B, kelle sektoris see märk asus, ei näinud seda märki üldse. Vaatleja C avastas selle märgi, kuid kuna märk oli väljaspool tema vaatlussektorit, ta arvas, et sellest pole vaja ülemusele ette kanda. See märk hävitati alles pärast seda, kui rühmaülema ta avastas. See klp. oleks hävitatud aga märksa varem, kui vaatlejad A ja C avaldanuksid initsiatiivi.

2) Rindel vastase patarei tulistas. Meil polnud veel küllalt täpseid andmeid vastase tulepositsiooni asukoha kohta. Vastase patarei tuletegevuse takistamiseks meie suurtükiväe juht otsustas neutraliseerida vasta-

se patarei vaatluspunkti, kuid ka selle asukohta polnud võimalik kohe avastada.

Meie VP ees oli võsastik, mis ulatus kuni metsani. Ja sel hetkel, kui näis, et maapealse luurega pole võimalik midagi teha, meie vaatleja teatas järgmist: „Algpunkt nr. 3, paremale 0—45, alla 4 — vaatluspunkt põõsastes kähara puu juures metsa serval.“ Kontrollimisel see teade osutus õigeks. Mõne minuti pärast vastase patarei vaikis, sest ta VP oli hävitatud.

Tekib küsimus, kuidas vaatleja avastas selle märgi? Ta jutustas selle kohta järgmist. Ma otsustasin leida vastase VP maksu mis maksab. Vaatasin veel ja veel kord väga tähelepanelikult maastikku. Maastiku iseloomu järgi jõudsin otsusele, et kõige tõenäolisemalt VP peab asuma kusagil põõsastes metsa serval, kuid kus nimelt — seda ma ei saanud kindlaks määrata. Sellele vaatamata ma jätkasin hoolikalt metsaserva vaatlemist. Miski asi ei ilmutanud vastase olemasolu. Varsti ma nägin mingisugust lindu, kes rahulikult lendas piki metsa serva. Hakkasin ta lendu jälgima ja nägin, kuidas ühel kohal ta järsku viskus kõrvale. Mõteldes selle üle, ma jõudsin otsusele, et mingisugune asi kohutas lindu. Ta võis maapeal midagi näha — võib-olla ta kohkus inimestest. Hakkasin hoolikalt silmitseda ja uurima seda kohta, kus lind kõrvale lendas. Varsti ma avastasin sääl inimesi ja mõningaid optilisi abinõusid. Sääl asuski vastase VP.

Seega vaatleja tähelepanelikkuse ja leidlikkuse tõttu õnnestus neutraliseerida vastase patarei. Sellaseid väärtuslikke omadusi vaja kasvatada ja arendada suurtükiväe igas vaatlejas. Lahingus on kõige kasulikum see vaatleja, kelle kogu tahe ja püüdlikkus on suunatud märgi leidmiseks.

Vastavalt teadmiste ja oskuste omandamisele vaja luurajaid kord-korralt asetada keerulisemasse olukordadesse ja raske-tingimustesse.

Iga luuraja peab teadma, et peale vaatlusoskuse on vaja osata end vaatluspunktis töö ajal varjata. Praktikas esineb sageli juhtumeid, kus vaatlejaid õpetatakse vaatlema, kuid unustatakse vaatluse organiseerimine. Mõnikord võib näha vaatlejat istumas käärpikksilma kastil täiesti lahtisel kohal või püsti seismas bussooli juures. See ei kõlba kuhugi. Vaatleja väljaõpe peab teostuma lahingutingimustes. Lahingus vaatleja ei vaatle kunagi püsti seistes või isegi istudes küllaldaselt varjamata kohal. See peab tungima iga vaatleja sügavasse alateadvusse.

—m.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Briti sõduri sõjaegne päevane toidunorm.

Briti sõduri päevane toidunorm on praegu järgmine: 454 g leiba, 42 g margariini ja võid, 392 g liha, 84 g pekki, 336 g kartuleid, 224 g juurvilja, 16 g jahu, 12 g riisi või keraajahu, 28 g juustu, 20 g heeringaid, 12 g lõhekalat, 56 g piima, 98 g suhkrut, 28 g keediseid, 21 g teed, 7 g soola, 3 g india-pipra pulbrit, 0,3 g pipart, 0,3 g sinepit. Peale selle antakse kolm korda nädalas diviisiülema äranägemisel kas 0,57 l kakaod või 0,57 l teed või 70 g rummi. Tubakat või sigarette antakse 56 g nädalas. Iga sõdur saab nädalas 2 karpi tikke.

Heeringaid, kalu, riisi ja jahu ei anta mitte igal päeval eestoodud arvul, vaid 1—3 korda nädalas, kusjuures korraga antakse mitme päeva norm.

Eestoodud sõjaegne toidunorm on sõduri rahuaegsest toiduannusest suurem järgnevalt: liha 56 g, pekk 28 g, suhkur 56 g, tee 10 g ja margariin 14 g võrra.

(„The Illustrated London News“ nr. 5242 — 07. 10. 39.)

*

Saksa õhukaitse-suurtükivägi.

Veidi enne sõja puhkemist Saksa õk-suurtükivägi reorganiseeriti. Seejuures ta jaotati kahte ossa:

- liikuvad ühikud, mis teotsevad koos välvägedega;
- liikuvate ja kohtkindlate ühikute kombinatsioon, mis peab kaitsma tagalarajooni.

Senised „kerge-“ ja „raskegrupid“ kaotati ja kõik kahurigrupid said ühesuguse koosseisu. Oma põhijoontes uus organisatsioon on alljärgnev.

Igas õk-suurtükiväe rügemendis on 3 gruppi. Regulaarse koosseisuga rügementid on nummerdatud 1 kuni 69, kuna grupid märgitakse rooma numbritega. Seejuures I ja II grupp on kahurigrupid, kuna III grupp on varustatud ainult helgiheitjatega ja kõlapüüdjatega.

I ja II grupis on kummaski 3 raskepatareid, 2 kergepatareid ja 1 helgiheitjapatari. Raskepatareis on 2 raske- ja 1 kergerühm. Raskerühmas on kaks 88-mm, kergerühmas — kaks 20-mm õk-kahurit.

Kergepatareis on 4 kahuri- ja 1 helgiheitjarühm. Kahurirühmas on kolm 20-mm õk-kahurit, helgiheitjarühmas — neli 50-cm helgiheitjat.

Helgiheitjapatareis on 3 rühma à kolm 150-cm helgiheitjat ja 2 rühma à kolm kõlapüüdjat.

III grupis on 3 patareid à 3 helgiheitjarühma ja 3 kõlapüüdjarühma. Helgiheitjarühmas on kolm 150-cm helgiheitjat, kõlapüüdjarühmas — kolm kõlapüüdjat.

Kõik 37-mm õk-kahurid, mida varem kasutati nn. kergetes õhukaitsepatareides, kasutatakse nüüd erilise koosseisuga rügementides, millede numbrid on 70 kuni 99 ja mis on asetatud paljudesse kohtadesse Saksamaal sisemaa õhukaitse teostamiseks. Neis rügementides on praegu ainult à üks kahurigrupp, kusjuures grupis on samuti 6 patareid nagu regulaarse koosseisuga rügemendiski. Kahjuks puuduvad aga andmed nende patareide liigitelu kohta, sest pole teada kerge- ja raskepatareide arvu.

Mis puutub Saksa õk-suurtükiväes kasutatavat materjalosa, siis kahurite kohta on toodud iseloomustavamad andmed ja mõned fotod „Sõduris“ nr. 22-23 — 1939, lk. 539. Helgiheitjaid aga on kasutamisel kahesuguseid — 60-cm ja 150-cm. 60-cm helgiheitja valgusjõud on 150 miljonit küünalt, kuna 150-cm helgiheitja evib üle 1 biljoni küünla ja valgustab kuni 13 km kauguseni.

Õk-suurtükivägi on täielikult motoriseeritud. Raskepatareis on 23, kergepatareis — 35 ja helgiheitjapatareis — 42 autot ning peale selle veel järelvankrid ja mootor rattad.

(„The Coast Artillery Journal“ sept.—oktoober 1939.)

—m.

Pidagem mõõtu õnnesoovide saatmisel!

Sõjavägede Ülemjuhataja oma käskkirjaga 25. novembrist s. a. nr. 295 pani maksma lihtsustatud korra sõjaväelaste poolametlike ürituste alal, nagu mitmesuguste juubelite tähistamine, saatmiskoosviibimiste korraldamine kaasvõitlejate lahkumise puhul väeosast jne., keelates sootuks kulukad ning tülikad juubeldamised ja hinnaliste kinkide annetamise juubelite või muudel juhtumitel. Umbes samal ajal said väeosad Sõjainistri abilt ringkirja (28. 11. 39 nr. 1469), milles nõutakse kõigilt peremehelikku säästu kantseleikuluses ning asjaajamise lihtsustamist (kus võimalik kasutada kirjavahetuse asemel telefoni jne.). Need tegelikust olukorrast välja kasvanud ja elulised korraldused vajavad edasiarendamist veel ühel alal, nimelt sõjaväelaste vastastikuste õnnesoovide küsimuses, et saavutada sääligi ajakohast lihtsust.

Praegu valitseva kombe kohaselt saadavad väekoondiste ja väeosade ülemad, samuti ohvitserid üksteisele õnnesoove igal parajal juhtumil — jõulupühadeks, uueks aastaks, väeosa aastapäevaks, aastmes kõrgendamise puhul, uuele ametikohale määramisel jne. Ja et telegraafi tarvitamine õnnesoovitelegrammide saatmiseks on piiratud, siis leiavad selleks laialdast kasutamist nii poolametlikud kirjad (end. Vene sõjaväes väljakujunenud vormi kohaselt!), nimekaardid kui ka trükitud erikaardid, viimased töö „lihtsustami-

se“ pärast, sest neile ei tarvitse saatja oma poolt midagi juurde kirjutada. Väekoondiste ja väeosade staapides on välja kujunenud juba „standardnimekirjad“ isikute ja asutiste kohta, kellele tuleb õnne soovida. Väeosade ja väekoondiste ülemad isiklikult muidugi ei suuda toime tulla sellase suure kirjavahetuse pidamisega (vahel on „standardnimestikus“ üle saja nime!), mis pärast adjutantid või kirjutajad oma abi peavad pakkuma (ümbrikele aadresside kirjutamine jne.). Nii on ilusast kombest kasvanud omaette lisakohustus, mis nõuab teatavaid kulusid ja koormab ka kantseleisid, seda enam, et õnnesoovi saaja harilikult loeb oma kohuseks õnnesoovi saatjat tänada kas poolametliku kirjaga või nimekaardi saatmisega. Järelikult õnnesoovid „kummitavad“ staape enne ja pärast tähtpäevi, kuid asjaosalistel pole vahel aega kogu kirjade-virna hoolikalt läbigi lugeda... Sama küsitav on, kas õnnesoovikirjade ja -telegrammide saatjad neid alati ise kirjutavad...

Kõike seda arvestades tuleb siingi asja lihtsustada. Meie kui sõjaväelased kuulume ühisesse perre ja soovime alati üksteisele head. Arvan, et meil pole vaja seda üksteisele igal tähtpäeval kirjalikult tõestada. Sellega koormame endid ja ka teisi.

Nende seisukohtadega astume vastu eelseisvatele jõuludele ja uuele aastale.

—r.

Kaadri lasketegevusest Tartus.

Tartu Sõjaväeringkonnas pühendati viimasel paaril aastal erilist tähelepanu ohvitseride lasketaseme tõstmisele laskmises sõjaväepüstolist. Selleks korraldati ohvitseridele sõjapüstitoli kümnevõistlus. Võistlus algas s. a. 1. jaanuaril ja lõppes 1. novembril. Võistlusest osavõtt oli kõigile sõjaväeringkonna ohvitseridele sunduslik, arstidele ja sv-ametnikele aga vabatahtlik. Kava oli järgmine:

1) Punktilaskmine 6×5 lasku, proovilaskke kuni 5. Püstoli normaalmärkleht, d = 25 m. Relv: sõjapüstol FN-1937 või

Colt kal. 22 rauaga. Harjutust võis täita 01.01.39. kuni 30.04.39.

2) Sama mis harjutus nr. 1, kuid täitmise aeg 01.05.39. kuni 31.08.39.

3) Lahingulaskmine. 2 lasku, d = 50 m, 2 püstkuju ilmuvad 30 sek. Püstoli haaramine algseisangus tupest ja laadimine. Relv: FN-1937.

4) Lahingulaskmine. 5 lasku, d = 25 m, 5 kolmandikkuju ilmuvad 8 sekundiks. Relv: sõjapüstol E. L. VKM-38 § 9 kohaselt, Iga tabamus = 10 silma.

5) Lahingulaskmine. 5 lasku, d = 50 m.

Küürkuju ilmub 2 minutiks. Püstoli haaramine algseisangus tupest ja laadimine. Relv: sõjapüstol FN-1937.

6) Lahingulaskmine. 2 lasku, $d = 25$ m. Liikuv küürjooksja kuju. Iga tabamus = 10 silma.

7) Lahingulaskmine. 3 lasku, $d = 25$ m. 2 küürkuju ilmuvad 10 sek. Relv: FN-1937.

8) Lahingulaskmine. 5 lasku, $d = 30$ m. Relv: FN-1937. Püstkuju ilmub 5 korra 3 sekundiks, 7 sek. vaheajaga. Iga tabamus kujusse annab 4 lisasilma.

9) Lahingulaskmine. 6 lasku (2×3), $d = 25$ m. Relv: FN-1937. Ilmuvad korraga küürkuju, kolmandikkuju ja püstkuju (10-ringilised). Aeg kummagi seeria peale 10 sek. Seerias lasta igasse kujusse 1 lask. Mõlema seeria eel seista algseisangus, kujude ilmumisel haarata püstol tupest ja laadida (kuul rauda), püstol laetud 3 padruniga.

10) Punktilaskmine. 2×5 lasku, $d = 25$ m. Relv: sõjapüstol E. L. VKM-38 § 9 kohaselt. Püstoli normaalmärkleht.

Selles kümnevõistluses parimaks väeosaks osutus Kuperjanovi Part. Pataljon. Individuaalselt tulid esikohtadele ja saavutasid silmi (võimalikust 1000-st):

1. Kpt. G. Padar	948
2. Kpt. V. Lomp	905
3. Ltn. E. Seer	897
4. Sv-am. A. Tiru	877
5. Kpt. J. Taimre	875
6. N-ltn. K. Kiisla	872
7. Kpt. A. Kala	871
8. Ltn. P. Maidla	870
9. Kol. E. Liibus VR II/3	869
10. Kol. G. Leets VR I/3, II/3	867

Võistluslaskmises sõjapüstolist Tartu Linnavalitsuse poolt välja pandud rändauhinnale tuli esikohale 2. Üksik Jalaväepataljon. Individuaalselt tulid esikohtadele:

1. Kol. G. Leets	142 punkti,
2. Kpt. G. Padar	141 „
3. Ltn. R. Lehtisalo	133 „
4. Sv-am. J. Hannibal	130 „
5. Ltn. E. Seer	130 „

Võistluslaskmises sõjapüstolist KL Tartumaa Maleva poolt välja pandud rändauhinnale tuli esikohale Kuperjanovi Part. Pataljon, kusjuures individuaalselt tulid esikohtadele kpt. G. Padar, kpt. V. Lomp ja ltn. R. Johani.

Allohvitseride laskesportlik tegevus arenes suurel määral väeosade ALÜ-de algatusel ja juhtimisel. Korraldati laskevõistlused 2. Diviisi üksikute

jalaväepataljonide ALÜ-de vahel ja peale selle omavahelisi laskevõistlusi väeosades. Eriti tasavägiseks kujunes 2. Üksiku Jalaväepataljoni ja Kuperjanovi Partisanide Pataljoni ALÜ-de meeskondade vaheline laskevõistlus täis- ja väikekaliibrilisest vintpüssist. Lasti kolmest põhiasendist à 10 ja à 5 lasku. Esikohale tuli Kuperjanovi Part. Pataljoni ALÜ ühe sajadiku silmalise edumaaga (saavutati 3726,06 ja 3726,05 silma). Individuaalselt osutusid parimaiks laskureiks seersant R. Multer (2. Üpat.) 406 silmaga ja seersant Joh. Mättik (Kup. Part. Pat.) 397 silmaga.

Sõjaväeringkonna kaadri lasketaseme tõusust pakub teatavat pilti andmestik kaadri jõudmise kohta E. Laskurliidu klassisides. 1937. aastal polnud sõjapüstoli ja kal. 22 püssi alal ühtegi suur- ja erimeistriklassi jõudnut, kuna sõjapüssi alal oli vaid 2 meest erimeistriklassis. Samal ajal oli klassituid igast relvast laskmises ligikaudu 50 meest. 1939. a. aga on juba suurmeisterid: sõjapüstolist 1, sõjapüssist 1, kal. 22 püssist 3; erimeistrid: sõjapüstolist 5, sõjapüssist 12, kal. 22 püssist 10 ja meistriklassis: sõjapüstolist 22, sõjapüssist 29, kal. 22 püssist 36 meest. —i.

Sport sõjaväes.

Laskevõistlus Sidepataljoni ja 10. Üks. Jalaväepataljoni ALÜ-de vahel.

Sidepataljoni ja 10. Üpat ALÜ-de vahel peeti 25. nov. järjekordne laskevõistlus muutmata sõjapüssist laskmises 300 m dist. 3×10 lasku normaal-märklehte, kusjuures see võistlus oli teine osa kombineeritud laskevõistlusest kahest relvast.

Sõjapüssist laskmises saavutas 10. Üpat. ALÜ meeskond 10-mehelises koosseisus 2261 silma, Sidepat. ALÜ meeskonna 2222 silma vastu.

Individuaalselt olid 5 paremat laskurit:

1. n-seers. Meriväli (Sidepat.)	— 248 s.
2. seers. Mäevere (10. Üpat.)	— 247 s.
3. seers. Marendi (Sidepat.)	— 242 s.
4. seers. Püü (10. Üpat.)	— 237 s.
5. seers. Veske (10. Üpat.)	— 235 s.

ALÜ-de vahelise laskevõistluse esimese osa tulemus väikekaliibrilisest püssist laskmises 3×20 lasku andis võidu Sidepat. ALÜ meeskonnale 5495 silmaga, 10. Üpat. ALÜ msk. 5359 silma vastu.

Seega võitis laskevõistluse Sidepataljoni ALÜ meeskond üldtulemusega 7717 silma,

10. Üksiku Jalaväepataljoni ALÜ meeskon-
nalt saavutatud 7620 silma vastu, võites
esmakordselt kullasepa hr. Lange poolt väl-
japandud rändkarika. J. P.

*

Tallinna Garnisoni Veeremänguklubi VIII ja XVI grupi vaheline veeremänguvõistlus.

5. detsembril s. a. toimus viiendat korda
veeremängus sõprusvõistlus Tallinna Gar-
nisoni Veeremängu VIII (koosneb Sõjavä-
gede Staabi ja Lennuväe ohvitseridekogu
liikmetest) ja XVI (koosneb kindlustusselts
„Eeks-Maja“ ametnikest) grupi vahel K.-s.
„Eeks-Maja“ poolt annetatud hõbekarikale.
Grupid esinesid võistlustel 12-mehelistes
koosseisudes. Igal võistlejal tuli veeretada
60 palli (2 mängu). Võidu määramisel võeti
arvesse kummagi grupi 10 edukama võist-
leja saavutatud silmade kogusumma. Ränd-
auhinna kuni järgmise omavahelise kohta-
miseni (pooleks aastaks) võitis tasavägises
võistluses VIII grupp 3264 silmaga XVI gru-
pi 3172 vastu. Võistlustel saavutati silmi
järgmiselt:

VIII grupp.

1. koltn. Jõgi	—	358 (178, 180)
2. ltn. Tammemägi	—	353 (176, 177)

3. kolonel Haas	—	341 (188, 153)
4. ltn. Rosimanus	—	339 (168, 171)
5. major Vesilo	—	323 (168, 155)
6. koltn. Lango	—	316 (168, 148)
7. kapten Nurk	—	314 (162, 152)
8. major Rokk	—	310 (167, 143)
9. kapten Muruma	—	308 (143, 165)
10. sv-am. Asman	—	302 (155, 147)

Kokku 3264 silma

XVI grupp.

1. härra Kressel	—	375 (190, 185)
2. " Väljak	—	357 (192, 165)
3. " Niitam	—	325 (152, 173)
4. " Abram	—	320 (153, 167)
5. " Usai	—	319 (145, 174)
6. " Fišman	—	319 (169, 150)
7. " Rosenstrauch	—	304 (171, 133)
8. " Andrus	—	302 (159, 143)
9. " Liblik	—	277 (154, 123)
10. " Laino	—	274 (138, 136)

Kokku 3172 silma

Rändauhinna omandab jäävalt see
grupp, kes tuleb võitjaks 3 korda järjest või
5 korda üldse. Seni on võitnud rändauhinna
VIII grupp 4 korda ja XVI grupp 1 kord.

—1.

Vabadussõjast.

Võitlejaid Vabadussõjas.

Rindesõduri karakteristikat kaasvõitlejaist.

Rindeohvitser.

Vabadussõjaeegse rindeohvitseri põhil-
semate omaduste hulka kuulub esmajärgus
„eesõigus“ olla vabatahtlik. Vabatahtlikud
olid peagu kõik Eesti vabadussõjalased-
ohvitserid, kuid rindeohvitserid olid seda
100%-liselt.

Teine kutsesse puutuv, jällegi harukord-
ne nähtus oli see, et rindeohvitseride koos-
seisus oli vaid üksikuid kaadriohvitse-
re. Rindel, resp. rivikohtadel teenised
peagu eranditult reservlased. Seda ees-
kätt lõõgiasades. See nähtus on küllalt tä-
helepanu vääriv rindeohvitseri põhikuju
mõistmisel. Kui selle nähtuse juures arves-
tada veel rindeohvitseri sotsiaalset päritolu
(enamik oli talupoegi), siis on selge, et
Eesti rahvavägi oli ka juhtkonnalt tõeline
rahvavägi. Pidev ja otsene polnud side
mitte ainult sõdurkonna ja rahva vahel,
vaid ka juhtkonna ja rahva vahel.

See nähtus, peame tunnistama, oli Vaba-
dussõjas, mida vastaspool kangekaelselt ni-
metas klassisõjaks ja millist seisukohta
meil Eestiski teatavad ringkonnad jagasid,
samuti õnnelik ja üldsõjalises mõttes haru-
kordne.

Need kaks üldist iseloomujoont kujunda-
sid ka rindeohvitseri kui üksikvõitleja sei-
sukoha ja sõjalise palge. Vabadussõjas
võitlev rindeohvitser polnud ohvitseriseisu-
se — seda üldtuntud mõttes — välimise
külje, koore- ja noblessikandja, mis tavali-
selt iseloomustab kaadriohvitseri, vaid ta
oli samasugune sõdur nagu iga teine kol-
mas lihtsõdur. Ainult sõjaliste oskuste mää-
ra ning kohustuste ja vastutuse suuruse
poolest erines ta lihtsest rindesõdurist.

Vene sõjaväeteenistuse lõppjärgu paran-
dina eksisteeris teatavas ulatuses meiega
rahvaväes Vabadussõja alguspäevil vaade,
et ohvitser on sõduri peavaenlane, talle kai-

ka-andja ja ta surma sundija. Selle vaate töid üksikud vene armees teeninud eesti sõdurid, tollal soldatid, ka organiseeritava vasse Eesti rahvaväkke. Arvestades tolleaegset agitatsiooni, polnud ime, kui meilegi rahvaväe selgrootum element sellest dispositsioone sai oma sõjalistele tunnetele. Kuid meie õnnelikult valitud Ülemjuhataja osavus koos meie rindeohvitseride meelsusega (sõdurile mitte vihatud ülemus, vaid vanem kaasvõitleja) võttis juba alguses sel venelikul pärandil jalad alt. Vastastikune usaldus ja austus ja teineteise hindamine määrasid Vabadussõjas ohvitseri ja sõduri vastastikuse suhtlemise.

Millist suurt osa mängib rindeohvitseri õige talitusviis, ta meelsus ja käitumine rindel, seda mõistavad hinnata ainult rindeõdurid. Üheskoos nälg ja külma tunda, üheskoos võiduvilja maitsta, ühe-sõnaga — v o r d s e l t head ja halba jagada, see asjaolu liidab ja kitib kogu väeühiku ühiselt mõtlevaks ja ühiselt teotsevaks relvavenaskonnaks. Lahingumoraal säärases väeühikus on kõrge ja seda ei löhu ega mõrasta ei mõõduvad hädad ja ebaõnned ega ükskõik kust poolt tulev vaenlik propaganda. Sellaseid väeühikuid oli Eesti rahvaväes rindevägedes enamik, ja et see nii oli, see oli kahtlemata rindeohvitseri teene.

Eesti rindeohvitser tundis sõdurit, ei nõudnud temalt *asjata tähipaljast „auandmist“*, ei hiilunud välimusega, ei eraldanud end sõdurist ei hädas ega õnnes, oli nii ülemale kui ka alamale kaasvõitlejaks selle sõna õilsamas mõttes. Ta hoidis mehi, mispärast mehed teda seda rohkem hoidsid; ta pidas meestest ka lugu, mispärast mehed temast seda enam lugu pidasid. Lahingutegevuses alati esikohal, isiklikult julge, teotsemiselt kaaluv, kuid otsustamisel kindel — sellasena kujutas ta endast võitlejat, kellele sõdurid järgisid kõhklemiseta.

Rindeteenistusest vabal ajal tüli ülemuse ja alamuse vahel ette vahel isegi vaidlusi, kuid kui kõlas lahingukäsk, siis muutus rindeohvitser vastuvaidlematult juhiks ja ta käsud ning korraldused täideti viivitamatult ning täpselt.

Kokku võttes: Eesti rindeohvitser Vabadussõjas oli demokraatliku sõjaväe demokraatlik juht. Ta oskas ja võis olla seevõrra demokraatlik, kuivõrra ohvitser üldse seda võib olla. Sellasena väärts ta oma õiget sisu ja oma õiget nime.

Õppursõdur.

Sõdade ajaloo ei kohta me kuskil säärast võitlejate gruppi, keda võiks vastu seada meil juba ajalooliseks saanud mõistele

— õppursõdurile. Õppursõdurlus; see on nüüd juba ajalooline puht-eesti mõiste. Tõsi küll, võitles ju varemgi sõdades vabatahtlike õppureid, kuid sääl olid nad ikkagi üksikud, mispärast laialipillatuina kadusid massi erilise väljatõstmiseta ja jäljeta.

Meil aga, Vabadussõja alguspäevil, koosnes esivõitlejate rivi just vabatahtlikest ohvitseridest ja õppuritest. Esimesed vaenlasele vastuastujad, Viru rindel — Narva all ja Kagurindel — Nõnova küla all, olid õppurite rühmad ohvitseride juhtimisel. Juba esimestes kokkupõrgetes õppurid tunnistasid oma tegudega, et nad olid väärilised sõdurid, lahinguvalmusest pakatavad sõdurid, keda tollal nii hädasti oli vaja. Koos vanemaalaste vabatahtlikega, keda algul siiski vähe oli, moodustasid nad rahvaväe asendamatu avangardi, kes noorusliku entusiasmiga põledes panid aluse Vabadussõja vaimule — ennatstalgavale ja -ohverdava-le kangelasmeelele.

Õppursõdurid olid need, kes esimestena insinueeritud ja alaväärtust põdeva (tohoh, suure Vene vastu!) massi ees heiskasid võitluslipu, millel säras kiri: Meie julgeme vaenlasele vastu astuda!

Ja tõesti. Hoolimata vaenlase ülekaalust, hoolimata rahva valdava osa passiivsusest, hoolimata hirmuäratavatest juttudest, mis kõnelesid liginevast punaste tohutust mustasjast — õppursõdurid oma hoolimatusega, just hoolimatusega julgesid seada rinnad vaenlasele vastu.

Meil on seni vähe uuritud motiive ja ajasid, mis sundisid õppureid isamaa kaitsmisele. On kõneldud noorte seiklushimust ja närvikõdi-otsimisest. Milline absurdum! Need kergekaalulised „kõnelejad“ pole vae vaks võtnud üldse tutvuda revolutsiooni- ja okupatsiooniaegse õppurite tegevusega. Ometi tuleb õppursõdurluse tüvijuuri ja tegelikule võitlusele kihutavaid ajasid otsida just säält.

Võimas rahvusliikumine, millele rahvajuhitide poolt pandi alus autonoomia taotlemisega, leidis viljakaima kasvupinna just noorsoo ridades. Vene revolutsiooniliikumine oli sogastanud rahva usaldavama osa terve meele, mispärast sääl rahvusrikkikud mõtteeod olid visad idanema. Noorsugu — õppursõdurid — saanud määratul hulgal sõjalisi dispositsioone kestvast Maailmasõjast, seega mehistudes enneaegu, seadis edenevale rahvusliikumisele just praktilise eesmärgi — rahvusriigi taotlemise. Okupatsioonivägede sissetuleku eelõhtul võtsid õppurid relvadega osa tänavvõitlusest, millega tegelikult asusid sõjateele. Okupatsioonialal kestev põrandaalune tegevus aiva sü-

vendas sõjalist meelsust ja võitlustahet. Vabadussõja alguseks oli õppur juba igati küpsenud võitlejaks — sõduriks, — millisele nimetusele lisanes just kui senist kiiret arenguteed määratlev lisanimetus — õppur. Alates 1914. aastast valmistas ta end juba sõdurikutsele, õppis teoreetiliselt sõdurikunsti ja... sõja puhkedes leidiski enese riigipiiril kodukaitsjate esiridades. Keegi ei või ütelda, et ta oma ülesannet sõdurina oleks täitnud halvasti. Hoolimatult julge, alati täis võitlus- ja võidutahet, säärasena oli ta eeskujuks järkjärgult kasvava Eesti maleva üksikvõitlejaile.

Ikka ja jälle tuleb toonitada, et Eesti õppursõduri peamine osatähtsus avaldus just Vabadussõja alguses, millal aktiivvõitlejate kogus oli väike, millal võitlejate ridades elunes veel kahtlus — kas suudame vaenlasele vastu panna. Just õppursõdur oli see, kes selle kahtluse kõrvale lükkas. Ta läks lahingusse noorusliku muretuse ja hoolimatusega, säärasena kiskus kaasa ka kõhklejad. Rahvustunde ja võitlusvalmuse äratamine Vabadussõja alguspäevil oli ja jääb õppursõduri unustatamatuks suurteeneks.

Ka edaspidistes lahingutes, kogu sõja kestel, oli õppursõdur igati võimeline kandma vabadussõjalase kohustavat nime. Õppursõduri kindel rahvustunne, ennastsalgav kangelasmeel, võitluse- ja võidutahe — need moraalsed väärtused panid tõhusa aluse Eesti relvade võidukaigule.

Õppursõduri kohusetunnet ja kangelasmeelt iseloomustab järgmine, üks paljudest, juhtum: Petseri taga Kalkutino külas, mis kiiluna tungis punavägede rindesse, võitles teiste hulgas ka kk Lewisi kolmest õppursõdurist koosnev meeskond. Küla kaitsesid meie hõredad laskeahelikud. Lahingu eel määras rooduülem meestele igaks juhtumiks ka taandumistee ja -korra. Õppur-kuulipildurid imestasid. Milleks taanduda! Kuidas võib vaenlane meile ligi tulla, kui meil on kasutada kiirtulirelv? Ei, taandumisest ei või olla juttugi! Lahingu arenedes meie laskeahelik taanduski külast punaste suure ülevõimu ees. Kuid — õppursõdurid jäid oma Lewisiga paigale, kattes laskurirühma taandumist ja pannes vihasele ründavale vaenlasele vastu, kuni... kuni haavatuna langesid kõik kolmekesi vaenlase kätte.

Nii võitles õppursõdur.

Kokku võttes: Eesti õppursõdur oli asendamatuks, eeskujuks vabadusvõitlejatele, kelle esiridades ta astus välja kodumaa eest. Ta palav isamaa-armastus, ta kohusetunne ja ohvrimeelsus, ta unustatamatu töörahvaväe lahingumoraali tõstmisel eriti sõja

alguspäevil jääb kuldse leheküljena Vabadussõja ajaloesse. Kasvavale Eesti noorsoole pärandas ta rikkaliku võitlustraditsioonide varasalve.

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel jur. E. Leithammel.

Küsimus. Kas kaadrisõdurit, kes teenib koosseisus ettenähtud kaadriallohvitseri XVII astme ametikohal, tuleb karistada arestiga garnisoni arestimajas või kartseriarestiga?

Vastus. Sõjaväe distsiplinaarkaristuste seadluse § 24 p. 2 (RT 1939, 24, 182, III) järgi karistatakse kaadrisõdureid rahu ajal: kolme liiki noomitustega, karistustöötoimkondadega, karistusteenistustoimkondadega, kasarmuarestiga, kartseriarestiga, ümberpaigutamise ja alamale ametikohale, kui kaadrisõdur teenib XX astme ametikohast kõrgemal ametikohal ja teenistusest vallandamisega distsiplinaarkorras ning reameheks alandamisega, kui kaadrisõdur evib kaprali auastet.

Kuna nimetatud eeskiri ei näe ette kaadrisõduri karistamise võimalust arestiga garnisoni arestimajas, siis järelikult võib kaadrisõdurit ametikoha astmele vaatamata karistada kartseriarestiga, mitte aga arestiga garnisoni arestimajas.

Küsimus. Ametisõitute tasu seaduse (RT 1935, 33, 285) § 4 näeb ette, et lähetatule antakse tema nõudmisel lähetuse kulude katteks avanss vajalikus suuruses. Juhul aga, kui lähetatu ei ole kasutanud avansi saamise võimalust, siis mis ajaks väeosa on kohustatud välja maksma lähetatule lähetuspäevaraha.

Vastus. Väeosa majapidamise seadluse (RT 1934, 9, 69) § 218 järgi kuulub lähetuspäevaraha eelarve korras normeeritud kulukrediidi hulka, mida väeosa saab keskasutiselt avansi korras. Väeosa majapidamise seadlus ei näe selle kulukrediidi alal väljamaksude teostamiseks erikorda. Sellest tuleb järeldada, et väljamaksud lähetuspäevaraha kulukrediidist toimuvad üldiselt avansikrediitide väljaminekute arvestamise kohta kehtivate eeskirjade kohaselt. Väeosa majapidamise seadluse § 224-st järeldub aga, et kulutised avansikrediitidest peavad olema kuluks kantud hiljemalt iga kuu esimeseks päevaks. Seepärast tuleb asuda seisukohale, et igasugused väljamaksud lähetuspäevaraha kulukrediidist peavad teostuma hiljemalt kuu viimasel kuupäeval, kui selleks on olemas vastav krediit. —lu.

Reservohvitseride elu.

Juubilarid reservohvitseride peres.

22. novembril pühitses meie reservohvitserkonnas hästi tuntud farmatseut Jaan Lust oma 60-dat sünnipäeva ning ühtlasi ka Narva Soome aukonsuliks olemise 10-dat aastapäeva.

Jaan Lust sündis 22. nov. 1879 Valgamaal. Lõpetas 1910. a. Tartu ülikooli proviisorina, misjärel oli apteegi ja rohu kaupluse juhatajaks Tsarskoje-Seloos. 1919. a. asus J. Lust kodumaale — Narva linna, kus omandas apteegi esialgu Jaanilinnas ja hiljem linnas, mille omanikuks on ta senini.

1928. a. septembris astus J. Lust linnavalimiste tagajärjel Narva linnavolikogu liikmeks ja on korduvalt valitud igasse uude volikokku. 1935. a. määrati ta Narva linnapea abiks ja 1936. a. Narva linnapeaks.

Kohaliku reservohvitseride sektiiooni liikmeks on J. Lust juba sektiiooni asutamise alates. Ühtlasi on ta Narva Kaitseliidu maleva liikmeks alates augustist 1931 ning teotseb malevas propagandapealikuna oktoobrist 1935 alates. Peale selle on J. Lust tegev paljudes Narva seltskondlikes organisatsioonides juhtivail ametikohtadel.

J. Lusti teeneid on hinnatud V kl. Kotkaristi, Tuletõrje kuldristi ja Rootsi Põhja Tähe

annetamisega. Peale selle evib ta mitmeid rinna- ja teenetemärke.

Soovime juubilarile õnne ja edu tema edaspidises tegevuses. T. A.

*

N-leitnant Boris Dults on sündinud 24. detsembril 1889. a. Pärnus kaupmehe pojana. Lõpetas Pärnu gümnaasiumi 1908. a.

ja teenis kuni Maailmasõjani 1914. a. Pärnus end. Pihkva pangas ametnikuna. Võttis osa ohvitserina Maailmasõjast ja Vabadussõjast. 1923. a. kuni 1931. a. teenis peaaramatupidajana Eesti Kommerts Pangas Tallinnas ja 1931. a. kuni 15. novembrini 1939. a. oli Krediit Panga Narva osakonna juhataja, millisel kohalt siirdus Tallinna Balti Puuvillavabriku teenistusse.

B. Dults on tuntud aktiivse seltskonnategelasena. Oli kuni Narvast lahkumiseni Kaitseliidu Narva maleva majanduspealik ja kohaliku reservohvitseride sektiiooni juhatuse liige algusest peale. Prantsuse aukonsuliks Narvas oli 4 aastat.

Teenete eest evib IV ja V klassi Kotkaristi, Kaitseliidu Valgeristi, Tuletõrje Kõrgemat aumärki, end. Vene IV j. risti ja rida teisi teenetemärke.

Kaasvõitlejad soovivad lugupeetavale juubilarile 50-aastaseks saamise puhul head tahet ja raugemata jõudu edasi töötamiseks samas vaimus, ja õnne isiklikus elus.

Uuemat kirjandust.

EESTI VABADUSSÕDA 1918—1920 II.

Novembrikuus s. a. väljus trükimasinast ja alates käesolevast nädalast jõuab meie lugejaskonnale kätte Vabadussõja Ajaloo Komitee väljaandel ilmunud teose Eesti Vabadussõda 1918—1920 II köide.

Uus raamat on juba ammu oodatud jätkuks ja ühtlasi lõpposaks 1937. a. lõpul ilmunud samanimelise teose I köitele, millega koos ta moodustab ühise terviku meie Vabadussõja tõetruu, põhjaliku, mitmekülgse ja viimisteldud populaarteadusliku käsitluse näol.

Asjailmunud II köide haarab Vabadussõja sündmusi ja olustikku pärast vastase väljatõrjumist Eestist kevadtalvel 1919 kuni rahulepingu sõlmimiseni veebruaris 1920 ja sõjaväe üleminekuni rahuaegsele korrastusele. Köites käsitletud ainetik on jaotatud üheksasse peatükki järgmiselt: 1) Riigikaitse korraldamine pärast koduma vabastamist vaenlasest, 2) Sõjategevuse üleviimine vaenlase territooriumile, 3) Põhja-Läti vabastamine, 4) Kaitselahingud N. Vene territooriumil ja Põhja-Lätis 1919. a. suvel, 5) Üldine olukord 1919. a. sügisel, 6) Sõjalised operatsioonid N. Vene ja Läti territooriumil 1919. a. sügisel, 7) Vabadussõja lõppvõitlused Viru rindel, 8) Sõja lõpetamine ja sõjaväe üleminek rahuaegsele korrastusele ja 9) Üldine kokkuvõte sõjategevuse ja juhtimise põhijoontest, kaotuste ja majanduslike pingutuste suurusest ning Vabadussõja tähtsusest ja saavutistest. Peale selle leidub teose lõpus veel rida lisasid, millest sisulise lisandusena väärib erilist nimetamist lisa nr. 1-es avaldatud valik tähtsamate Vabadussõjaga seoses olevate dokumentide ära- kirjadest.

Raamatu suurusest ja temas avaldatud materjali rohkusest annavad ettekujutuse järgmised arvulised andmed. Raamat sisaldab ilma lisadeta 464 lk., koos lisadega aga 568 lk. teksti ja pildimaterjali, millele lisanduvad veel erilehtedel teksti vahele paigutatud pildid, tabelid ja skeemid kokku 41 lehel ja värviline sõjateatri kaart mõõdus 1:1 000 000.

Teksti kõrval teoses avaldatud hulgaline ja huvitav pildimaterjal (isikute, nende gruppide, lahingupaikade, rinde-elu, tähtsamate sündmuste ja dokumentide fotod, lahingumaalide reproduktsioonid jne.) koosneb tervelt 299 pildist, millest 7 on mitmevärvitrükis ja 79 vasesügavtrükis. Piltidest eriti värvilisi lahingumaalide reproduktsioone ja rida kunstipäraselt mõjuvaid va-

sesügavtrükke tuleb lugeda õnnestunuks nii valikult kui trükitehnikalt, milline asjaolu aitab mõjuvalt kaasa teosele esindusliku ilme andmiseks. Piltide hulka kuulub muuseas 17 ülesvõtet mitmesugustest dokumentidest. Teksti selgitava materjalina pälviavad illustratsioonide all peale piltide erilist mainimist veel 38 mitmesugust skeemi, millest suur enamik on mitmevärvilised ja mis oma selgusega ja ülevaatlikkusega tunduvalt hõlbustavad kirjeldatavate olukordade ja sündmuste jälgimist ja mõistmist. Lisaks skeemidele sisaldab köide 4 diagrammi.

Teoses avaldamist leidnud rikkalik materjal on hästi süstematiseeritud ja väga ülevaatlikult korraldatud. Ülevaatlikkuse tõstmiseks ja teose kasutamise hõlbustamiseks on määratud enamik II köite lõppu paigutatud lisadest. Nende hulka kuuluvad isikunimede register, kohanimede register, sõjaväeosade ja -asutiste nimeregister ja tähtsamate sündmuste kronoloogiline loetelu, mis on ühised nii I kui II köite kohta. Eriti II köite kasutamise kergendamiseks tema lõpus leiduvad kasutatud leppemärkide seletus, lühendite nimistud ja köites avaldatud piltide, skeemide, diagrammide ja dokumentide ülesvõtete nimestikud, samuti II köite üksikasjalik sisukord.

Õigekeelsuselt on ilmunud raamat igati korrektne, stiililt ladus, asjalik ja selge, mistõttu ta on hõlpsasti loetav ja rahuldab täiesti populaarteaduslikule teosele keelelise vaatepunktist ülesseatavaid nõudeid.

Mis puutub, lõppeks, teose välismusse, siis ka siin on püütud teha kõik võimalik, et saavutada sobiv kooskõla väärrika sisu ja välise ilme vahel. Meeldiv formaat, soliidne paber ja õnnestunud trükitehniline välimus tulevad tema representatiivsusele igati kasuks. Teose valmistamisel kasutatud paberi ja köitmistehnika mitmekesise valikuga on saavutatud võimalus ühelt poolt teha

Vanem ja täiuslikum
kiirsaaparandus-tööstus
Tallinnas

SAAPAPARANDUSTÖÖSTUS
UUS KING

TALLINN, S. KARJA 2. Telefon 445-67

väljaanne kättesaadavaks ka kõige laiematele kodanikkude hulkadele, teiselt poolt iasta ühtlasi välja ajahambale väga vastupidavaid, arhiivkogudes sajanäitepikkuseks säilitamiseks sobivaid eksemplare, kolmandaks — pakkuda raamatustradele ka õige kaugleulatuvaid ilu- ja kunstinõudeid rahuldavaid luksuseksemplare. Neist kaalutlusist tingitult teose II köide, nagu esimene, on saadaval kolmel erisugusel paberil: harilikul, kriitpaberil ja käsitsi valmistatud linasel paberil, samuti viies erisuguses köites: brošeeritud, linases köites, poolnahkköites ja kahesuguses luksusköites, millest viimane on üleni nahkne.

Populaarteadusliku väljaande „Eesti Vabadussõda“ II köite ilmumisega on Vabadussõja Ajaloo Komitee õnnelikult lõpule viinud väga suureulatusliku töö, mille teostamisele asuti juba 1932. a. Seitse pikka aastat komitee muude ülesannete kõrval kestnud pineva ja vaearikka töö tulemusena on nüüd lõplikult valminud üle 1250-leheküljeline, kahest köitest koosnev monumentaalteos, mis suuruselt ja läbitöötatud materjali rohkuselt ületab kõik Eestis seni ilmunud sõjaasjanduslikud teosed.

Veendumuses, et ilmunud uudisköide suudab endale võita laialdase lugejaskonna huvi ja heatahtlikku vastuvõttu, soovime temale ja ühtlasi kogu teosele avarat levikut. Selleks on tal ka väljavarateid, arvestades teose väga tagasihoidlikku hinda, ettetellimisel ühes raha sissemaksuga kuni 31. dets. s. a. kumbki köide brošeeritult ja harilikul paberil kõigest 4 kr., hiljem ligikaudu 15% kallim.

Saagu see meie vabadusvõitluse sangarlikemat ajajärku põhjalikult valgustav suurteos Eesti isamaaliselt mõtleivate kodanikkude raamaturiigi uhkuseks ja iluks.

Re

MALE.

Toimetaja K. Rootare.

Teateid.

Tallinna garnisonis asuvate väeosade malemeeskondade 1939. a. male-esivõistlused lähenevad lõpule.

V voorus katkestatud partiide lõpetamine andis järgmised tulemused: Sidepataljon — Vahipataljoni II meeskond 2:2 ja Sv. Lennukool — Garnisoni Orkester 2:2.

VI vooru tulemusi: Vahipataljoni I meeskond — Garnisoni Orkester 4:0; Lennuväe Baasi I meeskond — Vahipataljoni II meeskond 3:1; Mereväe Õppekompani — Sv. Lennukool 2^{1/2}:1^{1/2}; Sidepataljon — Sv. Varustusvalitsus 2^{1/2}:1^{1/2} ja Sõjavägede Staap — Lennuväe Baasi II meeskond 2:2. Vaba oli Merelaevastiku Divisjon.

VII vooru tulemusi: Sidepataljon — Sv. Lennukool 4:0; Vahipataljoni I meeskond — Mereväe

Õppekompani 4:0; Garnisoni Orkester — Merelaevastiku Divisjon 3:1; Lennuväe Baasi I meeskond — Sv. Varustusvalitsus 3:1 ja Sõjavägede Staap — Vahipataljoni II meeskond 3:1. Vaba oli Lennuväe Baasi II meeskond.

VIII vooru tulemusi: Merelaevastiku Divisjon — Mereväe Õppekompani 4:0; Vahipataljoni II meeskond — Lennuväe Baasi II meeskond 3^{1/2}:1^{1/2}; Vahipataljoni I meeskond — Sidepataljon 3:1; Lennuväe Baasi I meeskond — Sv. Lennukool 3:1 ja Sõjavägede Staap — Sv. Varustusvalitsus 2:2. Vaba oli Garnisoni Orkester.

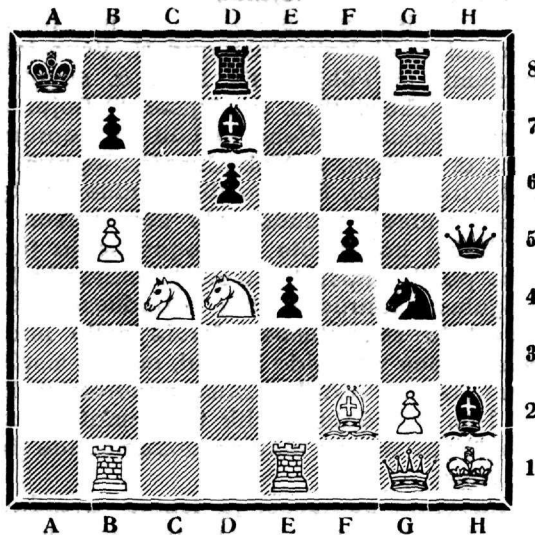
IX vooru tulemusi: Sõjavägede Staap — Sv. Lennukool 3:1; Garnisoni Orkester — Mereväe Õppekompani 3:1; Sidepataljon — Merelaevastiku Divisjon 2:2 ja Sv. Varustusvalitsus — Lennuväe Baasi II meeskond 2:2. Vaba oli Vahipataljoni II meeskond. Lõpetamata on Lennuväe Baasi I meeskonna — Vahipataljoni I meeskonna partiid.

Esikohal on pidevalt püsinud Vahipataljoni I meeskond, kes seni saavutanud 24 võidupunkti. Järgnevad Sidepataljon 21 punktiga ja Lennuväe Baasi I meeskond ning Merelaevastiku Divisjon, kumbki 20 punktiga.

Ülesanne nr. 30.

„Pühadepähkel.“

Mustad.

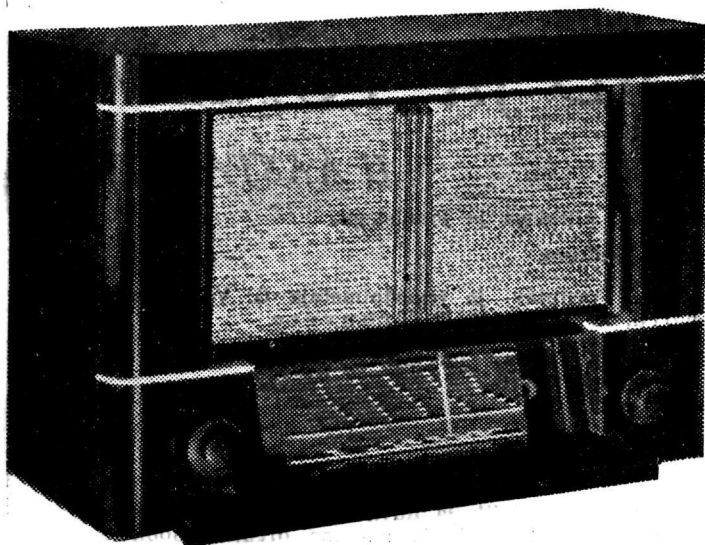
Valged.

Valged algavad ja võidavad. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 29 lahendus.

1. Re3—f5+ Kh6—h5 (Või 1. ... Kg6 2. Rd4+ Kh5 3. Re2 V:a2 4. Rc3 Va1 5. Re2 — saavutades viigi) 2. Rf5—g3+! h4:g3 3. Od3—g6+! 3. Ob1? Kh4! 4. Og5+ Kg4! 5. Ocl Kf3 6. Oe4+ Ke2 7. Of3+ Kel ja valged võidavad) 3. ... Kh5—h4 4. Og6—b1! Kh4—g4 5. Ob1—f5+ Kg4—f3 6. Of5—g4+! Kf3—e4 7. Og4—f5+ Ke4—e5 8. Of5—b1 Ke5—e6 9. Ob1—f5+ Ke6—f6 10. Of5—b1 Kf6—e7 11. Ocl—g5+ Ke7—e6 12. Og5—c1 Ke6—d6 13. Ocl—f4+ Kd6—d5 14. Of4—c1 — viik. Musta-de kuningas ei pääse valgede odade tulistamisest ja kõrvaldades ühe odamehe jääks teine seotuks ja valgete kuningas käigupuudusesse, seega suitsu!

Tänavused raadiotippsaavutused asuvad

PHILIPS

Olympia

sarjas

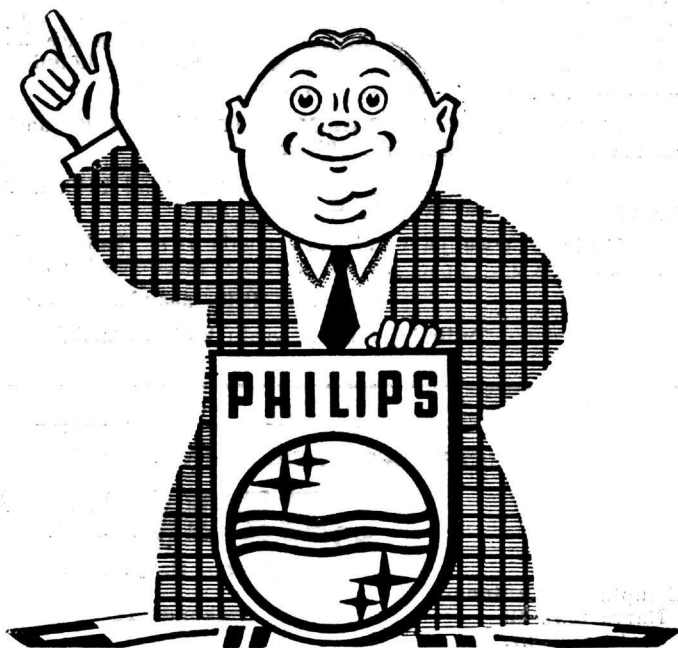
PHILIPS OLÜMPIA II

Tähelepanuvääriv raadioaparaat maailmaturul kõigi viimistlustega, mis soodustavad laitmatut raadiovastuvõttu.

Loomulik, puhas ja kristallselge ülekanne – garanteeritud maailmakuulsate PHILIPS „Miniwatt“ raadiolampide ja erakordselt väljaarendatud valjuhääldaja tõttu.

Tunnustatud erakordne selektiivsus, mis omane juba aastaid PHILIPS raadioaparaatidel ja lubab nõeltevavat saatejaamade eraldamist, on veelgi viimistletud.

Ulatuslikum lühilainete vastuvõtt. Juba 13 meetrist alates lühilained pakuvad tervelt 24 tundi järjest lühilainesaatjate eeskavasid aasta ümberringi.

PHILIPS

MAAILMAS TÄHISTAB PHILIPS EMBLEEM RAADIO TIPPSAAVUTUS!

Soliidne konstruktsioon ja silmapaistvalt nägus väljumus teevad Olympia II tõeliseks ehteks igale kodule.

Hind ainult Kr. 245.-
Universaal Kr. 255.-

AJAKIRI

LOODUSHOID JA TURISM

1940 AASTA

II AASTAKÄIK

Ilmub 6 korda aastas, piltidega ja joonistega.

VÄLJAANDJA: Loodushoiu- ja Turismi-instituut.

TOIMETUS: peatoimetaja dir. P. Päts, vastutav- ja tegevtoimetaja G. Vilbaste, toimetajad P. Randpõld, A. Suur, E. H. Truuvere.

Sisult koosneb „Loodushoid ja Turism“ järgmisist osadest:

- I. Loodushoid ja looduskaitse.
- II. Turism ja kosukohad.
- III. Pargindus ja iluaiandus.
- IV. Kodukaunistamine.
- V. Loomakaitse.

„LOODUSHOID JA TURISM“ on kasulik, vajalik ja huvitav ajakiri kõigile omavalitsusile, ametiasutusile, kultuur-, majandus-, turismi- ja noorsoo organisatsioonidele, koolele, õpetajaskonnale, looduskaitse usaldusmeestele, suvitus- ja ravikohtadele, hotellinduse ettevõtjatele, aiandustegelasile, kodukaunistamise komiteedele, loomakaitse ühingutele, mitmesuguste organisatsioonide liikmeile ja kõigile, kes on huvitatud kasulikest uudistest ja juhistest eelloetletud aladelt.

„LOODUSHOIU JA TURISMI“ tellimishind 1940. aastal on: aastas kr. 3.50, poolaastas kr. 2.—, üksiknumber 90 snt.

„LOODUSHOIU JA TURISMI“ kuulutushind 1940. aastal on: 1 lk. kr. 50.—, 1/2 lk. kr. 25.—, 1/4 lk. kr. 13.— ja 1/8 lk. kr. 8.—.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Loodushoiu- ja Turismi-instituut, Koidula 23. Posti jooksev arve nr. 118. Telefon 305-29, pärast kella 15 — 312-49.

Tellimine 1940. aastaks on avatud.

Tellimisi võtavad vastu kõik Vabariigi postiasutused.

A/S. EESTIMAA APTEEGI JA ROHUKAUBANDUSE UHING

„EPHAG“

Tallinn, Harju t. 41.

Abikauplused: Tallinnas
Narva mnt. 42.
Tartu mnt. 27.

Osakond: Tartus

Laboratoorium, Tallinn,
Tondi tän. 33/35.

Müüme suurel arvul kosmeetika- ja parfümeeriaaadusi nagu:

*ISIS kreemi MILVI hambapastat ja PA-MU puudreid
Lille-kölnivesi — 45 eri lõhna!*

Reserveeritud

Müügil

»Lihatsentraalides«

NAHA- JA
KARUSNAHATÖÖSTUS

V.-d. A. & R. Hoff

SUURES VALIKUS KÕIKSUGU
KARUSNAHKU

MÜÜGIKOHT:

TALLINNAS, VENE 13. TEL. 432-09

Nahakaubad, jalanõud

TÄIELIKEM VALIK.

- **TALLA-**
pastla-, pinsoli- ja raagnahka.
- **SAAPEALIS-**
ja voodrinahka.
- **KINGSEPA-**
ja sadulsepatarbeid.
- **VABRIKUTE JALANÕUSID**
nahast „UNION“ jne.
- **KUMMIST „PÕHJALA“,**
„QUADRAT“, „NOKIA“.
- **KASITOO-**
jalanõud, sandaletid,
toakingad, tankid, vee-
kindlad säärsaapad.

Müük suurel ja vähesel arvul.
SUUREL ARVUL TEHASTE
müügihindadega ja tingimustega.

Naha-, jalanõude- ja hobuseriistade-
kauplus

N. BÖSTROV

TALLINN

VENETURG 1.

TEL. 313-13

A. SCHEER

POSAMENDI,
PAELA JA
TRIKOOVABRIK

TALLINN, Viru tänav nr. 4
Kino Heliose peal III kord
Telefon 444-82

A-S. EESTISIID

KETRAMISE- ja KUDUMISEVABRIK
SEADISTATUD 1932. AASTAL

Valmistab
kõiksuguseid riideid ja lõnga

VABRIKU LAOD:

Tallinn, Viru t. 5, tel. 447-87
Tallinn, Viru t. 14, tel. 443-97
Tallinn, Laadaplats 129
Tallinn, Bekkeri as. nr. 5
Tartu, Poe t. 2, tel. 30-17
Narva, Peetri plats 1
Viljandi, Tartu t. 1, tel. 30
Petseri, Turuplats 17, tel. 1-19
Tõrva, Tartu t. 2
Rakvere, Tallinna t. 25, tel. 4-47
Nõmme, Pärnu mnt. 94
Kuressaare, Lossi t. 3, tel. 1-81
Pärnu, Laidoneri t. 12, tel. 5-26

Eritellimiste vastuvõtmine. Restide müük.

OSAÜHISUS

E. SPORLEDER

TALLINNAS

Telegr. aadr.: „Sporleder—Tallinn“
Telefonid: 457-16, 457-17

*Speditsioon,
Süte ja koksi import,
Laeva agentuur,
Avarii komissariaat*

PIIRITUSEPUHASTAMISE
VABRIKUTE OSAÜHISUS
TALLINNA VIINAVABRIK

(ROSEN & Ko.)

PEENVIINAD
PARFÜMEERIA

TALLINN, MEREPUUESTEE 15
Telefon 304-26

PIIMAÜHISUSTE KESKLIIT
„VÕIEKSPORT“

Tallinn, S. Karja 23.

Postkast 113

KODU-JA VÄLISMAA
**KRIS-
TALL**
A/S D. MIRVITZ JA PO

TALLINN, Väike Karja 7

Karusnahad

U/Ü. A. RATNER & Ko

TALLINN
Narva m. 71
Telef. 307-46

*TALLINNA
JUUDI ÜHISPANK*

Vene tänav 6. Telefonid: 448-25
448-26
448-27

Toimetab kõiki
pangaoperatsioone
sise- ja välismaal

Soovitame 1940. aasta hooajaks

LEPA-VINEERPLAATE
STANDARD MÕÕTUDES

EESTI MEHAANILISE PUUTÖÖSTUSE
AKTSIASELTS

A. M. Luther

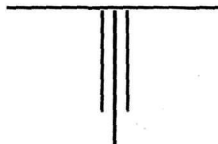
J. OINAS

I TALLINNA

KARUSNAHKADE PARKIMISE
JA VÄRVIMISE TÖÖSTUS

KONTOR: TALLINN, Vene 3

Telefon 449-32

Karusnahkade
parkimine ja värvimine

Kantud karusnahkade
uuendamine

R. VOIMANN

Spetsiaal vormiriiete tööstus

Asun nüüd Tallinn, Konstantin Pätsi tn. 10-3

*Valmistan igasuguseid vormi-
riideid oma kui ka tellija
materjalist.*

Sõjaväelased!

Teie huvide eest on alati väljas

Sõjaväe Majandusühisuse

kauplused: Tallinnas, Tartus, Võrus,
Rakveres, Pärnus, Narvas ja Viljandis.

*Sõjaväe Majandusühisus tagab kõigile kauba
hea kvaliteedi ning kindlustab õiglase hinna.*

Soovitame

uusi ja tarvitatud esemeid!

Kauplus Maneeži tän. 4. Telefon 301-23

valmisrõivaid:

Ülikondi, palituid, joppe, kasukaid,
karusnahkseid mantleid, peakatteid,
jalatseid jne.

Vaipu (põranda, voodi), karusnahku,
fotoaparate, binokleid, kohvreid jne.

Kauplus Narva mnt. 18, telefon 306-84

moodsat mööblit:

Rõiva-, einelaua- ja raamatukappe,
kirjutus- ja söögilaudu, toole, sohva-
sid, tugitoole, voodeid, öökappe, tua-
lettpeegleid jne.

Õmblusmasinaid, kirjutusmasinaid,
jalgrattaid, peegleid jne.

Pandimaja kauplused Tallinnas

Tööriistad

Emailnõud

Toormetallid

Lõuna-Eesti suurim ladu

K-m. V. Hanson

Tartu, Aleksandri tän. 1. Telefon 24-16

KAUBANDUSE A.S. HÜPPLER & Ko

Tallinn, Tartu mnt. 43.

Telefonid: 305-01, 306-12.

Soovitame suuremal ja väiksemal ar-
vul: rauda, plekki, igasugu tööriistu,
ehitusmaterjale, majapidamis-, jaht- ja
maalritarbeid.

Ostame: vana rauda, malmi, plekki ja muid
metalle.

Eesti Hüpoteegipank

Tartus, Võidu tän. 11, omas majas, telef. 26-62

Annab linnade kinnisvaradele pikaajalist pantlehe-laenu esimese obligatsiooni kindlustusel.

Laenult võetakse aastas 6,5% ja 1% kustutusmaksu.

Üheks kasulikumaks ja kindlamaks raha paigutamise vahendiks on 6% Eesti Hüpoteegipanga pantlehed. Hoiusumma omanikudel on kõige kasulikum hoida raha pantlehtedes.

Pantlehtedesse paigutatud kapital on mitmekordselt kindlustatud pangale panditud kinnisvaradega, mille korrashoiu ja tule vastu kindlustamise järele valvab Eesti Hüpoteegipank.

Pantlehtedesse investeeritud kapital kannab praeguse kursi juures 6,7% aastas, mis maksetakse välja 2 korda aastas.

Pantlehti müüvad Eesti Hüpoteegipank ja kõik suuremad rahaasutused.

JUHATUS

MOODSAID daamide käekotte,
portfelle,
rahataskuid,
kohvreid,
adressskaasi,
albume jne.

suures valikus odavate hindadega soovitab

O. SÖMERMAA
(Zimmermann)

Tallinn, Harju 34. Tartus, Suurturg 4.
Pärnus, Kalevi 41.

Ilmus trükist

Sõjavägede Staabi Topo-hüdrograafia osakonna väljaandel

SOOME KAART

Hind 75 senti.

Müügil

„Sõduri“ toimetuses,
Tallinn, Sakala 33

Narva Linaketramise Manufaktuuri Ühisus

KONTOR: TALLINN, PÄRNU MNT. 11.

TELEFONID: 442-33 ja 442-34.

Valmistab parimast kodumaa linast:

käterätikuriiet, pleegitud ja pleekimata
lauapesuriiet, " " "
voodipesuriiet, " " "
presendiriiet, vihmakindlalt immutatud
mantliriiet, kleidiriiet, käsitööriiet, voodri-
vaheriiet, madratsiriiet, sadulsepaniiti, traat-
lõnga, heegeldamisniiti, sidumisnööri, kotte
linast ja džuudist.

Ilmusid uuemates mustrites:

voodiesised vaibad, suured põ-
randavaibad, põrandariie jne.

Ekspeditsiooni aktsiaselts

OSCAR STUDE

TALLINNAS

asutatud 1882. aastal.

Ekspeditsioon

inkasso

kinnitamine

laevaagendid

Oma laod raudtee-ühendusega.

Oma autopark.

Telegr. aadr.: „Studeos“.

PUDUKAUBA LADU

Sch. Bakscht & Pojad

TARTU, POE 3

MÜÜK SUUREL JA

VÄIKSEL ARVUL

Sobivaim jõulukink,

millega valmistate oma sugulasile ja tut-
tavaile tõsist JÕULURÕÕMU, on

A-S. RAUANIIT'i

kvaliteet-saadused, nagu villa-
sed-, siid- ja kunstiid-riided,
pitsid, paelad jne. jne.

Asjatundjate
poolt eelistatud

**WHITE HORSE
WHISKY**

BISQUIT DUBOUCHE & Cie

Cognac

Kõikjal,

KUS KA VIIBITE
OLGU TEIE LAHUTA-
MATUKS KAASLASEKS

„Päevaleht“

„LASTE RÕÕM“

ON AINULAADNE
LASTE AJAKIRI

MITMEKESIST

KIRJANDUST

P A K U V A D

„PÄEVALEHE“

raamatukauplused

TALLINN, S. KARJA 23 • PIKK 2